

Lagrådsremiss

Likvidation av aktiebolag m.m.

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 17 maj 2001

Thomas Bodström

Sten Andersson
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås *dels* ändringar i aktiebolagslagens bestämmelser om likvidation, *dels* nya bestämmelser för att komma till rätta med vissa oseriösa förfaranden i aktiebolag.

Ändringarna i likvidationsbestämmelserna är en del av den pågående översynen av aktiebolagslagen och syftar huvudsakligen till att förtydliga dagens bestämmelser. Förslaget innehåller därutöver vissa nyheter. Bland annat föreslås nya bestämmelser om vilket underlag som skall finnas tillgängligt när bolagsstämman prövar en fråga om likvidation. Det föreslås också en ny bestämmelse om vilka kvalifikationskrav som skall gälla för en likvidator. Vissa förenklingar föreslås också beträffande handläggningen av likvidationsärenden.

Lagrådsremissens förslag till åtgärder mot oseriösa förfaranden i aktiebolag avser bland annat problemen med styrelselösa bolag och målvakter. Det föreslås att ett bolag utan behörig styrelse skall kunna förpliktas att gå i likvidation efter kortare tid än i dag. För att komma till rätta med problemen med målvakter föreslås en straffsanktionerad bestämmelse om att den som inte avser att ta del i den verksamhet som ankommer på en styrelseledamot eller verkställande direktör inte skall kunna utses till en sådan befattning.

I lagrådsremissen behandlas också frågor om vilseledande anmälningar i registreringsärenden och missbruk av generalfullmakter. I den delen föreslås en ny bestämmelse i aktiebolagslagen om att styrelsen inte får överlåta ansvaret för bolagets organisation och förvaltning på någon annan.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 2002.

Innehållsförteckning

1	Beslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)	5
2.2	Förslag till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554)	24
2.3	Förslag till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617)	25
2.4	Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)	26
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet	27
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument	28
3	Ärendet och dess beredning	29
4	Likvidation	29
4.1	Bakgrund	29
4.2	Frivillig likvidation	30
4.2.1	Bolagsstämans beslut om likvidation	30
4.2.2	Förslag till beslut om likvidation	31
4.3	Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist m.m.	32
4.3.1	Allmänna utgångspunkter	32
4.3.2	Kontrollbalansräkningen	34
4.3.3	Styrelseledamöternas personliga betalningsansvar	41
4.3.4	Personligt betalningsansvar för andra än styrelsens ledamöter	43
4.3.5	När skall det personliga betalningsansvaret upphöra?	45
4.3.6	Den faktiska kapitaltäckningsgraden	46
4.4	Tvångslikvidation på grund av aktieägares maktmissbruk	50
4.5	Övriga grunder för tvångslikvidation	51
4.6	Handläggningen av frågor om likvidation	52
4.6.1	Uppdelningen av likvidationsärenden mellan allmän domstol och Patent- och registreringsverket	52
4.6.2	Vissa handläggningsfrågor	53
4.7	Genomförandet av likvidationen	54
4.7.1	Allmänt	54
4.7.2	Ett förenklat likvidationsförfarande?	55
4.7.3	Likvidatorns kvalifikationer	57
4.7.4	Entledigande av likvidator	58
4.7.5	Förseningsavgifter	59
4.8	Upplösning genom avregistrering	60
4.9	Upplösning efter konkurs	60
4.9.1	Frågor om rättskapacitet och partshabilitet	60

4.9.2	Likvidation efter avslutad underskottskonkurs	61
4.9.3	Likvidation efter avslutad överskottskonkurs	61
5	Åtgärder mot oseriösa förfaranden i aktiebolag.....	63
5.1	Styrelselösa bolag.....	63
5.1.1	Problembilden	63
5.1.2	Förkortade tidsfrister i likvidations förfarandet?	64
5.1.3	Tvångslikvidation trots anmälan om ny styrelse?.....	67
5.1.4	Andra åtgärder.....	68
5.2	Generalfullmakter.....	72
5.3	S.k. målvakter.....	75
5.4	Åtgärder mot vilseledande anmälningar i registreringsärenden	77
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	78
7	Kostnader	79
8	Författningskommentar.....	80
8.1	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)	80
8.2	Förslaget till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554)	118
8.3	Förslaget till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617)	119
8.4	Övriga förslag till lagändringar	120
Bilaga 1	Sammanfattning av Aktiebolagskommitténs delbetänkande Likvidation av aktiebolag (SOU 1999:36).....	121
Bilaga 2	Författningsförslagen i delbetänkandet (SOU 1999:36).....	130
Bilaga 3	Remissinstanser som yttrat sig över delbetänkandet Likvidation av aktiebolag (SOU 1999:36).....	145
Bilaga 4	Sammanfattning av Bulvanutredningens betänkande Bulvaner och annat (SOU 1998:47).....	146
Bilaga 5	Bulvanutredningens lagförslag (SOU 1998:47)	156
Bilaga 6	Remissinstanser som yttrat sig över Bulvanutredningens betänkande (SOU 1998:47)	158

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i aktieföretagslagen (1975:1385),
2. lag om ändring i bankrotlagen (1987:617),
3. lag om ändring i konkurslagen (1987:672),
4. lag om ändring i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet,
5. lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554),
6. lag om ändring i lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs i fråga om aktiebolagslagen (1975:1385)¹

dels att 13 kap.² skall upphöra att gälla,

dels att 3 kap. 4 §, 7 kap. 4 §, 8 kap. 3, 9 och 27 §§, 9 kap. 31 §, 14 kap. 2 och 20 §§, 18 kap. 2, 4, 7 och 8 §§ och 19 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas ett nytt kapitel, 13 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §³

Aktiebrev skall ställas till viss man. Det får utlämnas endast till aktieägare som är införd i aktieboken och först när full betalning erlagts för den eller de aktier brevet lyder på. Vidare fordras

1. att bolaget registrerats, om aktien tecknats vid bolagets bildande,
2. att nyemission eller fondemission registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen, eller
3. att registrering skett enligt 5 kap. 14 §, om aktien tillkommit på grund av utbyte eller nyteckning enligt 5 kap.

Aktiebrev skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av bank. Namnteckning får återges genom tryckning eller

Aktiebrev skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av bank. Namnteckning får återges genom tryckning eller

¹ Omtryck 1993:150.

² Senaste lydelse av
13 kap. 1 § 1994:1826
13 kap. 3 § 1995:1555
13 kap. 4 § 1993:1495
13 kap. 4 a § 2000:66
13 kap. 5 § 1993:1495
13 kap. 5 a § 1993:1495
13 kap. 5 b § 1993:1495
13 kap. 6 § 1994:1826
13 kap. 6 a § 1995:1555
13 kap. 7 § 1995:1620
13 kap. 9 § 1995:1555
13 kap. 12 § 1999:1088
13 kap. 14 § 1998:760
13 kap. 15 § 1998:760
13 kap. 17 § 1994:1826
13 kap. 19 § 1994:1826
13 kap. 20 § 1996:771.

³ Senaste lydelse 2000:32.

på annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varå brevet lyder, akties nominella belopp och dagen för utfärdandet. Kan när aktiebrev utges aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 1 § *fjärde* stycket, 3 §, 8 § eller 6 kap. 8 §, skall tydlig uppgift därom intagas i brev på aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformer *fastställs* av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

När utbetalning görs vid inlösning av aktie eller minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. Påskrift skall även göras så snart det kan ske när aktie dragits in utan återbetalning. En påskrift skall också göras när det nominella beloppet har ändrats, dock inte när ändringen görs på grund av beslut om att aktiekapitalet skall vara bestämt i annan valuta än tidigare.

Aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte utges i stället för annat, skall innehålla uppgift därom. Utbytes aktiebrev mot ett eller flera andra aktiebrev skall det äldre aktiebrevet jämte därtill hörande kupongark makuleras på betryggande sätt.

Emissionsbevis samt skuldebrev och optionsbevis, som avses i 5 kap., skall undertecknas på sätt som anges i andra stycket.

7 kap.

4 §⁴

Aktiebolag får

1. förvärva egna aktier för vilka ersättning inte skall betalas,
2. förvärva egna aktier som ingår i en affärsrörelse som bolaget övertar,
3. lösa in egna aktier enligt 13 kap. 3 §, och
3. lösa in egna aktier enligt 13 kap. 21 §, och
4. på auktion ropa in egna aktier som har utmätts för bolagets fordran.

8 kap.

3 §⁵

Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter.

⁴ Senaste lydelse 2000:66.

⁵ Senaste lydelse 1998:760.

Styrelsen skall se till att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt.

Styrelsen skall i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan å ena sidan styrelsen och å andra sidan den verkställande direktören och de andra organ som styrelsen inrättar.

Styrelsens ansvar och tillsynsskyldighet enligt denna paragraf kan inte överlåtas på någon annan.

9 §⁶

Den som är underårig eller i konkurs eller som har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara styrelseledamot. Att detsamma gäller den som har näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Till styrelseledamot får inte utses någon som inte avser att ta del i sådan verksamhet som enligt denna lag ankommer på styrelsen.

27 §⁷

Den som är underårig eller i konkurs eller som har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara verkställande direktör. Att detsamma gäller den som har näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Till verkställande direktör får inte utses någon som inte avser att ta del i sådan verksamhet som enligt denna lag ankommer på den verkställande direktören.

9 kap.

31 §⁸

I följande fall är ett beslut om ändring av bolagsordningen giltigt endast om det har biträtts av samtliga aktieägare som är närvarande vid bolagsstämman och dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget, nämligen om beslutet när det gäller redan utgivna aktier innebär att

1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom en bestämmelse enligt 12 kap. 1 § andra stycket,	1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom en bestämmelse enligt 12 kap. 1 § tredje stycket,
2. rätten att förvärva aktier i bolaget inskränks genom ett förbehåll enligt 3 kap. 3 §, eller	
3. rättsförhållandet mellan aktier rubbas.	

⁶ Senaste lydelse 1998:760.

⁷ Senaste lydelse 1998:760.

⁸ Senaste lydelse 1998:760.

Föreslagen lydelse

13 kap. Likvidation och konkurs

Frivillig likvidation

Bolagsstämmans beslut om likvidation

1 § Bolagsstämman kan besluta att bolaget skall gå i likvidation.

Förslag till beslut

2 § Om bolagsstämman skall pröva en fråga om likvidation, skall styrelsen eller, om förslaget väcks av någon annan, förslagsställaren upprätta ett förslag till beslut.

I förslaget till beslut skall följande uppgifter anges:

1. skälen för att bolaget skall gå i likvidation och vilka alternativ till likvidation som finns,
2. från vilken dag bolaget föreslås gå i likvidation,
3. den beräknade tidpunkten för skifte,
4. skifteslikvidens beräknade storlek, samt
5. i förekommande fall, vem som föreslås till likvidator i en anmälan enligt 7 §.

3 § Om årsredovisningen inte skall behandlas på bolagsstämman, skall följande handlingar fogas till förslaget till beslut:

1. en kopia av den årsredovisning som innehåller de senast fastställda balans- och resultaträkningarna, försedd med en anteckning om bolagsstämmans beslut om bolagets vinst eller förlust,
2. en kopia av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,
3. en av styrelsen undertecknad redogörelse för sådana händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning som har inträffat efter det att årsredovisningen lämnades, samt
4. ett yttrande från bolagets revisor över den redogörelse som avses i 3.

Kallelsens innehåll

4 § Kallelsen till bolagsstämman skall ange det huvudsakliga innehållet i förslaget till beslut om likvidation.

Tillhandahållande av förslaget till beslut

5 § Förslaget till beslut om likvidation, i förekommande fall tillsammans med handlingar som avses i 3 §, skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst två veckor före den bolagsstämma där frågan om likvidation skall prövas. Kopior av handlingarna skall genast sändas till den aktieägare som begär det och uppger sin postadress.

Handlingarna skall läggas fram på stämman.

Majoritetskrav

6 § Ett beslut av bolagsstämman om likvidation är giltigt om det har biträttats av aktieägare med mer än hälften av de avgivna rösterna.

Första stycket gäller inte, om annat föreskrivs i bolagsordningen. Även om det i bolagsordningen föreskrivs kvalificerad majoritet för beslut om likvidation, fattas dock ett sådant beslut med sådan majoritet som anges i första stycket, när det finns grund för tvångslikvidation enligt 10, 11 eller 16 §.

Registrering

7 § När bolagsstämman har fattat beslut om likvidation, skall stämman se till att beslutet genast anmäls för registrering.

Tidpunkt då beslutet om likvidation börjar gälla

8 § Bolagsstämmans beslut om likvidation gäller omedelbart eller från och med den dag bolagsstämman bestämmer. Om inte bolagsordningen föreskriver en senare dag, får dagen inte sättas senare än det närmast följande räkenskapsårets första dag. När det finns grund för tvångslikvidation enligt 10, 11 eller 16 §, gäller beslutet alltid omedelbart.

Allmänt om tvångslikvidation

9 § I 10 § finns bestämmelser om att registreringsmyndigheten i vissa fall skall besluta om likvidation. I 11, 16, 20, 49 och 50 §§ finns bestämmelser om att rätten i vissa fall skall besluta om likvidation.

Ett beslut som avses i första stycket skall registreras.

Tvångslikvidation på grund av registreringsmyndighetens beslut

10 § Registreringsmyndigheten skall besluta att bolaget skall gå i likvidation, om

1. bolaget inte på föreskrivet sätt har kommit in med anmälan till registreringsmyndigheten om sådan behörig styrelse, verkställande direktör, särskild delgivningsmottagare eller revisor som skall finnas enligt denna lag,

2. bolaget inte till registreringsmyndigheten har kommit in med årsredovisning och revisionsberättelse enligt 8 kap. 3 § första stycket årsredovisningslagen (1995:1554) eller, i förekommande fall, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse enligt 8 kap. 16 § samma lag inom elva månader från räkenskapsårets utgång,

3. bolaget efter beslut om att aktiekapitalet skall vara bestämt i kronor i stället för i euro har ett registrerat aktiekapital eller minimikapital som inte står i överensstämmelse med 1 kap. 3 § andra stycket och bolaget inte inom sex månader från det att beslutet fick verkan har anmält nödvändiga beslut om ändring i bolagsordningen och om ökning av aktiekapitalet för registrering, eller

4. bolaget på grund av bestämmelserna i 7 kap. 5 eller 10 § är skyldigt att sätta ned aktiekapitalet till ett belopp som understiger lägsta tillåtna aktiekapital enligt 1 kap. 3 §.

Beslut om likvidation skall dock inte meddelas, om likvidationsgrunden har upphört under ärendets handläggning hos registreringsmyndigheten och avgift som har påförts enligt 25 § har betalats.

En fråga om likvidation enligt första stycket tas upp av registreringsmyndigheten självmant eller på ansökan av styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören, en aktieägare, en borgenär eller, i fall som avses i första stycket 1, någon annan vars rätt är beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen

11 § Rätten skall besluta att bolaget skall gå i likvidation, om bolaget enligt bolagsordningen är skyldigt att gå i likvidation.

En fråga om likvidation enligt första stycket prövas på anmälan av registreringsmyndigheten eller på ansökan av styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören eller en aktieägare.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist m.m.

Skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning

12 § Styrelsen skall genast upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning

1. när det finns skäl att anta att bolagets eget kapital, beräknat enligt 13 §, understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, eller

2. när det vid verkställighet enligt 4 kap. utsökningsbalken har visat sig att bolaget saknar utmätningsbara tillgångar.

Kontrollbalansräkningens innehåll

13 § En kontrollbalansräkning skall upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning. Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek får följande justeringar göras.

1. Tillgångar får tas upp till ett högre värde och avsättningar och skulder tas upp till ett lägre värde än i den ordinarie redovisningen, om de värderingsprinciper som används vid upprättande av kontrollbalans-

räkningen är förenliga med god redovisningssed. Pensionsåtaganden som enligt 8 a § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelser m.m. har redovisats under en delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser får dock inte tas upp till lägre belopp än vad som är tillåtet enligt 7 § samma lag.

2. Tillgångar får redovisas till nettoförsäljningsvärdet.

3. Skulder på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning behöver inte redovisas, om stödet, i händelse av konkurs eller likvidation, skall betalas tillbaka först sedan övriga skulder har betalats.

Obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld.

Justeringar enligt första och andra styckena skall redovisas särskilt.

Kontrollbalansräkningen skall undertecknas av styrelsen.

Första kontrollstämman

14 § Om kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt utfärda kallelse till en bolagsstämma som skall pröva om bolaget skall gå i likvidation (första kontrollstämman). I fråga om beslutsunderlag och kallelse skall bestämmelserna i 2–5 §§ tillämpas.

Kontrollbalansräkningen och ett yttrande av revisorn över denna skall läggas fram på stämman.

Andra kontrollstämman

15 § Om den kontrollbalansräkning som har lagts fram vid den första kontrollstämman inte utvisar att det egna kapitalet, beräknat enligt 13 §, vid tiden för stämman uppgick till minst det registrerade aktiekapitalet och stämman inte har beslutat att bolaget skall gå i likvidation, skall bolagsstämman inom åtta månader från den första kontrollstämman på nytt pröva frågan om bolaget skall gå i likvidation (andra kontrollstämman). I fråga om beslutsunderlag och kallelse skall bestämmelserna i 2–5 §§ tillämpas.

Styrelsen skall inför den andra kontrollstämman upprätta en ny kontrollbalansräkning enligt 13 § och låta bolagets revisor granska den. Den nya kontrollbalansräkningen och ett yttrande av revisorn över denna skall läggas fram på stämman.

Beslut om tvångslikvidation

16 § Rätten skall besluta att bolaget skall gå i likvidation, om

1. någon andra kontrollstämma inte hålls inom den tid som anges i 15 § första stycket, eller

2. den kontrollbalansräkning som har lagts fram vid den andra kontrollstämman inte utvisar att det egna kapitalet, beräknat enligt 13 §,

vid tiden för stämman uppgick till minst det registrerade aktiekapitalet och stämman inte har beslutat att bolaget skall gå i likvidation.

I fall som avses i första stycket skall styrelsen ansöka hos rätten om beslut om likvidation. Ansökan skall göras inom två veckor från den andra kontrollstämman eller, om en sådan inte har hållits, från den tidpunkt då den senast skulle ha hållits. Frågan om likvidation kan även prövas på ansökan av en styrelseledamot, den verkställande direktören, en revisor i bolaget eller en aktieägare.

Beslut om likvidation skall inte meddelas, om det under ärendets handläggning vid tingsrätten visas att bolagsstämman har fastställt en kontrollbalansräkning som utvisar att det egna kapitalet uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Personligt betalningsansvar för bolagets företrädare

17 § Om styrelsen har underlåtit att

1. i enlighet med 12 § upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning enligt 13 §,

2. i enlighet med 14 § sammankalla en första kontrollstämma,

3. i enlighet med 16 § ansöka hos rätten om att bolaget skall gå i likvidation,

svarar styrelsens ledamöter solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget under den tid som underlåtenheten består.

Den som med vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar på bolagets vägnar svarar solidariskt med styrelsens ledamöter för de förpliktelser som därigenom uppkommer för bolaget.

Ansvar enligt första och andra styckena gäller inte för den som visar att han eller hon inte har varit försumlig.

I fall som avses i 12 § 1 gäller ansvaret enligt första stycket 1 endast om borgenären visar att bolagets eget kapital, beräknat enligt 13 §, vid den tidpunkt då styrelsens skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning uppkom understeg hälften av bolagets registrerade aktiekapital. Om, i ett sådant fall, den mot vilken det personliga betalningsansvaret görs gällande, visar att bolagets eget kapital efter den angivna tidpunkten men innan kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad hade stigit över denna gräns, svarar han eller hon inte för de förpliktelser som har uppkommit för bolaget efter den tidpunkt då gränsen passerades.

Personligt betalningsansvar för aktieägare

18 § En aktieägare som med vetskap om att bolaget är skyldigt att gå i likvidation enligt 16 § första stycket deltar i ett beslut att fortsätta bolagets verksamhet ansvarar solidariskt med dem som svarar enligt 17 § för de förpliktelser som uppkommer för bolaget efter den tidpunkt som anges i 16 § andra stycket.

Ansvarsperiodens slut

19 § Ansvar enligt 17 och 18 §§ gäller inte för förpliktelser som uppkommer sedan

1. en ansökan enligt 16 § andra stycket har gjorts,
2. en kontrollbalansräkning som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet har granskats av bolagets revisor och lagts fram på bolagsstämman, eller
3. bolagsstämman, registreringsmyndigheten eller rätten har beslutat om likvidation.

Tvångslikvidation och inlösen på grund av majoritetsmissbruk

Likvidation

20 § Har en aktieägare uppsåtligen genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till en överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, kan rätten på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta att bolaget skall gå i likvidation, om det finns särskilda skäl till det på grund av missbrukets långvarighet eller någon annan anledning.

Om en aktieägare, sedan en talan enligt första stycket har väckts, för sin del återkallar talan, kan övriga aktieägare som har väckt talan fullfölja denna.

Inlösen av aktier

21 § I det fall som avses i 20 § kan rätten på yrkande av bolaget i stället för att besluta om likvidation ålägga bolaget att inom viss tid lösa in kärandens aktier. Om bolaget inte löser in aktierna inom den tid som rätten har fastställt, skall rätten på talan av den vars aktier skulle ha lösts in besluta att bolaget skall gå i likvidation.

När rätten prövar om den skall besluta om likvidation eller om inlösen av aktier, skall den ta särskild hänsyn till de anställdas och borgenärernas intressen. Inlösen får inte ske om bolagets eget kapital, beräknat enligt 13 §, efter inlösen skulle understiga hälften av det registrerade aktiekapitalet.

Förordnande av syssloman

22 § Om talan har väckts enligt 20 § och det finns en påtaglig risk att fortsatt missbruk väsentligt skadar kärandens rätt, får rätten förordna en eller flera sysslomän att i styrelsens och den verkställande direktörens ställe förvalta bolaget till dess att rättens beslut i frågan om likvidation har laga kraft. Beslutet att förordna en syssloman gäller omedelbart. Beslutet skall registreras.

Handläggningen av frågor om likvidation

Handläggning hos registreringsmyndigheten

23 § I ett ärende enligt 10 § skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med ett skriftligt yttrande eller efterfrågade handlingar till myndigheten inom en viss tid. Föreläggandet skall delges bolaget. Delgivning skall, om det är möjligt, ske på annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428). Registreringsmyndigheten skall låta kungöra föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före utgången av den utsatta tiden.

Handläggning hos rätten

24 § I ett ärende enligt 11 eller 16 § skall rätten förelägga bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med ett skriftligt yttrande till rätten inom en viss tid. Föreläggandet skall delges bolaget. Delgivning skall, om det är möjligt, ske på annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428). Registreringsmyndigheten skall låta kungöra föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före utgången av den utsatta tiden.

Avgift

25 § Om registreringsmyndigheten självmant meddelar bolaget ett likvidationsföreläggande på den grund som anges i 10 § första stycket 1, skall bolaget förpliktas att betala en särskild avgift för kostnaderna i likvidationsärendet.

Bolaget får förpliktas att betala en avgift enligt första stycket endast om registreringsmyndigheten senast sex veckor innan föreläggandet meddelades har skickat en påminnelse till bolaget på dess senast anmälda postadress om den brist som föreläggandet avser. Påminnelsen skall innehålla en upplysning om att bolaget kan bli skyldigt att betala en avgift om bristen inte avhjälpes.

Om det i likvidationsärendet framkommer att det inte fanns grund för tvångslikvidation när föreläggandet meddelades, skall avgiftsbeslutet upphävas.

Regeringen får meddela föreskrifter om avgiftens storlek.

26 § En avgift enligt 25 § skall efterges, om den underlåtenhet som har föranlett avgiften framstår som ursäktlig med hänsyn till omständigheter som bolaget inte har kunnat råda över. Avgiften skall också efterges om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

Bestämmelserna om eftergift skall beaktas även om något yrkande om detta inte har framställts, om det föranleds av vad som har förekommit i ärendet.

Om en avgift inte har betalats efter betalningsuppmaning, skall avgiften lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Förordnande och entledigande av likvidator

Förordnande av likvidator

27 § Ett bolag som är i likvidation skall ha en eller flera likvidatorer.

En domstol skall förordna likvidatorer när den beslutar om likvidation.

Registreringsmyndigheten skall förordna likvidatorer

1. när den beslutar om likvidation,
2. när den har registrerat en anmälan enligt 7 §, och
3. när ett bolag i likvidation i annat fall saknar en till registret anmäld behörig likvidator.

Ett förordnande av en likvidator skall registreras.

Den som förordnas till likvidator skall vara lämplig för uppdraget. Den som har ingått i bolagets ledning eller som genom aktieinnehav har utövat ett bestämmande inflytande över bolaget får förordnas till likvidator endast om det finns särskilda skäl.

Entledigande av likvidator

28 § En likvidator kan entledigas av domstol eller, om likvidatorn har förordnats av registreringsmyndigheten och själv begär att bli entledigad, av registreringsmyndigheten.

En ansökan om att domstol skall besluta om entledigande kan göras av registreringsmyndigheten, likvidatorn, en aktieägare eller någon annan vars rätt är beroende av likvidationen.

Den som entledigar en likvidator skall genast förordna en ny. Detta gäller dock inte om det finns någon annan likvidator och det inte kan anses nödvändigt att förordna en ny likvidator i den entledigades ställe.

Genomförandet av likvidationen

Likvidatorns ställning

29 § En likvidator träder i styrelsens och den verkställande direktörens ställe och har i uppdrag att genomföra likvidationen. Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag och tillämplig lag om årsredovisning gäller även i fråga om likvidatorn, om inte annat följer av detta kapitel.

Om bolagsstämman har beslutat att bolaget skall gå i likvidation, företräds bolaget av styrelsen och, i förekommande fall, den verkställande direktören till dess att en likvidator har förordnats.

Revision och annan granskning under likvidationen

30 § Uppdrag att vara revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare upphör inte genom att bolaget går i likvidation. Bestämmelserna i 10 och 11 kap. skall tillämpas under likvidationen.

Revisorn skall i revisionsberättelsen uttala sig om huruvida likvidationen fördröjs i onödan.

Bolagsstämmans ställning under likvidationen

31 § Bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma gäller även under likvidationen, om inte annat följer av bestämmelserna i detta kapitel eller av ändamålet med likvidationen.

Redovisning för tiden före förordnandet av likvidator

32 § När bolaget har gått i likvidation och en likvidator har förordnats, skall styrelsen och den verkställande direktören genast redovisa för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid för vilken redovisningshandlingar inte förut har lagts fram på bolagsstämma. Redovisningen skall läggas fram på bolagsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning i tillämplig lag om årsredovisning samt om revisionsberättelse enligt denna lag skall tillämpas.

Om den tid som redovisningen skall avse omfattar även föregående räkenskapsår, skall det upprättas en särskild redovisning för det året och, om bolaget är ett moderbolag som är skyldigt att upprätta koncernredovisning, en särskild koncernredovisning.

Kallelse på okända borgenärer

33 § Likvidatorn skall genast ansöka om kallelse på bolagets okända borgenärer.

Avvecklingen av rörelsen

34 § Så snart det kan ske skall likvidatorn genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få skälig tid att skaffa sig ny anställning.

Obestånd

35 § Om bolaget är på obestånd och inte kan betala likvidationskostnaderna, skall likvidatorn ansöka om att bolaget försätts i konkurs.

Redovisning under likvidationen

36 § Likvidatorn skall för varje räkenskapsår upprätta en årsredovisning, som skall läggas fram på ordinarie bolagsstämma. I fråga om stämman och redovisningen skall följande bestämmelser inte tillämpas:

9 kap. 7 § andra stycket 2 denna lag,

2 kap. 1 § andra stycket, 5 kap. 18–25 §§, 6 kap. 2 och 5 §§ årsredovisningslagen (1995:1554), samt

5 kap. 2 § 3 och 6 kap. 3 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.

I balansräkningen skall det egna kapitalet tas upp i en post. Aktiekapitalet skall anges särskilt, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

En tillgång får inte tas upp till högre värde än den beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om en tillgång kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det värde som tas upp i balansräkningen, skall det beräknade beloppet anges särskilt vid tillgångsposten. Om en skuld eller likvidationskostnad kan beräknas kräva ett belopp som väsentligt avviker från redovisad skuld, skall det beräknade beloppet anges vid skuldposten.

Bestämmelserna i 7 och 9 kap. årsredovisningslagen skall inte tillämpas på ett bolag i likvidation.

Skifte

37 § När den anmälningstid som har satts ut i kallelsen på okända borgenärer har löpt ut och alla kända skulder har betalats, skall likvidatorn skifta bolagets återstående tillgångar. Om det råder tvist om en skuld eller om en skuld inte har förfallit till betalning eller av annan orsak inte kan betalas, skall pengar sättas av till betalning av skulden och återstoden skiftas.

Klander av skifte

38 § En aktieägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det att slutredovisning enligt 39 § lades fram på bolagsstämma.

Slutredovisning

39 § När uppdraget som likvidator har fullgjorts, skall likvidatorn så snart som möjligt lämna slutredovisning för förvaltningen genom en förvaltningsberättelse som avser likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Till berättelsen skall redovisningshandlingar för hela likvidationstiden fogas.

Berättelsen och redovisningshandlingarna skall lämnas till bolagets revisor. Revisorn skall inom en månad därefter lämna en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

När revisionsberättelsen har lämnats till likvidatorn, skall denne genast kalla aktieägarna till en bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Förvaltningsberättelsen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga hos bolaget för aktieägarna. Kopior av handlingarna skall sändas till de aktieägare som begär det och uppger sin postadress. Handlingarna skall läggas fram på stämman.

Bolagsstämman skall fatta beslut om ansvarsfrihet för likvidatorn. I fråga om beslutet gäller bestämmelserna i 9 kap. 9 § andra stycket.

Bolagets upplösning

40 § När likvidatorn har lagt fram slutredovisning, är bolaget upplöst. Detta skall genast anmälas för registrering. Till anmälan skall bestyrkta kopior av de handlingar som anges i 39 § tredje stycket fogas.

Preskription av rätt till andel i tillgångarna

41 § En aktieägare som inte inom fem år efter det att slutredovisningen lades fram på bolagsstämma anmäler sig för att lyfta vad han eller hon har fått vid skiftet, förlorar sin rätt till andel i de skiftade tillgångarna. Med tillämpning av 43 § skall kvarvarande tillgångar då skiftas mellan bolagets övriga aktieägare. Om tillgångarna är av obetydligt värde, kan rätten på anmälan av likvidatorn besluta att tillgångarna skall tillfalla Allmänna arvsfonden.

Skadeståndstalan

42 § Trots vad som sägs i 40 § kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidatorn begära bolagsstämma för behandling av en fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Bestämmelsen i 9 kap. 12 § andra stycket skall då tillämpas.

Fortsatt likvidation

43 § Om en tillgång framkommer för bolaget efter dess upplösning enligt 39 § eller om talan väcks mot bolaget eller det av annat skäl uppkommer behov av en likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsätta.

Likvidatorn skall genast anmäla den fortsatta likvidationen för registrering. Kallelse till den första bolagsstämman efter återupptagandet skall ske enligt bolagsordningen. Dessutom skall skriftlig kallelse sändas till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller på annat sätt känd för bolaget.

Om den tillgång som avses i första stycket är av obetydligt värde, kan rätten på anmälan av likvidatorn besluta att tillgången skall tillfalla Allmänna arvsfonden.

Upphörande av likvidation

44 § Om bolaget har gått i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, i fall som avses i 16 § och 50 § första stycket, på grund av rättsens beslut, kan stämman sedan bolagets revisor har yttrat sig besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. Ett sådant beslut får dock inte fattas, om

1. det finns grund för tvångslikvidation enligt 10 eller 11 §,
2. bolagets eget kapital, beräknat enligt 13 §, enligt revisorns yttrande inte uppgår till det registrerade aktiekapitalet, eller
3. utskiftning har ägt rum.

När bolagsstämman beslutar att likvidationen skall upphöra, skall den samtidigt välja styrelse.

Likvidatorn skall se till att beslutet om att likvidationen skall upphöra och valet av styrelse genast anmäls för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

45 § Om ett likvidationsbeslut som har gått i verkställighet har blivit upphävt genom en domstols dom eller beslut som har laga kraft, skall likvidatorn genast anmäla detta för registrering och kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

46 § När en likvidation har upphört enligt 44 eller 45 §, skall 39 § tillämpas. Kopior av de handlingar som anges i 39 § tredje stycket skall ges in till registreringsmyndigheten.

Konkurs

Registrering

47 § Beslut om konkurs och beslut om företagsrekonstruktion skall registreras.

Företrädare för bolaget i dess egenskap av konkursgäldenär

48 § Under konkursen företräds bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som fanns vid konkursens början. Dock gäller även under konkursen bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om ny tillsättning.

Bolagets upplösning efter konkurs

49 § Om bolaget är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas. Finns det efter konkursens avslutande kvar tillgångar som inte omfattas av konkursen, skall rätten på ansökan av den vars rätt berörs besluta om likvidation. Ett sådant beslut gäller omedelbart. Kallelse till den första bolagsstämman efter beslutet skall ske enligt 43 § andra stycket.

Likvidation efter överskottskonkurs m.m.

50 § Om en konkurs avslutas med överskott eller läggs ned efter frivillig uppgörelse eller om egendomen i konkursboet återställs till bolaget till följd av att ackord har fastställts, skall rätten i samband med att konkursen avslutas besluta att bolaget skall gå i likvidation. Ett sådant beslut gäller omedelbart.

Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, skall likvidationen fortsätta enligt 43 §, om konkursen avslutas på sätt som anges i första stycket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

2 §⁹

Fusion får ske utan hinder av att överlåtande bolag har trätt i likvidation, under förutsättning att skifte av bolagets tillgångar inte har påbörjats.

I fall som avses i första stycket skall *likvidatorerna*, när en fusionsplan har upprättats enligt 4 §, avge slutredovisning över sin förvaltning. Slutredovisningen skall, sedan fusionsplanen har blivit gällande i bolaget, framläggas på stämman. För slutredovisningen och dess granskning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 13 kap. 14 §.

Likvidationen skall anses av-

I fall som avses i första stycket skall *likvidatorn*, när en fusionsplan har upprättats enligt 4 §, avge slutredovisning över sin förvaltning. Slutredovisningen skall, sedan fusionsplanen har blivit gällande i bolaget, framläggas på *en* stämman. För slutredovisningen och dess granskning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 13 kap. 39 §.

Likvidationen skall anses av-

⁹ Senaste lydelse 1994:802.

slutad när anmälan enligt 19 § har registrerats eller registrering enligt 28 § har skett.

slutad när *en* anmälan enligt 19 § har registrerats eller registrering enligt 28 § har skett.

20 §¹⁰

När en anmälan enligt 19 § har registrerats, är överlåtande bolag upplöst. Överlåtande bolags tillgångar och skulder med undantag för skadeståndsanspråk enligt 15 kap. 1–3 §§ övergår samtidigt till det övertagande bolaget och aktieägare i överlåtande bolag blir, om aktier ingår i fusionsvederlaget, aktieägare i det övertagande bolaget.

Ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i ett överlåtande bolag kan trots bestämmelserna i första stycket hos styrelsen begära att det hålls bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Därvid skall 9 kap. 12 § andra stycket tillämpas. Om sådan talan väcks, gäller 13 kap. 16 § i tillämpliga delar.

Ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i ett överlåtande bolag kan trots bestämmelserna i första stycket hos styrelsen begära att det hålls *en* bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Därvid skall 9 kap. 12 § andra stycket tillämpas. Om sådan talan väcks, gäller 13 kap. 43 § i tillämpliga delar.

18 kap.

2 §

Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som *införes* i aktiebolagsregistret med undantag av registrering av underrättelse enligt 13 kap. 20 §. En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall endast ange ändringens art.

Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som *införs* i aktiebolagsregistret med undantag av registrering enligt 13 kap. 47 §. En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall endast ange ändringens art.

4 §¹¹

Har sökande vid anmälan för registrering ej iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidtaga rättelse. Detsamma gäller, om registreringsmyndigheten finner att beslut som anmäles för registrering eller handling som bifogas anmälan ej har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen eller har i något viktigare hänseende otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att efterkomma föreläggandet, skall anmälan avskrivas. Underrättelse om denna påföljd skall intagas i föreläggande. Föreligger även efter det yttrande avgivits hinder för registrering och har

¹⁰ Senaste lydelse 1998:760.

¹¹ Senaste lydelse 1998:760.

sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om anledning ej förekommer att ge sökanden nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket hindrar inte registrering av ett bolagsstämmobeslut, om rätten till talan mot beslutet har gått förlorad enligt 9 kap. 40 § första stycket.

Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta bolaget när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, *13 kap. 6 a eller 18 §*, 14 kap. 15 § första stycket, 21 eller 29 § eller 19 kap. 2 §.

Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta bolaget när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, *13 kap. 25 §*, 14 kap. 15 § första stycket, 21 eller 29 § eller 19 kap. 2 §.

7 §¹²

En myndighets beslut i tillståndsärende enligt 2 kap. 1 §, 8 kap. 8, 26 eller 31 §, 10 kap. 14 § eller 12 kap. 8 § får överklagas till regeringen. Finansinspektionens beslut enligt 7 kap. 7 § första stycket 2 och 18 § första stycket 2 får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Länsstyrelsens beslut enligt denna lag *i annat fall än enligt första stycket* får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Länsstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Ett beslut av registreringsmyndigheten att avskriva anmälan eller vägra registrering enligt 4 § första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 a §, 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, *13 kap. 18 §*, 14 kap. 15 § första stycket, 21 och 29 §§ samt 19 kap. 2 §.

Ett beslut av registreringsmyndigheten att avskriva *en* anmälan eller vägra registrering enligt 4 § första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 a §, 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 14 kap. 15 § första stycket, 21 och 29 §§ samt 19 kap. 2 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

8 §¹³

Beslut av registreringsmyndigheten i ärende enligt *13 kap. 4 a eller 7 §* överklagas till tingsrätten i den ort där bolagets styrelse har sitt säte. Skrivelsen med överklagandet skall ges in till registreringsmyndigheten inom tre veckor från dagen för beslutet.

Beslut av registreringsmyndigheten i ärende enligt *13 kap. 10, 27 eller 28 §* överklagas till tingsrätten i den ort där bolagets styrelse har sitt säte. Skrivelsen med överklagandet skall ges in till registreringsmyndigheten inom tre veckor från dagen för beslutet.

¹² Senaste lydelse 2000:66.

¹³ Senaste lydelse 1996:256.

Vid överklaganden av registreringsmyndighetens beslut i ärenden enligt 13 kap. 4 a eller 7 § gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Vid överklaganden av registreringsmyndighetens beslut i ärenden enligt 13 kap. 10, 27 eller 28 § gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

19 kap.

1 §¹⁴

Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som

1. uppsåtligen bryter mot 1 kap. 4 §,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,
3. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 15 § andra meningen, 17 § första stycket eller 18 § andra stycket,
4. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 7 eller 9 §.

Till straff som anges i första stycket döms också den som uppsåtligen medverkar till ett beslut att utse en styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör i strid med 8 kap. 9 § andra stycket eller 27 § andra stycket, om åtgärden är ägnad att otillbörligen dölja vem eller vilka som utövar den faktiska ledningen av bolaget.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket 4 mot 12 kap. 7 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

I fall som avses i 10 kap. 37 § och 11 kap. 17 § skall inte följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.
 2. En kontrollbalansräkning som har upprättats före lagens ikraftträdande enligt äldre bestämmelser skall anses upprättad enligt den nya 13 kap. 13 §.
 3. Om ett bolag är försatt i konkurs och konkursen har avslutats före ikraftträdandet, gäller 13 kap. 4 a § första stycket 1 och 19 § andra stycket i sin äldre lydelse.

¹⁴ Senaste lydelse 1998:760.

2.2 Förslag till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 14 § och 8 kap. 7 § årsredovisningslagen (1995:1554) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

14 §¹

Egna aktier får inte tas upp som tillgång.

Vid värdering av ett *moderbolags* andelar i ett dotterföretag skall andelar som dotterföretaget äger i *moderbolaget* inte anses ha något värde.

Vid värdering av ett *moderföretags* andelar i ett dotterföretag skall andelar som dotterföretaget äger i *moderföretaget* inte anses ha något värde.

8 kap.

7 §

Har registrering skett av beslut om att bolaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

Om ett beslut om att bolaget har försatts i konkurs har registrerats, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

Om ett beslut om att bolaget har gått i likvidation har registrerats, får beslut om förseningsavgift inte meddelas när det gäller redovisning för tiden före likvidationsbeslutet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.
 2. De nya bestämmelserna i 8 kap. 7 § tillämpas beträffande årsredovisningar och revisionsberättelser för räkenskapsår som avslutas den 31 december 2001 eller senare.

¹ Senaste lydelse 2000:73.

2.3 Förslag till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 19 och 20 §§ bankrörelselagen (1987:617) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

19 §¹

Förutom i fall som anges i 13 kap. 3 och 4 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall rätten förordna att ett bankaktiebolag skall *träda* i likvidation om oktrojen har återkallats.

Förutom i fall som anges i 13 kap. 11, 16, 20, 49 och 50 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall rätten förordna att ett bankaktiebolag skall *gå* i likvidation om oktrojen har återkallats.

20 §²

Anmälan om likvidation enligt 19 § detta kapitel eller 13 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385) kan också göras av Finansinspektionen.

Ansökan om likvidation enligt 19 § detta kapitel eller 13 kap. 16 § aktiebolagslagen (1975:1385) kan också göras av Finansinspektionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

¹ Senaste lydelse 1998:1500.

² Senaste lydelse 1998:1500.

2.4 Förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 15 § konkurslagen (1987:672) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

15 §

Förvaltaren skall snarast upprätta en skriftlig berättelse om boets tillstånd och om orsakerna till gäldenärens obestånd, såvitt de har kunnat utrönas, och om möjligt ange vid vilken tidpunkt obeståndet kan antas ha inträtt. Berättelsen skall vidare innehålla

1. en översikt över tillgångar och skulder av olika slag,
 2. en uppgift om huruvida det har förekommit något sådant förhållande som kan föranleda återvinning till konkursboet,
 3. en uppgift om huruvida det finns skälig anledning att anta att någon enligt bestämmelserna i aktiebolagslagen (1975:1385) eller lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar är skyldig att återbära olovlig vinstutdelning eller annan olovlig utbetalning eller att enligt dessa lagar eller lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag utge skadestånd till aktiebolag, ekonomisk förening eller handelsbolag,
 4. en uppgift i förekommande fall om vid vilken tidpunkt skyldighet enligt 13 kap. 2 § aktiebolagslagen att upprätta *särskild balansräkning* kan antas ha inträtt, om denna tidpunkt kan utrönas,
 5. en uppgift i förekommande fall om att misstanke om brott som avses i 11 kap. brottsbalken eller om sådant förfarande som kan föranleda näringsförbud enligt 2 § lagen (1986:436) om näringsförbud har anmälts till åklagaren,
 6. en uppgift om vilket bokföringssystem en gäldenär som är eller under det senaste året före konkursansökningen har varit bokförings-skyldig har tillämpat och hur bokföringsskyldigheten har fullgjorts.
- Berättelsen skall snarast och senast sex månader från konkursbeslutet skickas till rätten, tillsynsmyndigheten och varje borgenär som begär det. När det finns särskilda omständigheter får rätten medge anstånd med avlämnandet av berättelsen. Har gäldenären varit bokföringsskyldig, skall den av gäldenären senast uppgjorda balansräkningen bifogas berättelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 7 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

7 §¹

Auktorisation eller tillstånd som enligt denna lag har lämnats ett företag skall återkallas av Finansinspektionen om

1. företaget genom att överträda denna lag eller någon föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visat sig olämpligt att utöva sådan verksamhet som auktorisationen eller tillståndet avser,

2. företaget inte bedriver sådan verksamhet som auktorisationen eller tillståndet avser,

3. såvitt avser svenskt aktiebolag, bolagets egna kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet och bristen inte har täckts inom tre månader från det att den blev känd för bolaget, eller

4. någon som ingår i företagets styrelse eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare inte uppfyller de krav som anges i 2 kap. 2 § första stycket 4 eller 8 kap. 2 § första stycket 4.

Om det är tillräckligt får inspektionen i de fall som anges i första stycket 1 meddela varning i stället för att återkalla auktorisationen eller tillståndet.

Vid tillämpning av första stycket 3 skall det egna kapitalet beräknas enligt 13 kap. 2 § tredje stycket aktiebolagslagen (1975:1385).

Vid tillämpning av första stycket 3 skall det egna kapitalet beräknas enligt 13 kap. 13 § aktiebolagslagen (1975:1385).

I fall som avses i första stycket 4 får auktorisationen eller tillståndet återkallas bara om Finansinspektionen först invänt mot att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare och om han eller hon, efter en av inspektionen bestämd tid av högst tre månader, fortfarande finns kvar i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare.

Vid återkallelse av ett tillstånd att driva clearingverksamhet får inspektionen besluta om hur rörelsen skall avvecklas.

Ett beslut om återkallelse av tillstånd att driva clearingverksamhet får förenas med förbud att fortsätta verksamheten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

¹ Senaste lydelse 1998:261.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 3 § lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

3 §

Auktorisation som central värdepappersförvarare skall återkallas av Finansinspektionen, om

1. värdepappersförvararen genom att överträda denna lag eller någon föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visat sig olämplig att utöva verksamheten,

2. värdepappersförvararen inte bedriver sådan verksamhet som auktorisationen avser,

3. såvitt gäller ett svenskt aktiebolag, bolagets egna kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet och bristen inte har täckts inom tre månader från det att den blev känd för bolaget, eller

4. någon som ingår i värdepappersförvararens styrelse eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare inte uppfyller de krav som anges i 2 kap. 2 § första stycket 4.

Om det är tillräckligt får Finansinspektionen i fall som avses i första stycket 1 meddela varning i stället för att återkalla auktorisationen.

Vid tillämpning av första stycket 3 skall det egna kapitalet beräknas enligt 13 kap. 2 § tredje stycket aktiebolagslagen (1975:1385). Vid tillämpning av första stycket 3 skall det egna kapitalet beräknas enligt 13 kap. 13 § aktiebolagslagen (1975:1385).

I fall som avses i första stycket 4 får auktorisationen återkallas bara om Finansinspektionen först invänt mot att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare och om han, efter en av inspektionen bestämd tid av högst tre månader, fortfarande finns kvar i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare.

Vid återkallelse av auktorisation får Finansinspektionen besluta om hur verksamheten skall avvecklas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen bemyndigade i juni 1990 chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en kommitté (Ju 1990:08) med uppdrag att göra en översyn av aktiebolagslagen (dir 1990:46). Kommittén antog namnet Aktiebolagskommittén. Kommittén har genom tilläggsdirektiv (dir 1998:90) fått i uppdrag att bl.a. lämna förslag till åtgärder mot aktiebolag som saknar styrelse.

Kommittén har avgett delbetänkandena Bundna aktier (SOU 1992:13), Aktiebolagslagen och EG (SOU 1992:83), Aktiebolagets organisation (SOU 1995:44), Aktiebolagets kapital (SOU 1997:22), Vinstutdelning i aktiebolag (SOU 1997:168) och Likvidation av aktiebolag (SOU 1999:36) samt slutbetänkandet Ny aktiebolagslag (SOU 2001:1).

I denna lagrådsremiss tar vi upp de frågor som har behandlats i delbetänkandet Likvidation av aktiebolag, dvs. dels frågor om likvidation av aktiebolag, dels frågor om åtgärder mot bolag som saknar styrelse. En sammanfattning av delbetänkandet finns i *bilaga 1*. Kommitténs lagförslag finns i *bilaga 2*. Delbetänkandet har remissbehandlats. I *bilaga 3* finns en förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Ju 1999/2100).

Den s.k. Bulvanutredningen överlämnade i februari 1998 betänkandet Bulvaner och annat (SOU 1998:47). I betänkandet behandlade utredningen bl.a. åtgärder mot olika slag av missbruk inom associationsrätten. Delar av utredningens förslag har behandlats i prop. 2000/01:105 Förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall. I denna lagrådsremiss behandlar vi utredningens övriga förslag, bl.a. de förslag som har att göra med användandet av s.k. målvakter och generalfullmakter. En sammanfattning av utredningens förslag finns i *bilaga 4*. Utredningens lagförslag i nu aktuella delar finns i *bilaga 5*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Ju 1998/1380).

4 Likvidation

4.1 Bakgrund

Upplösning av ett aktiebolag kan ske genom bl.a. likvidation. Vid likvidationen realiseras vanligen bolagets tillgångar. Skulderna betalas och de överskjutande medlen fördelas bland aktieägarna. Ett aktiebolag kan besluta att gå i likvidation utan att någon skyldighet att göra detta föreligger (frivillig likvidation). I vissa fall är bolaget emellertid skyldigt att gå i likvidation vare sig aktieägarna vill det eller inte (tvångslikvidation). Ett beslut om likvidation kan alltid fattas av bolagsstämman. Om det finns grund för tvångslikvidation och bolagsstämman inte beslutar om likvidation, kan ett sådant beslut även fattas av rätten eller Patent- och registreringsverket.

De stora dragen i aktiebolagslagens regler om likvidation har varit oförändrade under lång tid. Reglerna synes i huvudsak ha fungerat väl och det finns därför knappast behov av någon mer genomgripande reform. Däremot har vissa enskildheter i regleringen ibland kritiserats eller ansetts oklara till sin innebörd. Särskilt gäller detta reglerna om bolags skyldighet att gå i likvidation på grund av brist på kapital (se närmare avsnitt 4.3). Det har också hävdats att det behövs strängare likvidationsregler för att komma till rätta med styrelselösa bolag (se avsnitt 5.1). Inom ramen för den pågående allmänna översynen av aktiebolagslagen finns det anledning att se över likvidationsbestämmelserna även i andra avseenden.

4.2 Frivillig likvidation

4.2.1 Bolagsstämmans beslut om likvidation

Regeringens förslag: Bolagsstämman skall liksom hittills kunna besluta om likvidation med s.k. absolut majoritet, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen (13 kap. 1 och 6 §§ aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (SOU 1999:36 s. 88).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot kommitténs förslag.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 13 kap. 1 § aktiebolagslagen kan bolagsstämman besluta att bolaget skall gå i likvidation. Denna möjlighet har bolagsstämman oavsett om det finns någon grund för tvångslikvidation eller inte. Att en sådan möjlighet skall finnas även i fortsättningen anser vi vara självklart. Vi föreslår alltså inte någon förändring i detta avseende.

Enligt gällande regler fattas bolagsstämmans beslut om likvidation med enkel majoritet, om inte bolagsordningen innehåller avvikande föreskrifter. Med enkel majoritet avses här att beslutet skall biträdas av aktieägare som innehar mer än hälften av de avgivna rösterna (dvs. s.k. absolut majoritet). Även om bolagsordningen innehåller ett krav på kvalificerad majoritet gäller huvudregeln om det finns grund för tvångslikvidation. I såväl 1910 som 1944 års aktiebolagslagar var huvudregeln i stället att bolagsstämmans beslut måste fattas med kvalificerad majoritet. Syftet med denna regel var att skydda aktieägarminoriteten mot att en knapp majoritet bland aktieägarna beslutade att bolaget skulle gå i likvidation trots att bolaget, enligt minoritetens uppfattning, hade förutsättningar att fortsätta sin verksamhet. Vi anser inte att det finns anledning att återgå till en sådan ordning. Minoriteten har knappast något berättigat intresse av en fortsatt drift i en situation då majoriteten av aktieägarna vill avveckla bolaget (jfr prop. 1975:103 s. 500). Förutsättningarna för att minoriteten på ett framgångsrikt sätt skall kunna driva bolaget vidare mot majoritetens vilja torde dessutom i allmänhet vara dåliga. Det nu gällande kravet på absolut majoritet bör därför bestå. Även möjligheten att i bolagsordningen

föreskriva andra majoritetskrav bör finnas kvar. Liksom i dag bör emellertid en bestämmelse i bolagsordningen om kvalificerad majoritet stå tillbaka för huvudregeln, om det finns grund för tvångslikvidation.

4.2.2 Förslag till beslut om likvidation

Regeringens förslag: I lagen regleras vilket beslutsunderlag som skall finnas tillgängligt när aktieägarna prövar frågan om bolaget skall gå i likvidation. I förslaget till beslut skall anges bl.a. skälen för att bolaget skall likvideras, den tidpunkt då bolaget föreslås gå i likvidation, den beräknade tidpunkten för skifte, skifteslikvidens beräknade storlek och, i förekommande fall, vem som föreslås till likvidator. Om frågan om likvidation skall prövas på en stämma som inte skall behandla årsredovisningen, skall till förslaget till beslut fogas vissa handlingar om bolagets ekonomiska ställning (13 kap. 2 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag (SOU 1999:36 s. 89 och 109).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har instämt i kommitténs förslag eller har inte haft några invändningar mot det. *Sveriges advokatsamfund* och *Konkursförvaltarkollegiernas förening* har dock motsatt sig att det i lagen föreskrivs att förslaget till beslut skall innehålla uppgifter om den beräknade tidpunkten för skifte och skifteslikvidens beräknade storlek.

Skälen för regeringens förslag: För att bolagsstämman skall kunna ta ställning till frågan om likvidation är det viktigt att det finns ett tillfredsställande underlag för beslutet. I dag finns inte några bestämmelser om vilket beslutsunderlag som aktieägarna skall ha tillgång till. Detta framstår som en brist. Vi föreslår därför att sådana bestämmelser införs.

Bestämmelserna bör lämpligen utformas så att det inför bolagsstämman skall upprättas ett förslag till beslut med visst innehåll. Det är naturligt att ett sådant förslag innehåller skälen för att likvidera bolaget och uppgift om vilken dag bolaget föreslås gå i likvidation. Om det finns ett förslag till likvidator, bör även denna uppgift ingå. Därutöver kan den beräknade tidpunkten för skifte och den beräknade skifteslikviden vara av intresse för aktieägarna. *Sveriges advokatsamfund* och *Konkursförvaltarkollegiernas förening* har menat att det ofta kan vara svårt att göra några uppskattningar i dessa frågor. Vi vill inte bestrida att sådana svårigheter kan uppstå och att uppgifterna ibland måste få karaktären av förhållandevis grova uppskattningar. I andra situationer kan det dock vara möjligt att med viss precision förutse även dessa uppgifter. Även om förutsättningarna för uppskattningen i dessa delar alltså kan variera från fall till fall anser vi att det är önskvärt att aktieägarna får tillgång till de uppskattningar som i det enskilda fallet låter sig göras. Vi föreslår därför att även upplysningar av dessa slag tas med i förslaget till beslut.

När en fråga om likvidation aktualiseras, är de ekonomiska frågorna av särskilt intresse för aktieägarna. Om likvidationsfrågan prövas på en bolagsstämma som också skall behandla årsredovisningen, har aktie-

ägarna redan tillgång till ett material som de kan lägga till grund för en analys av bolagets ställning. Om frågan däremot prövas på en extra bolagsstämma, saknar de, med nuvarande ordning, tillgång till ett sådant material. Beslutsunderlaget är därmed sämre än när en extra stämma prövar en fråga om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet. I de senare fallen har aktieägarna rätt att få tillgång till kompletterande material angående bolagets ekonomiska förhållanden. Vi föreslår att aktieägarna ges rätt att få tillgång till motsvarande material, när bolagsstämman skall pröva en fråga om likvidation.

En särskild fråga är vem som skall upprätta det aktuella materialet. Kommittén har förordat att förslaget alltid upprättas av styrelsen. Kommittén har samtidigt förutsatt att styrelsen skall göra detta enbart när den har fått bolagsstämmans uppdrag eller under hand har funnit att ett förslag om att bolaget skall gå i likvidation kan beräknas få erforderlig majoritet bland aktieägarna.

Vad kommittén i denna del har föreslagit innebär en viss begränsning av aktieägarnas möjligheter att få en fråga om likvidation prövad på stämman. Enligt vår uppfattning bör även enskilda aktieägare ha möjlighet att upprätta förslag till likvidationsbeslut och lägga fram dem på stämman. Detta bör komma till uttryck i lagtexten.

Det kan hävdas att det kan innebära vissa svårigheter för en aktieägare att ta fram det material som förslaget skall innehålla, t.ex. i fråga om beräkningen av skifteslikvidens storlek. Att ställa lägre krav på innehållet i förslaget, när detta framläggs av en aktieägare, anser vi dock vara mindre lämpligt. Om det i ett enskilt fall inte är möjligt för aktieägaren att ta fram materialet, har aktieägaren alltid möjlighet att på stämman väcka förslag om att ett förslag skall upprättas genom styrelsens försorg.

4.3 Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist m.m.

4.3.1 Allmänna utgångspunkter

Regeringens bedömning: Huvudpunkterna i dagens reglering av tvångslikvidation på grund av kapitalbrist bör bestå. Liksom hittills skall alltså styrelsen vid misstanke om att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet vara skyldig att upprätta en kontrollbalansräkning och lägga fram den på en bolagsstämma. Detsamma skall gälla efter ett resultatöst utmättningsförsök hos bolaget. Om så inte sker eller om bolagets kapitalbrist består, skall bolaget vara skyldigt att gå i likvidation. Styrelseledamöter och aktieägare skall, under vissa förutsättningar, kunna drabbas av personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser om de åsidosätter dessa bestämmelser.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning (SOU 1999:36 s. 90 f.).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har godtagit de angivna huvuddragen i kommitténs förslag. *Svenska Revisorsamfundet SRS* har dock förordat att underkapitaliserade bolag skall tillåtas att fortsätta sin

verksamhet så länge som bolagets ställning inte försämras, förutsatt att bolaget har tillfredsställande likviditet och goda framtidsutsikter.

Bakgrund: I aktiebolagslagen finns olika bestämmelser som syftar till att trygga att det inom bolaget finns ett visst eget kapital. Till dessa bestämmelser hör i första hand reglerna i 12 kap. om vinstutdelning och andra former av värdeöverföring från bolaget. Därutöver finns det i 13 kap. 2 § aktiebolagslagen bestämmelser som syftar till att förhindra att bolaget drivs vidare trots att det saknas tillräckligt eget kapital. De sistnämnda bestämmelserna innebär att styrelsen i två situationer är skyldig att vidta särskilda åtgärder. Den ena situationen är när styrelsen har anledning att befara att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet ("den kritiska gränsen"). Den andra är när det har gjorts ett resultatlöst utmätningsförsök hos bolaget. Den första åtgärd som styrelsen är skyldig att vidta i dessa situationer är att ofördröjligen låta upprätta en kontrollbalansräkning. Kontrollbalansräkningen skall granskas av bolagets revisorer. Visar kontrollbalansräkningen att bolagets kapital understiger den kritiska gränsen, skall styrelsen snarast möjligt hänskjuta frågan om bolaget skall gå i likvidation till bolagsstämman (första kontrollstämman). Om bolagsstämman inte beslutar att bolaget skall gå i likvidation, har aktieägarna åtta månader på sig att läka kapitalbristen. Innan denna frist har löpt ut skall en ny bolagsstämma (andra kontrollstämman) hållas, vid vilken en ny kontrollbalansräkning skall läggas fram. Om denna inte visar att det egna kapitalet motsvarar minst det registrerade aktiekapitalet, är bolaget likvidationspliktigt.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt vår uppfattning finns det starka skäl för att behålla bestämmelser av det slag som finns i 13 kap. 2 §. Aktiebolagslagen karaktäriseras av att aktieägarna inte har något personligt ansvar för bolagets skulder. Denna ägarnas frihet från personligt ansvar balanseras genom regler som skall garantera att bolaget alltid har tillgångar som minst motsvarar bolagets förpliktelser. Bestämmelserna i 13 kap. 2 § utgör ett viktigt inslag i detta regelverk. Såvitt gäller de publika aktiebolagen ställer dessutom EG-rätten i detta avseende upp vissa krav på de nationella rättsordningarna (se främst artikel 17 i EG:s andra bolagsrättsliga direktiv).

Vi anser därför att aktiebolagslagen även i fortsättningen skall innehålla bestämmelser av det slag som finns i 13 kap. 2 §. Vad gäller bestämmelsernas utformning gör vi följande överväganden. Syftet med bestämmelserna är att se till att aktieägarna i aktiebolag med alltför låg konsolideringsgrad utan dröjsmål antingen vidtar åtgärder för att stärka bolagets ställning eller inleder en ordnad avveckling av bolaget. Detta är ägnat att skydda bolagets borgenärer mot att bolagets hela kapital konsumeras, innan avvecklingen av bolaget inleds (jfr prop. 1982/83:94 s. 54). En förutsättning för att adekvata åtgärder skall kunna vidtas är att bolagets ekonomiska ställning klarläggs så snart det uppkommer misstanke om kapitalbrist. Bestämmelserna om att det vid misstanke om kapitalbrist eller efter ett resultatlöst utmätningsförsök skall upprättas en särskild kontrollbalansräkning och att denna skall granskas av bolagets revisorer framstår därför fortfarande som ändamålsenliga. Nuvarande bestämmelser tillgodoser också aktieägarnas intresse av att i tid bli

varskodda om bolagets situation för att kunna överväga vilka åtgärder som lämpligen bör vidtas (jfr prop. 1975:103 s. 501). Även bestämmelserna om att kontrollbalansräkningen skall behandlas på stämma fyller därmed en viktig funktion.

Svenska Revisorsamfundet SRS har föreslagit att kontrollbalansräkningen inte ensam skall vara avgörande för likvidationsfrågan utan att denna skall kompletteras med en likviditetsprognos och en bedömning av bolagets framtidsutsikter. Om dessa handlingar visar att bolagets likviditet är tillfredsställande och att framtidsutsikterna framstår som goda, skall bolaget, enligt samfundets förslag, tillåtas att driva bolaget vidare trots att det finns en kritisk kapitalbrist så länge som bolagets ställning inte försämras. Enligt vår uppfattning är en sådan ordning inte ägnad att ge borgenärerna ett ändamålsenligt skydd. Liksom i dag bör därför bolagets ställning enligt kontrollbalansräkningen vara utslagsgivande; visar denna på en kvalificerad kapitalbrist, bör bolaget vara skyldigt att antingen avveckla sin verksamhet eller omedelbart vidta erforderliga rekonstruktions-åtgärder. För att upprätthålla effektiviteten i en sådan reglering måste det finnas en tidsgräns inom vilken det egna kapitalet senast skall vara återställt. Om detta inte lyckas, bör liksom i dag den yttersta sanktionen vara att bolaget blir skyldigt att gå i likvidation.

Inom ramen för dessa huvuddrag i regleringen uppkommer en mängd frågor om bestämmelsernas närmare utformning. Vi tar i det följande upp några sådana frågor som vi anser kräver särskilda överväganden. En sådan fråga handlar om kontrollbalansräkningens innehåll och utformning. Vi återkommer till den i avsnitt 4.3.2. Ytterligare en fråga är vilka sanktioner som skall finnas för det fall att regelsystemet åsidosätts. Den nuvarande regleringen bygger på att de bolagsföreträdare och aktieägare som gör sig skyldiga till ett sådant åsidosättande kan drabbas av personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser. Detta är enligt vår uppfattning i princip en lämplig ordning. Reglerna om personligt betalningsansvar innefattar dock flera problem och svåra avvägningar. Vi återkommer till dessa frågor i avsnitten 4.3.3–4.3.6.

4.3.2 Kontrollbalansräkningen

Regeringens förslag: En kontrollbalansräkning skall upprättas enligt bestämmelserna i årsredovisningslagen (1995:1554) eller, såvitt gäller bl.a. bankaktiebolag och värdepappersbolag, lagen (1995:1559) om årsredovisning för kreditinstitut och värdepappersbolag.

När kontrollbalansräkningen upprättas skall följande justeringar kunna göras.

1. Tillgångarna och skulderna skall få värderas enligt andra värderingsprinciper än de som används i årsredovisningen, om principerna är förenliga med god redovisningssed. Pensionsåtaganden som har redovisats under en sådan post som enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. inte får minskas skall dock alltid tas upp i kontrollbalansräkningen.

2. Tillgångarna skall få värderas till nettoförsäljningsvärdet.

3. Skulder till staten som beror på statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning skall få utelämnas, om skulden är efterställd i händelse av konkurs eller likvidation.

Obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld, om en skatteskuld kan förutses.

Kontrollbalansräkningen skall undertecknas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter (13 kap. 13 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmar i väsentliga delar med regeringens förslag. Kommittén har dock föreslagit en bestämmelse om att värderingen skall ske under antagande av att bolagets verksamhet skall fortsätta (den s.k. fortlevnadsprincipen). En annan skillnad mot regeringens förslag är att kommittén inte har föreslagit någon uttrycklig bestämmelse om att det skall vara tillåtet att använda andra värderingsprinciper i kontrollbalansräkningen än i årsredovisningen. Vidare har kommittén föreslagit att uppskjuten skatt skall få tas upp till nuvärde samt att kontrollbalansräkningen skall undertecknas av samtliga styrelseledamöter och den verkställande direktören.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. Bland annat *Sveriges advokatsamfund* har ansett att den s.k. fortlevnadsprincipen inte bör vara generell tillämplig. *Kammarrätten i Sundsvall*, *Bokföringsnämnden* m.fl. har ansett att det bör framgå tydligare att tillgångar och skulder kan tas upp till det högre eller lägre värde som lagen medger, även om så inte har skett i årsredovisningen. Några remissinstanser, däribland *Sveriges Arbetsgivareförening* och *Sveriges Industriförbund* har menat att möjligheten att utesluta vissa efterställda lån inte bör begränsas till skulder på grund av statligt stöd. *Sydsvenska Industri- och Handelskammaren* har invänt mot att obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och skuld avseende framtida skatt. Bland annat *Kammarrätten i Sundsvall* har invänt mot kommitténs förslag om undertecknande av kontrollbalansräkningen.

Bakgrund: I dag gäller – utan att detta framgår klart av lagen – att en kontrollbalansräkning skall upprättas enligt de värderingsregler som finns i den för respektive bolag tillämpliga lagen om årsredovisning. Vid värderingen skall dock vissa särregler tillämpas (se 13 kap. 2 § tredje stycket aktiebolagslagen). ”Inom linjen” skall läggas till en post som visar hur mycket tillgångarnas sammanlagda värde skulle öka, om tillgångarna redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna. Anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning får tas upp till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om det därigenom erhålls ett högre värde. Skulder på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldighet är beroende av bolagets ekonomiska ställning behöver inte tas upp i kontrollbalansräkningen, om stödet – för det fall att bolaget försätts i konkurs eller träder i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder till fullo har betalats.

Skälen för regeringens förslag

Allmänna utgångspunkter

Som vi redan har konstaterat bör aktiebolagslagen även fortsättningsvis innehålla bestämmelser om upprättande av kontrollbalansräkning vid misstanke om kapitalbrist m.m.

Kontrollbalansräkningen bör, såsom tidigare har nämnts, tjäna som underlag för bolagsstämans beslut i frågan om bolaget skall gå i likvidation eller inte. Det är därför viktigt att den utformas på ett sätt som ger aktieägarna ett gott beslutsunderlag i den frågan. Därutöver bör kontrollbalansräkningen utgöra ett instrument för att kontrollera om bolagets ekonomiska ställning är sådan att bolaget skall vara skyldigt att, om rekonstruktionsåtgärder inte vidtas, upphöra med sin verksamhet. Kontrollbalansräkningens funktion kan alltså sägas vara att skilja ut de bolag som inte har ekonomiska förutsättningar att fortsätta verksamheten. Det är naturligt att vid den prövningen utgå från sedvanliga redovisningsprinciper vilka normalt kan antas ge en rättvisande bild av bolagets ställning. Samtidigt måste det emellertid beaktas att dessa principer inte alltid tar hänsyn till kontrollbalansräkningens speciella funktion. Så kan t.ex. den allmänna försiktighet som kommer till uttryck i flera av årsredovisningslagens redovisningsregler medföra att bolagets framtidsmöjligheter och fortlevnadsförmåga inte fångas upp i tillräcklig grad; en generell tillämpning av årsredovisningslagen skulle då kunna leda till att i och för sig livsdugliga bolag tvingas vidta åtgärder som egentligen inte är nödvändiga.

Vad som nu har sagts innebär att utgångspunkten, liksom i dag, bör vara att kontrollbalansräkningen upprättas enligt allmänna redovisningsprinciper. Årsredovisningslagens bestämmelser bör alltså tillämpas. När det gäller bl.a. bankaktiebolag och värdepappersbolag bör lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag tillämpas. För att säkerställa att livsdugliga bolag inte tvingas i likvidation bör emellertid vissa avsteg från de redovisningsprinciper som kommer till uttryck i årsredovisningslagarna tillåtas.

Eftersom den påföljd som är knuten till en försummelse att upprätta kontrollbalansräkning – personligt betalningsansvar för bolagets företrädare – är så ingripande, är det viktigt att reglerna om vilka avsteg som får göras är tydliga och enkla att tillämpa. Det innebär bl.a. att den i lag angivna uppräkningslistan av möjligheterna att göra avsteg bör vara uttömmande. Dessa möjligheter behandlas i det följande.

Fortlevnadsprincipen

En viktig fråga är om fortlevnadsprincipen i 2 kap. 4 § årsredovisningslagen skall gälla också när en kontrollbalansräkning skall upprättas. Principen innebär att redovisningen skall ske under antagande att bolagets verksamhet skall fortsätta. Alternativet är att värdera bolagets tillgångar med utgångspunkt i deras s.k. slaktvärde, dvs. det värde som tillgångarna skulle kunna inbringa vid en försäljning. Eftersom tillgångarnas slaktvärde ofta understiger deras bokförda värden skulle emellertid en sådan ordning innebära att likvidationsplikten drabbade

många bolag som i och för sig har goda möjligheter att på ett framgångsrikt sätt fortsätta sin verksamhet. Som vi tidigare har varit inne på bör detta undvikas. Liksom kommittén anser vi därför att värderingen i stället normalt bör ske under antagande att bolagets verksamhet skall fortsätta (jfr NJA 1993 s. 484).

Såsom bl.a. *Sveriges advokatsamfund* har uttalat är det dock inte lämpligt att värdering av tillgångar och skulder generellt får ske under antagande om fortsatt drift. Fortlevnadsprincipen bör sålunda inte tillämpas om det saknas vilja eller ekonomiska förutsättningar att fortsätta verksamheten, såsom när det finns ett beslut om att bolaget skall läggas ned eller när det står klart att bolagets ekonomiska situation är sådan att verksamheten måste läggas ned (jfr prop. 1995/96:10 del II s. 183 f. och bl.a. Lindskog, Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kap. Kapitalskydd och likvidation, 2 upplagan 1995, s. 220). I lagen bör därför inte tas in något generellt antagande om att bolagets verksamhet kommer att fortsätta. I stället bör 2 kap. 4 § årsredovisningslagen och den goda redovisningssed som har utvecklats i anslutning till den bestämmelsen tillämpas.

Byte av redovisningsprincip

Enligt 2 kap. 4 § årsredovisningslagen gäller som huvudregel att ett företag inte får byta redovisningsprinciper från ett år till ett annat. Därmed upprätthålls jämförbarheten mellan ett företags årsredovisningar för skilda räkenskapsår. Behovet av jämförbarhet gör sig dock inte gällande när det gäller kontrollbalansräkningar. Syftet med en kontrollbalansräkning är inte att möjliggöra jämförelser mellan olika räkenskapsår utan enbart att mäta bolagets eget kapital vid en viss given tidpunkt. Det finns därför inte anledning att förbjuda ett bolag att i kontrollbalansräkningen tillämpa andra värderingsprinciper än det har tillämpat i årsredovisningen eller i en tidigare kontrollbalansräkning, under förutsättning att de tillämpade värderingsprinciperna står i överensstämmelse med lag och god redovisningssed. Om en annan värderingsprincip leder till ett större eget kapital än de värderingsprinciper som har tillämpats i årsredovisningen, bör således den förstnämnda principen kunna tillämpas. Det gäller t.ex. då ett bolag har underskattat livslängden på en anläggningstillgång. I en sådan situation bör det sålunda vara möjligt att i kontrollbalansräkningen justera tillgångens bokförda värde till det högre belopp som den skulle ha varit bokförd till om en korrekt bedömning av tillgången ekonomiska livslängd hade gjorts vid det tillfälle då avskrivningsplanen fastställdes. Ett annat exempel är då bolaget i årsredovisningen har kostnadsfört utgifter som enligt årsredovisningslagen skulle ha kunnat aktiveras i balansräkningen (dvs. tas upp som tillgång). I den situationen bör ett beräknat restvärde kunna tas upp i kontrollbalansräkningen.

Kommittén har inte föreslagit någon bestämmelse om att bolaget får använda sig av en annan redovisningsprincip i kontrollbalansräkningen än i den ordinarie redovisningen. Såsom några remissinstanser har påpekat är det emellertid lämpligt att ta in en sådan bestämmelse i lagen.

Justeringar med hänsyn till förekommande övervärden

I många fall understiger det bokförda värdet tillgångarnas marknadsvärde. Gällande rätt tillåter att dessa övervärden beaktas, dels genom att bolaget i kontrollbalansräkningen tillämpar årsredovisningslagens bestämmelser om uppskrivning, dels genom att bolaget tar upp en särskild justeringspost i kontrollbalansräkningen. Vi anser det naturligt att denna ordning består. I annat fall skulle i och för sig solida bolag riskera att bli skyldiga att träda i likvidation.

Liksom hittills bör alltså justeringar kunna göras med tillämpning av sedvanliga uppskrivningsregler. Detta kräver ingen särskild lagreglering utan är en följd av att årsredovisningslagen skall tillämpas.

Vidare bör det, liksom i dag, vara möjligt att i kontrollbalansräkningen ta upp en särskild post som utvisar den ökning av tillgångarnas värde som kan följa av en redovisning till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna. I detta avseende fordras en särskild regel. Enligt årsredovisningslagen får nämligen, som huvudregel, orealiserade värdeökningar inte föranleda någon ökning av eget kapital. Inte heller går det alltid att tillämpa årsredovisningslagens bestämmelser om uppskrivning av anläggningstillgångar, eftersom en uppskrivning förutsätter att det kan påvisas att det högre värdet är tillförlitligt och bestående samt att värdet är *väsentligt* högre än det bokförda värdet. Vidare kan bestämmelserna om uppskrivning inte tillämpas på omsättningstillgångar. En särskild regel om att tillgångarna i kontrollbalansräkningen får tas upp till sitt nettoförsäljningsvärde bör därför finnas kvar.

En särskild fråga är om en sådan möjlighet bör vara begränsad till sådant som enligt årsredovisningslagen får tas upp som tillgång eller om även annat som representerar ett förmögenhetsvärde skall kunna beaktas. Frågan får särskild betydelse i fråga om vissa särskilda slag av utgifter som ett bolag har för att bygga upp immateriella värden i bolaget men som enligt god redovisningssed inte får aktiveras som tillgång. Så kan exempelvis vara fallet med utgifter som ett bolag har haft för att internt arbeta fram ett varumärke. Ibland kan det vara uppenbart att det upparbetade varumärket, trots att det inte får tas upp som tillgång i den offentliga redovisningen, har ett betydande försäljningsvärde. Mot bakgrund av kontrollbalansräkningens särskilda syfte – att skilja ut de företag som har ekonomiska förutsättningar att fortleva – är det naturligt att den som upprättar en kontrollbalansräkning får ta hänsyn till även detta slag av resurser, under förutsättning att de har ett påvisbart försäljningsvärde. Att begreppet ”tillgång” i detta sammanhang måste ges en sådan vidare innebörd får med hänsyn till reglernas angivna syfte anses så självklart att det inte särskilt behöver anmärkas i lagtexten.

Det planmässiga restvärdet

Kommittén har föreslagit att det i lagen också tas in en möjlighet att, beträffande sådana anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning, ta upp tillgången till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar (”planmässigt restvärde”). En sådan bestämmelse finns redan i dag. Den kan motiveras av att vissa

tillgångar anses ha ett företagsekonomiskt värde för det enskilda företaget som överstiger ett allmänt marknadsvärde, t.ex. en anläggning som är utformad för en specialiserad verksamhet.

Vi delar uppfattningen att det i sådana fall bör vara tillåtet att ta upp det högre värdet i kontrollbalansräkningen. Till följd av vårt förslag att bolaget skall kunna byta en värderingsprincip mot en annan finns det dock inte något behov att särskilt reglera möjligheten att ta upp tillgångar till det planmässiga restvärdet. Bolaget kommer ändå att – inom ramen för vad som är möjligt enligt god redovisningssed – kunna redovisa tillgången till planmässigt restvärde.

Stöd i form av statligt lån med efterställningsgaranti

I dag gäller att man i kontrollbalansräkningen inte behöver ta hänsyn till skulder på grund av statligt stöd, om återbetalningsskyldigheten för skulden är beroende av bolagets ekonomiska ställning och stödet – i fall av likvidation eller konkurs – skall återbetalas först sedan övriga skulder till fullo har betalats. Kommittén har föreslagit att en motsvarande bestämmelse tas in i den nya regleringen.

Vi är av samma uppfattning. Det är här fråga om skulder som har uppkommit genom lån som har lämnats av hänsyn till sysselsättningen eller av andra näringspolitiska skäl. Stödet är avsett att ge kapitaltillskott som undanröjer ett likvidationshot som har uppkommit genom kapitalförbrukning i förlustlägen. Avsikten med det statliga stödet skulle förefelas om skulden ograverat måste tas in i kontrollbalansräkningen. Vi föreslår sålunda att dessa skulder inte heller i fortsättningen skall behöva tas upp i kontrollbalansräkningen. Visserligen medför detta att kontrollbalansräkningen kommer att ge en oriktig bild av bolagets verkliga egna kapital men med hänsyn till lånens karaktär torde detta inte innebära några olägenheter.

Några remissinstanser har ansett att bestämmelsen inte bör vara begränsad till sådana efterställda lån som har lämnats av staten. Det finns utan tvivel en del som talar för detta. Det skulle skapa ytterligare möjligheter att genom krediter från aktieägare och andra rekonstruera bolag med ekonomiska problem. Mot detta måste dock vägas den försämring av bolagets kapitalskydd som en sådan förändring skulle kunna medföra. Framför allt finns det en risk för att bolaget närstående personer genom kortfristiga lån till bolaget skulle kunna skjuta nödvändiga avvecklingsåtgärder på framtiden. Detta skulle uppenbarligen innebära risker för övriga borgenärer, särskilt som bolagets återbetalning av lånen inte skulle vara underkastad aktiebolagslagens utbetalningsbegränsningar. Dessa risker är avgjort mindre när det gäller efterställda lån som har lämnats som statliga stöd och där det normala är att återbetalning skall ske först om stödet ger ekonomiskt utbyte. Vi förordar därför att andra efterställda lån liksom hittills tas upp i kontrollbalansräkningen. Om det finns finansiella förutsättningar för en rekonstruktion av bolaget, kan den lämpligen genomföras exempelvis genom aktieägartillskott som ökar bolagets tillgångar utan någon motsvarande ökning av skulderna.

Uppskjuten skatt

Övervärden på tillgångar skulle, om tillgångarna realiserades, i de flesta fall ge upphov till en skattepliktig vinst. I de situationer då en kontrollbalansräkning måste upprättas finns det i regel förlustavdrag som kan räknas av mot en sådan vinst. Normalt behöver man därför inte beakta någon uppskjuten skatteskuld i kontrollbalansräkningen. Ibland går det emellertid att förutse att bolaget i framtiden kommer att bli skyldigt att betala skatt. Enligt vår mening bör det i kontrollbalansräkningen tas hänsyn till sådan "uppskjuten skatt", i den utsträckning god redovisningssed fordrar att den tas upp som skuld i den offentliga redovisningen.

Frågan är emellertid hur en sådan uppskjuten skatt bör beräknas. Kommittén har föreslagit att den skall få tas upp till nuvärde. Både *Bokföringsnämnden* och *FAR* har anmält tveksamhet till detta. Kommitténs förslag avviker från vad Redovisningsrådet har uttalat i rekommendationen RR 9 Inkomstskatter. Enligt Redovisningsrådet skall uppskjuten skatt tas upp till nominellt belopp. Redovisningsrådets uttalande torde i första hand bero på att en tillförlitlig beräkning till ett diskonterat värde anses så komplex att det inte är lämpligt att kräva en sådan beräkning (jfr RR 9 p. 45). Såsom vi tidigare har uttalat bör bestämmelserna om kontrollbalansräkning vara tydliga och enkla att tillämpa. En bestämmelse om diskontering av uppskjuten skatt kan bli så komplicerad att tillämpa att den fördyrar och fördröjer upprättandet av kontrollbalansräkningen och försvårar för tredje man att bedöma dess riktighet. Mot den bakgrunden anser vi att någon sådan bestämmelse inte bör införas.

Obeskattade reserver

Posten Obeskattade reserver belastas av en latent skatteskuld. Detta talar för att enbart en del av posten bör hänföras till eget kapital. I ett bolag som är skyldigt att upprätta en kontrollbalansräkning torde det emellertid regelmässigt finnas underskottsavdrag i sådan omfattning att en upplösning av obeskattade reserver inte skulle utlösa någon beskattning. I praxis hänförs därför ofta obeskattade reserver i sin helhet till eget kapital. En remissinstans har i linje härmed ansett att obeskattade reserver i sin helhet skall hänföras till eget kapital.

Enligt vår uppfattning kan det dock även i samband med kontrollbalansräkning undantagsvis förekomma situationer då en upplösning av obeskattade reserver leder till att det uppkommer en skattekostnad. Så blir fallet när det inte finns några rörelseförluster eller underskottsavdrag som är så stora att de kan neutralisera upplösningen av reserven (jfr *FAR*, Förslag till rekommendation om kontrollbalansräkning). Mot den bakgrunden föreslår vi att obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld, om en sådan skuld kan förutses.

Pensionsåtaganden

Årsredovisningslagen kräver inte att pensionsåtaganden skuldförs. De kan redovisas inom linjen som ansvarsförbindelser. God redovisningssed

kan dock innebära att i varje fall en utfästelse enligt allmän pensionsplan redovisas som avsättning. I den utsträckning god redovisningssed medger att pensionsåtaganden inte redovisas som avsättning – och därmed inte heller behöver påverka storleken av det egna kapitalet – bör de enligt vår mening också kunna utelämnas i kontrollbalansräkningen.

Vissa pensionsförpliktelser tas emellertid upp under en särskild delpost under rubriken Avsättning till pensioner och liknande förpliktelser. Enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse får den posten inte minskas. En pensionsförpliktelse som har redovisats på detta sätt får enligt praxis inte utelämnas från kontrollbalansräkningen. Vi anser att detta är en lämplig ordning och föreslår att den kommer till uttryck i lagen.

Undertecknande av kontrollbalansräkningen

I dag saknas regler om undertecknande av kontrollbalansräkningen. I fråga om årsredovisningen gäller, enligt 2 kap. 7 § årsredovisningslagen (1995:1554) att den skall undertecknas av samtliga styrelseledamöter och den verkställande direktören. Kommittén har föreslagit en bestämmelse om att också en kontrollbalansräkning skall undertecknas av samtliga styrelseledamöter och den verkställande direktören. Några remissinstanser har invänt mot detta förslag.

Enligt vår mening skulle ett krav på att samtliga styrelseledamöter skall underteckna kontrollbalansräkningen kunna leda till att nödvändiga åtgärder fördröjs, t.ex. på grund av en styrelseledamots tillfälliga bortovaro. Vi föreslår i stället att kontrollbalansräkningen skall undertecknas av minst hälften av styrelsens ledamöter. Detta överensstämmer med vad som allmänt gäller om undertecknande av sådana handlingar som enligt aktiebolagslagen skall undertecknas av styrelsen (jfr 8 kap. 29 § andra stycket aktiebolagslagen).

4.3.3 Styrelseledamöternas personliga betalningsansvar

Regeringens förslag: Liksom hittills skall styrelseledamöter kunna bli personligt betalningsansvariga för bolagets förpliktelser, om de inte vidtar de åtgärder som lagen föreskriver vid misstänkt kapitalbrist eller ett resultatlöst utmätningsförsök. Nuvarande reglering kompletteras *dels* genom att de fall av underlåtenhet som utlöser personligt betalningsansvar anges i lagtexten, *dels* genom att det i lagtexten anges att även aktivt agerande från en styrelseledamots sida kan utlösa sådant ansvar. Vidare klargörs i lagtexten att ansvaret omfattar endast fordringar som uppkommer under den tid som underlåtenheten består (13 kap. 17 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Kommittén har dock inte föreslagit någon bestämmelse om att även aktivt handlande från styrelseledamöters sida skall kunna utlösa personligt betalningsansvar. Kommittén har inte heller föreslagit någon

reglering i fråga om ansvaret för fordringar som uppkommer sedan underlåtenheten har avhjälppts (SOU 1999:36 s. 99 f.).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har tillstyrkt kommitténs förslag eller inte haft några invändningar mot det. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* har dock efterlyst en närmare analys av innebörden av det personliga betalningsansvaret.

Skälen för regeringens förslag: I dag gäller att styrelsens ledamöter kan bli solidariskt betalningsansvariga för bolagets förpliktelser, om styrelsen underlåter att vidta de åtgärder som en befarad kapitalbrist eller ett resultatlöst utmätningsförsök skall föranleda. Vi anser att det personliga betalningsansvaret för styrelsens ledamöter utgör ett viktigt inslag i de nuvarande reglerna. Ansvaret utgör ett effektivt påtryckningsmedel för att få styrelsen att följa det handlingsmönster som lagen föreskriver för underkapitaliserade bolag. Som vi tidigare har varit inne på anser vi därför att bestämmelserna om personligt betalningsansvar i sina huvuddrag bör bestå.

Den närmare innebörden av bestämmelserna har i vissa avseenden ansetts vara oklar. Detta gäller t.ex. frågan om vilka fall av underlåtenhet från styrelsens sida som omfattas av bestämmelserna. Enligt vår uppfattning är det fråga om tre fall.

Det första fallet är att styrelsen underlåter att på föreskrivet sätt upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning, trots att det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet eller att ett resultatlöst utmätningsförsök har ägt rum. Det andra fallet är att styrelsen underlåter att sammankalla en första kontrollstämma, trots att kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Det tredje fallet är att styrelsen underlåter att hos rätten ansöka om likvidation, trots att någon andra kontrollstämma inte har hållits inom åttamånadersfristen eller trots att det vid den andra kontrollstämman inte har förelegat någon kontrollbalansräkning som utvisar att aktiekapitalet är till fullo täckt.

Enligt vår uppfattning finns det skäl att även i fortsättningen knyta personligt ansvar till dessa fall av underlåtenhet. Vi föreslår att de tre fallen anges i lagtexten. Liksom tidigare bör en styrelseledamot som kan visa att han eller hon inte har varit försumlig – t.ex. därför att han eller hon har reserverat sig mot styrelsens beslut att inte upprätta någon kontrollbalansräkning – vara fri från ansvar.

En annan fråga som har varit oklar är om ansvaret för underlåtenhet fortsätter att gälla även efter att styrelsen har vidtagit den åtgärd som den tidigare har försummat att vidta. Vad gäller t.ex. om styrelsen inte i tid har reagerat på en misstänkt kritisk kapitalbrist men så småningom rättar till detta genom att, på sätt som lagen föreskriver, upprätta en kontrollbalansräkning och hänskjuta frågan till bolagsstämman? Skall ansvaret gälla även de förpliktelser som uppkommer efter det att styrelsen har börja agera? Enligt vår uppfattning bör den frågan bedömas mot bakgrund av det personliga betalningsansvarets syfte. Tanken är att bestämmelserna om personligt ansvar skall sätta press på styrelsen att följa det handlingsmönster som lagen föreskriver. Detta syfte befrämjas inte av att ansvaret fortsätter att gälla även efter att styrelsen har avhjälp

en tidigare försummelse. Tvärtom kan en ordning som innebär att ansvaret omfattar endast de fordringar som uppkommer under den tid som underlåtenheten består vara ett incitament för styrelsen att agera så snart som möjligt. Vi föreslår därför att lagtexten utformas så att detta kommer till klart uttryck.

Enligt den nuvarande lagtexten kan andra än styrelseledamöter bli personligt betalningsansvariga om de med vetskap om styrelsens underlåtenhet rättshandlar för bolaget (se vidare avsnitt 4.3.4). Däremot framgår inte av lagtexten att aktivt rättshandlande från en styrelseledamots sida kan utlösa personligt betalningsansvar. Enligt vår uppfattning är det inte rimligt att en styrelseledamot i detta avseende skall ha ett mindre omfattande ansvar än t.ex. den verkställande direktören. Frågan kan bli aktuell t.ex. i de fall då en styrelseledamot inte kan göras ansvarig på grund av underlåtenhet, därför att han eller hon inte har varit försumlig. Om styrelseledamoten senare aktivt verkar för att bolagets verksamhet fortsätter, bör han eller hon ansvara i samma utsträckning som en verkställande direktör som agerar på samma sätt. Vi föreslår därför att lagtexten utformas så att en styrelseledamot kan bli personligt betalningsansvarig även till följd av aktivt rättshandlande.

I rättspraxis har det ansetts att personligt betalningsansvar inte kan göras gällande mot en styrelseledamot med mindre borgenären visar att den misstanke om kapitalbrist som utlöste styrelsens handlingsskyldighet motsvarades av en verklig brist. Vi återkommer till den frågan i avsnitt 4.3.6.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har berört frågan om det personliga betalningsansvaret för avgående respektive tillträdande styrelseledamöter. Innebörden i gällande rätt är oklar. I doktrinen har hävdats att denna fråga bör bedömas med beaktande av den avträdde respektive nytillträdde ledamotens agerande i det enskilda fallet (se t.ex. Lindskog, Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kap. Kapitalskydd och likvidation, 2 upplagan 1995 s. 239 f.). Vi delar detta synsätt och anser att en lagreglering skulle riskera att bli alltför stelbent. Frågan bör i stället överlämnas till rättstillämpningen.

4.3.4 Personligt betalningsansvar för andra än styrelsens ledamöter

Regeringens bedömning: Den nuvarande regleringen av det personliga betalningsansvaret för andra än styrelsens ledamöter bör bestå. Den som med vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar på bolagets vägnar skall alltså svara solidariskt med styrelseledamöterna för de förpliktelser som därigenom uppkommer för bolaget (13 kap. 17 § andra och tredje styckena aktiebolagslagen).

Liksom hittills skall aktieägare bli personligt betalningsansvariga, om de deltar i ett beslut att fortsätta bolagets verksamhet trots att de känner till att bolaget är likvidationspliktigt (13 kap. 18 § aktiebolagslagen).

Kommitténs bedömning och förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Kommittén har dock föreslagit att enligt lagtexten, utöver styrelseledamöter, endast den verkställande direktören som företrädare för bolaget skall kunna drabbas av personligt betalningsansvar (SOU 1999:36 s. 99 f.). Enligt kommittén skall det överlämnas åt rättstillämpningen att bedöma i vad mån även andra skall kunna åläggas ett personligt ansvar.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har instämt i kommitténs bedömning och förslag eller inte haft några invändningar mot dessa. Några remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt* och *Sveriges advokatsamfund*, har dock ifrågasatt om det kommer att vara möjligt att ålägga andra än styrelseledamöter och den verkställande direktören personligt betalningsansvar om endast dessa personer anges i lagtexten. *Ekobrottsmyndigheten* och *Riksskatteverket* har ansett att bestämmelserna, liksom hittills, skall omfatta även andra företrädare än den verkställande direktören.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt nuvarande lagtext kan även andra än styrelseledamöter bli personligt betalningsansvariga för bolagets förpliktelser. Detta gäller dels aktieägare som deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet trots att de känner till att bolaget är likvidationspliktigt, dels andra bolagsföreträdare än styrelseledamöter som med vetskap om styrelsens underlåtenhet ”handlar på bolagets vägnar”.

Vad gäller aktieägarnas ansvar anser vi att den nuvarande regleringen är tillfredsställande. Det är enligt vår uppfattning rimligt att en aktieägare som ignorerar likvidationsplikten skall kunna drabbas av ansvar. Vi föreslår alltså att denna ordning skall bestå.

Vad gäller ansvaret för andra bolagsföreträdare än styrelseledamöter gör vi följande överväganden.

I doktrinen har det framförts olika uppfattningar om vilka bolagsföreträdare som åsyftas med bestämmelsen och under vilka närmare förutsättningar ansvaret kan uppkomma. De personer som i första hand har ansetts kunna komma i fråga är den verkställande direktören, särskilda firmatecknare och ombud. Kommittén har föreslagit att bestämmelsen förtydligas. Kommitténs utgångspunkt har därvid varit att personligt betalningsansvar skall kunna drabba endast de personer som också har möjlighet att freda sig från ansvaret genom att ansöka om tvångslikvidation, dvs. styrelseledamöterna och den verkställande direktören. Kommittén – som har förutsatt att bestämmelsen i viss utsträckning skall kunna tillämpas analogt – har därför föreslagit att lagtexten skall ange endast dessa personer.

Enligt vår uppfattning finns det starka skäl som talar mot att begränsa lagtexten till att avse endast styrelseledamöterna och den verkställande direktören. Det är som regel rimligt att även andra som har ådragit bolaget nya förpliktelser trots att de har känt till att styrelsen har försummat sina skyldigheter i fråga om kontrollbalansräkning m.m. ansvarar personligen för förpliktelserna. Enligt vår mening utgör inte heller det förhållandet att endast styrelseledamöter och den verkställande direktören har behörighet att ansöka om tvångslikvidation något avgörande skäl mot att låta bestämmelsen omfatta även andra företrädare. Andra företrädare för bolaget kan ju freda sig mot personligt betalningsansvar genom att avträda från sina uppdrag eller avstå från

rättshandlingar som binder bolaget. Att – såsom kommittén har varit inne på – förlita sig på att domstolarna vid behov tillämpar bestämmelsen om personligt betalningsansvar analogt framstår inte heller som lämpligt. Vi anser därför att bestämmelsen bör gälla var och en som företräder bolaget. Givetvis bör ansvaret i dessa fall liksom i dag avse endast de förpliktelser som uppkommer genom företrädarens handlande.

En reglering av beskrivet slag torde normalt inte leda till att lägre befattningshavare inom bolaget drabbas av ansvar. Som regel har dessa inte den insikt om styrelsens försummelse som krävs för ansvar. Dessutom bör gälla att den som kan visa att han eller hon inte har varit försumlig skall gå fri från ansvar.

4.3.5 När skall det personliga betalningsansvaret upphöra?

Regeringens förslag: Det personliga betalningsansvaret skall inte omfatta förpliktelser som har uppkommit efter det att

1. likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning,
2. en kontrollbalansräkning som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet har blivit granskad av revisorerna och lagts fram på bolagsstämman, eller
3. bolagsstämman, Patent- och registreringsverket eller rätten har beslutat om likvidation (13 kap. 19 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Kommittén har dock beträffande kontrollbalansräkningen föreslagit att denna skall godkännas av stämman för att ansvaret skall upphöra (SOU 1999:36 s. 100).

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har tillstyrkt kommitténs förslag eller inte haft några invändningar mot det. *Svenska Revisorsamfundet SRS* har dock föreslagit att det personliga betalningsansvaret skall bortfalla efter viss tid om det egna kapitalet har återställts.

Skälen för regeringens förslag: Den definitiva slutpunkten på den period under vilken personligt betalningsansvar kan uppkomma ("ansvarsperioden") inträder, enligt nuvarande bestämmelser, när likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller när en balansräkning som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman. De fordringar som uppkommer därefter omfattas alltså inte av det personliga betalningsansvaret. Däremot kvarstår ansvaret för förpliktelser som har uppkommit dessförinnan. Vi anser att detta i allt väsentligt är en lämplig ordning och föreslår att den består. Ansvarsperiodens upphörande bör emellertid inte vara avhängig av stämmans godkännande av kontrollbalansräkningen. I stället bör kontrollbalansräkningens innehåll vara avgörande. Om det egna kapitalet är fullt återställt och detta har manifesterats i en av bolagets revisorer granskad kontrollbalansräkning, bör alltså ansvarsperioden upphöra genom att denna kontrollbalansräkning läggs fram på stämman. Vi föreslår att reglerna utformas i enlighet med detta.

En situation som, utöver dem som anges i den nuvarande lagtexten, bör medföra att ansvarsperioden upphör är den att bolagsstämman, Patent- och registreringsverket eller rätten har beslutat om likvidation. Efter ett sådant beslut är det inte längre bolagets styrelse som företräder bolaget och styrelseledamöterna bör då heller inte kunna drabbas av betalningsansvar för de förpliktelser som uppkommer för bolaget. Vi föreslår därför ett tillägg i lagtexten av den innebörden.

Som tidigare har framgått anser vi att styrelseledamöternas personliga betalningsansvar bör omfatta endast de förpliktelser som uppkommer under den tid som styrelsens underlåtenhet består (se avsnitt 4.3.3). *Svenska Revisorsamfundet SRS* har föreslagit att ansvaret för de förpliktelser som har uppkommit under denna tid skall kunna bortfalla när en viss tid har förflutit, om bolagets eget kapital senare har blivit fullt återställt. Vi anser dock att övervägande skäl talar mot en sådan ordning. Som vi tidigare har varit inne på syftar bestämmelserna om personligt betalningsansvar till att sätta en press på styrelsen att så snart som möjligt vidta de åtgärder som lagen föreskriver. Denna press skulle minska om styrelseledamöternas ansvar begränsades på det sätt som samfundet har föreslagit. Till detta kommer att det personliga betalningsansvaret endast mera sällan kommer att aktualiseras om bolagets kapitalbrist senare har läkts. I vart fall kommer den styrelseledamot som under sådana omständigheter har infriat en förpliktelse för bolagets räkning att ha rätt och möjlighet att regressvis få denna utgift ersatt av bolaget. Vi föreslår därför inte någon ändring i detta avseende.

4.3.6 Den faktiska kapitaltäckningsgraden

Regeringens förslag: Om det personliga betalningsansvaret för en bolagsföreträdare har sin grund i att styrelsen har försummat sin skyldighet att vid misstanke om kritisk kapitalbrist upprätta en första kontrollbalansräkning, skall betalningsansvaret inte kunna göras gällande med mindre borgenären visar att bolagets eget kapital faktiskt var förbrukat till mer än hälften.

Om bolagets företrädare i en sådan situation förmår visa att det egna kapitalet före den tidpunkt då kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad återigen har överstigit den kritiska gränsen, skall företrädaren inte svara personligen för de förpliktelser som har uppkommit för bolaget efter det att det egna kapitalet översteg denna gräns (13 kap. 17 § fjärde stycket aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Kommitténs lagförslag innebär dock att faktisk kapitalbrist skall vara en förutsättning för personligt betalningsansvar även när styrelsens skyldighet att upprätta en kontrollbalansräkning har sin grund i ett resultatlöst utmätningsförsök. Kommitténs bevisregel har också en annan innebörd (SOU 1999:36 s. 115, jfr SOU 2001:1 s. 159).

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har tillstyrkt kommitténs förslag eller inte haft några invändningar mot det. *Sveriges advokatsamfund*, *Sveriges Inkassoorganisation* och *Kammarrätten i*

Sundsvall har dock haft invändningar mot den bevisregel som kommittén har föreslagit. *Sveriges Inkassoorganisation* har också invänt mot att visad faktisk kapitalbrist skall vara en förutsättning för personligt betalningsansvar i utmättningsfallen.

Skälen för regeringens förslag

Den faktiska kapitaltäckningsgraden vid misstänkt kapitalbrist

Såsom har framgått av redogörelsen i avsnitt 4.3.3 undgår styrelseledamöterna ansvar om de kan visa att underlåtenheten att upprätta en kontrollbalansräkning inte beror på att de har varit försumliga. Av rättspraxis framgår vidare att något personligt betalningsansvar inte uppkommer om den befarade kapitalbrist som utlöste styrelsens handlingsskyldighet visar sig inte ha motsvarats av en faktisk sådan brist (se NJA 1988 s. 640 och NJA 1993 s. 484). Det är borgenären som har bevisbördan – om än med viss bevislättning – för att det har förelegat en sådan faktisk kapitalbrist. Rättsfallen avser den situationen då styrelsens handlingsskyldighet beror på att det har funnits anledning att misstänka en kritisk kapitalbrist. Vi återkommer senare till vad som skall gälla när styrelsens handlingsskyldighet i stället har utlösts av ett resultatlöst utmättningsförsök.

Sveriges Inkassoorganisation har förordat en ordning som innebär att borgenärens bevisbörda skall avse endast det förhållandet att det har funnits skäl att anta att det har förelegat en kritisk kapitalbrist och att det, om borgenären uppfyller denna bevisbörda, skall ankomma på den mot vilken ansvaret görs gällande att visa att det faktiskt inte har förelegat någon sådan brist. Vi anser emellertid, liksom kommittén, att det inte finns anledning att ändra på rättsläget i detta avseende. Följaktligen bör betalningsansvaret inte kunna göras gällande med mindre borgenären visar att det faktiskt har förelegat en kritisk kapitalbrist i bolaget.

Enligt kommitténs förslag skall den bevisning som borgenären sålunda måste förebära gälla kapitaltäckningsgraden vid den tidpunkt då borgenärens fordran uppkom. *Sveriges advokatsamfund* har invänt mot detta och hävdar att rättspraxis bör tolkas så att den relevanta tidpunkten är den då det uppkom anledning att misstänka en kritisk kapitalbrist. Vi instämmer i att det är förhållandena vid den tidpunkten som bör vara avgörande och föreslår att lagtexten formuleras i enlighet med detta.

I lagtexten bör alltså anges att det är borgenären som har bevisbördan. *Kammarrätten i Sundsvall* har framfört synpunkter i frågan om vilket krav som skall ställas på bevisningens styrka. Enligt tidigare rättspraxis är det fråga om ett lägre beviskrav än det som normalt gäller i tvistemål. Vi anser att detta bör gälla även fortsättningsvis. Enligt vår mening är det emellertid inte nödvändigt eller lämpligt att ange beviskravet i lagtexten.

Vad skall gälla om det egna kapitalet återhämtar sig?

En särskild fråga är vad som skall gälla om det egna kapitalet återhämtar sig till en nivå över den kritiska gränsen efter den tidpunkt då styrelsens skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning uppkom. I doktrinen (se t.ex. Rodhe, Aktiebolagsrätt, 19 upplagan, s. 280) har det gjorts gällande att styrelseledamöter under vissa förutsättningar skulle kunna undgå ansvar i en sådan situation. En sådan uppfattning vinner också stöd i rättspraxis. Av NJA 1988 s. 620 framgår att något betalningsansvar i vart fall inte bör komma i fråga om återhämtningen har skett före den tidpunkt då kontrollbalansräkningen senast skulle ha upprättats. Rättsfallet NJA 1942 s. 696 ger stöd för att detsamma skall gälla även om återhämtningen sker i ett senare skede (jfr Nial i SvJT 1943 s. 704).

Frågan bör enligt vår uppfattning bedömas utifrån det personliga betalningsansvarets handlingsstyrande syfte (jfr avsnitt 4.3.3). Med ett sådant synsätt ligger det närmast till hands att låta tidpunkten då kontrollbalansräkningen senast skall vara upprättad utgöra den bortre gränsen i detta avseende. Det rör sig alltså här om den tid som en styrelse behöver ha på sig för att få fram en kontrollbalansräkning. Hur lång denna tid bör tillåtas vara måste bedömas från fall till fall men det bör i alla fall inte kunna bli fråga om mer än någon eller ett par månader (jfr RH 1989:43). Om det egna kapitalet stiger över den kritiska gränsen under denna tid, har grunden för styrelsens handlingsskyldighet undanröjts redan innan styrelsen har hamnat i dröjsmål. I en sådan situation saknas det enligt vår mening skäl att upprätthålla styrelsens handlingsskyldighet. Vi anser dessutom att en ordning som innebär att ansvaret fortsätter att gälla även i de fall då det egna kapitalet har återhämtat sig under denna period skulle kunna leda till oproportionerligt stränga konsekvenser för bolagets företrädare. Som exempel kan nämnas den situationen att en styrelse uppmärksammar en kritisk kapitalbrist någon vecka för sent men samtidigt konstaterar att det egna kapitalet redan har återhämtat sig till en nivå över den kritiska gränsen. I en sådan situation bör styrelsen kunna avstå från att upprätta en kontrollbalansräkning utan att styrelseledamöterna därigenom skall bli personligen ansvariga för de förpliktelser som uppkommer under bolagets fortsatta verksamhet.

Vi föreslår därför att lagtexten utformas så att en styrelseledamot, utan risk för personligt betalningsansvar, skall kunna avstå från att upprätta en kontrollbalansräkning, om det egna kapitalet har stigit över den kritiska gränsen redan innan kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad.

När den tidpunkt då kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad väl har passerats finns det emellertid enligt vår mening anledning att upprätthålla styrelsens handlingsskyldighet oberoende av det egna kapitalets utveckling. I annat fall skulle styrelsen kunna frestas att vid misstanke om kritisk kapitalbrist dröja med att upprätta en kontrollbalansräkning i hopp om att bolagets ekonomiska ställning kommer att förbättras. En sådan ordning skulle stå i mindre god överensstämmelse med bestämmelsernas syfte. Följaktligen bör det inte vara möjligt för bolagets företrädare att freda sig från betalningsansvar för förpliktelser

som uppkommer i senare skeden av ansvarighetsperioden genom att förebringa bevisning om kapitaltäckningsgraden i dessa skeden. I sådana fall bör bolagsföreträdaren ansvara för sin underlåtenhet oberoende av kapitaltäckningsgraden fram till dess att han eller hon vidtar de åtgärder tidigare har underlåtit (jfr avsnitt 4.3.3) eller till dess att ansvarsperioden definitivt upphör (jfr avsnitt 4.3.5). Detta bör komma till uttryck i lagtexten.

Ytterligare en fråga är vem som skall ha bevisbördan för att det egna kapitalet har stigit över den kritiska gränsen innan kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad. I den delen gör vi följande överväganden. Om det, i enlighet med vad som har sagts tidigare, är utrett att det förelåg en kritisk kapitalbrist vid den tidpunkt då ansvarsperioden började löpa, ligger det nära till hands att utgå från att kapitalbristen kvarstår under den förhållandevis korta tid som det är fråga om fram till dess att kontrollbalansräkningen senast skall vara upprättad. Detta talar för att borgenären, som ju har bevisbördan i fråga om den ursprungliga kapitalbristen, inte skall behöva förebringa bevisning om utvecklingen i bolaget under denna tid. Borgenären torde dessutom som regel ha svårt att få fram någon sådan bevisning. Vi anser därför att bevisbördan i dessa delar bör ligga på den bolagsföreträdare mot vilken kravet riktar sig (jfr NJA 1942 s. 696). Även detta bör komma till uttryck i lagtexten. Också här bör lagen ange endast bevisbördans placering och inte precisera vad som skall krävas i fråga om bevisningens styrka.

Den faktiska kapitaltäckningsgraden vid ett resultatlöst utmätningförsök

En särskild fråga är om faktisk kapitalbrist bör utgöra en förutsättning för personligt betalningsansvar också då styrelsens skyldighet att upprätta en kontrollbalansräkning har utlösts av ett resultatlöst utmätningförsök. *Sveriges Inkassoorganisation* har ansett att så inte bör vara fallet.

Innebörden i gällande rätt är oklar. De rättsfall som har nämnts i det föregående avser inte den situationen. Några klara förarbetsuttalanden finns inte heller. Det resonemang som förs i förarbetena tyder närmast på att avsikten inte var att den faktiska kapitaltäckningsgraden skulle tillmätas betydelse i dessa situationer (se prop. 1990/91:198 s. 9). I doktrinen har emellertid motsatsen hävdats (se t.ex. Lindskog, Aktiebolagslagen 12:e och 13:e kap., Kapitalskydd och likvidation, 2 upplagan, 1995 s. 215).

Enligt vår uppfattning bör frågan bedömas med hänsyn till de syften som ligger bakom regleringen. Den ifrågavarande bestämmelsen tillkom för att minska svårigheterna att göra det personliga betalningsansvaret gällande i en situation då bolagets företrädare invänder att de inte har haft anledning att misstänka någon kritisk kapitalbrist och att de därför inte har varit skyldiga att upprätta en kontrollbalansräkning (jfr prop. 1990/91:198 s. 9). Genom att knyta styrelsens skyldighet till ett resultatlöst utmätningförsök – vars förekomst i sig knappast kan ifrågasättas – har lagstiftaren försökt åstadkomma ett effektivt alternativ för den borgenär som vill göra det personliga betalningsansvaret gällande. I dessa situationer skall det alltså inte behöva råda något tvivel om att styrelsen har varit skyldig att upprätta en kontrollbalansräkning. Enligt

vår uppfattning bör regelverket då också utformas så att det inte uppkommer några motsvarande oklarheter i fråga om det faktiska kapitalbeståndet i bolaget. Vi föreslår alltså att det personliga betalningsansvaret i utmätningsfallen skall inträda oberoende av om det har förelegat en faktisk kapitalbrist.

4.4 Tvångslikvidation på grund av aktieägares maktmissbruk

Regeringens förslag: Liksom hittills skall rätten på talan av en aktieägarminoritet kunna förordna om att ett bolag skall gå i likvidation när en aktieägare på visst sätt har missbrukat sitt inflytande i bolaget (13 kap. 20 § aktiebolagslagen).

Rätten skall kunna förordna en syssloman med uppgift att förvalta bolagets egendom i avvaktan på att en fråga om likvidation på grund av aktieägares maktmissbruk har blivit slutligt avgjord (13 kap. 22 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (SOU 1999:36 s. 101).

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna har instämt i kommitténs förslag eller inte haft några invändningar mot det. *Rikspolisstyrelsen* har föreslagit att även en styrelseledamot och den verkställande direktören skall ges talerätt i fråga om likvidation på grund av aktieägares maktmissbruk.

Skälen för regeringens förslag: I 13 kap. 3 § aktiebolagslagen finns bestämmelser om likvidation på grund av aktieägares maktmissbruk. Bestämmelserna innebär att rätten, på talan av minst en tiondel av aktieägarna, kan besluta att bolaget skall gå i likvidation om en aktieägare uppsåtligen genom missbruk av sitt inflytande i bolaget har medverkat till en överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen. Som alternativ till likvidation kan rätten besluta om inlösen av minoritetens aktier.

Vi anser att dessa regler fyller en viktig skyddsfunktion för aktieägarminoriteten och föreslår därför att de behålls.

Frågan om likvidation på grund av maktmissbruk kom att bli särskilt uppmärksam i samband med den s.k. Trustoraffären. I den rapport om denna affär som Stockholms fondbörs publicerade 1998 (Trustor – händelser och slutsatser) påtalades att en aktieägare som har missbrukat sitt inflytande i bolaget kan behålla detta inflytande under den tid rätten prövar likvidationsfrågan. För att begränsa de risker som detta kan innebära föreslår vi att det införs en möjlighet för rätten att omedelbart förordna en syssloman med uppgift att förvalta bolaget till dess likvidationsfrågan har blivit slutligt avgjord. Bestämmelserna bör utformas så att sysslomannen, på samma sätt som en likvidator, träder i styrelsens och den verkställande direktörens ställe. Därigenom kan kompetenskonflikter mellan sysslomannen och styrelsen undvikas.

Bestämmelserna är till för aktieägarminoritetens skydd och det ligger därför närmast till hands att talerätten inte skall tillkomma andra än aktieägarna. *Rikspolisstyrelsen* har, under hänvisning till att det kan ta en viss tid innan en talan av det aktuella slaget hinner anhängiggöras, förordat att även den verkställande direktören och styrelseledamöterna ges talerätt. Enligt vår uppfattning skulle en sådan ordning dock stå i mindre god överensstämmelse med bestämmelsernas syfte. Normalt har ju styrelsen och den verkställande direktören anknytning till just den aktieägarmajoritet som bestämmelserna avser att skydda minoriteten från. Vi föreslår därför att talerätten, liksom i dag, skall tillkomma endast aktieägare som tillsammans äger minst en tiondel av aktierna i bolaget.

4.5 Övriga grunder för tvångslikvidation

Regeringens förslag: Liksom hittills skall ett aktiebolag vara skyldigt att gå i likvidation bl.a. om likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen eller om bolaget inte på föreskrivet sätt har anmält behörig styrelse, verkställande direktör eller revisor för registrering. Detsamma skall gälla aktiebolag som är skyldiga att ha en särskild delgivningsmottagare i Sverige men försummar att anmäla en sådan för registrering (13 kap. 10 och 11 §§ aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer med kommitténs förslag (SOU 1999:36 s. 101).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot kommitténs förslag.

Skälen för regeringens förslag: Utöver de situationer som har behandlats i avsnitten 4.3 och 4.4 är ett aktiebolag skyldigt att gå i likvidation om en sådan skyldighet föreligger enligt bolagsordningen eller om det inte på föreskrivet sätt har gett in anmälan om behörig styrelse, verkställande direktör eller revisor till Patent- och registreringsverket. Bolaget är också skyldigt att gå i likvidation om det inte har gett in årsredovisning och revisionsberättelse till Patent- och registreringsverket. Detsamma är fallet om bolaget, efter byte av aktiekapitalvaluta, inte har anmält nödvändiga följdbeslut för registrering samt om bolaget, efter otillåtna förvärv av egna aktier, är skyldigt att sätta ned aktiekapitalet till ett belopp som understiger lägsta tillåtna aktiekapital. Slutligen är bolaget likvidationsskyldigt om det har försatts i konkurs som har avslutats med överskott (se 13 kap. 4 och 4 a §§ aktiebolagslagen).

Att ett bolag även fortsättningsvis skall vara skyldigt att gå i likvidation om bolagsordningen föreskriver det är givet. Enligt vår mening finns det också anledning att ha kvar bestämmelserna om tvångslikvidation vid åsidosättande av aktiebolagslagens krav på registrering av styrelse m.m. liksom vid försummelse att inge redovisningshandlingar och vid brister i förhållande till aktiebolagslagens bestämmelser om lägsta tillåtna aktiekapital m.m. Bestämmelserna om tvångslikvidation utgör viktiga instrument för att upprätthålla aktiebolagslagens krav i dessa avseenden.

I aktiebolag som inte har någon behörig ställföreträdare här i landet skall styrelsen bemyndiga en i Sverige bosatt person att ta emot delgivning på bolagets vägnar (se 8 kap. 33 § aktiebolagslagen). Den regeln fanns inte när bestämmelsen om likvidationsskyldighet på grund av utebliven anmälan av styrelse m.m. tillkom. Till kravet på att det skall finnas en sådan särskild delgivningsmottagare är därför inte knuten någon likvidationsbestämmelse. Det förekommer att bolag, som saknar behörig företrädare i Sverige, inte utser någon i Sverige bosatt person att ta emot delgivning med bolaget. Enligt vår mening bör bestämmelserna om tvångslikvidation kunna tillämpas även i ett sådant fall. Vi föreslår därför att bestämmelserna kompletteras i detta avseende.

Vi återkommer i avsnitt 4.9 till frågan om likvidation efter konkurs.

4.6 Handläggningen av frågor om likvidation

4.6.1 Uppdelningen av likvidationsärenden mellan allmän domstol och Patent- och registreringsverket

Regeringens bedömning: Den nuvarande uppdelningen av likvidationsärenden mellan allmän domstol och Patent- och registreringsverket bör bestå.

Kommitténs bedömning och förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Kommittén har dock föreslagit att handläggningen av frågor om tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen skall flyttas från allmän domstol till Patent- och registreringsverket (SOU 1999:36 s. 102).

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har inte haft några invändningar mot kommitténs bedömning och förslag. *Svea hovrätt* har dock anmärkt att betänkandet inte innehåller någon analys av frågan om ärenden om tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen kan kräva rättsliga överväganden eller muntlig handläggning. *Länsrätten i Västernorrland* har föreslagit att Patent- och registreringsverkets beslut i likvidationsärenden skall överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Bakgrund: Tidigare prövades alla likvidationsärenden av allmän domstol. I mitten av 1990-talet fördes emellertid vissa av ärendena över till Patent- och registreringsverket. Det ansågs att ärendena borde handläggas i domstol, om det var fråga om att avgöra tvister mellan olika intressenter. Om det å andra sidan närmast var fråga om att konstatera förekomsten av faktiska förhållanden, borde saken hellre handläggas av Patent- och registreringsverket (se prop. 1993/94:43 s. 11).

Skälen för regeringens bedömning: Uppdelningen av likvidationsärendena mellan Patent- och registreringsverket och allmän domstol är enligt vår uppfattning väl avvägd. Något behov av mer genomgripande förändringar i detta avseende finns alltså inte.

Kommittén har emellertid föreslagit att ytterligare en kategori av likvidationsärenden, nämligen tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen, flyttas över från allmän domstol till Patent- och

registreringsverket. Enligt kommittén torde många av de bolagsordningsbestämmelser som föreskriver likvidation vid en viss tidpunkt eller viss händelse vara mycket enkla att tillämpa. Kommittén anser därför att det inte bör möta något hinder att Patent- och registreringsverket – med dess breda erfarenhet av aktiebolagsrätt i allmänhet och likvidationsfrågor i synnerhet – handlägger dessa ärenden.

Vi delar i och för sig uppfattningen att sådana likvidationsärenden ibland kan vara av enkel beskaffenhet. Icke desto mindre handlar de i grund och botten om tillämpning och tolkning av det civilrättsliga avtal som en bolagsordning kan sägas utgöra. Ärendena torde dessutom som regel vara tvistiga i något avseende. Vi anser därför inte att det nu finns anledning att göra någon annan bedömning än den som gjordes i det tidigare lagstiftningsärendet (jfr prop. 1993/94:43 s. 12) och förordar alltså att dessa ärenden även fortsättningsvis handläggs av allmän domstol.

I dag gäller att Patent- och registreringsverkets beslut i likvidationsärenden överklagas till tingsrätten i den ort där bolagets styrelse har sitt säte. Det har inte framkommit några omständigheter som ger anledning att ändra detta. Vi förordar därför att nuvarande ordning består.

4.6.2 Vissa handläggningsfrågor

Regeringens förslag: Rättens handläggning av likvidationsärenden skall vara skriftlig. Sammanträde skall dock kunna hållas, bl.a. när det kan antas vara till fördel för utredningen eller främja ett snabbt avgörande av ärendet.

Rätten och Patent- och registreringsverket skall liksom tidigare bereda aktieägare och borgenärer tillfälle att yttra sig i likvidationsärenden samt kungöra likvidationsföreläggandena i Post- och Inrikes Tidningar (13 kap. 23 och 24 §§ aktiebolagslagen).

De nuvarande bestämmelserna om sökandens rätt till ersättning för vissa kostnader i likvidationsärenden utmönstras ur lagen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Kommittén har emellertid inte föreslagit någon ändring när det gäller rättens skyldighet att hålla sammanträde i likvidationsärenden eller sökandens rätt till ersättning för kostnader i likvidationsärenden. Kommittén har föreslagit att Patent- och registreringsverket inte skall vara skyldiga att bereda andra än bolaget tillfälle att yttra sig i likvidationsärenden (SOU 1999:36 s. 118).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har inte uttalat sig i dessa frågor. *Patent- och registreringsverket* har förordat att dess skyldighet att kungöra likvidationsförelägganden tas bort.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 13 kap. 5 § aktiebolagslagen skall rätten, när en ansökan eller anmälan om likvidation har kommit in, genast kalla till sammanträde för prövning av likvidationsfrågan. Något sådant generellt krav på muntlighet gäller normalt inte vid handläggning av domstolsärenden. Enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden bör sammanträde hållas endast när detta kan antas vara till fördel för

utredningen eller främja ett snabbt avgörande av ärendet (12 § andra stycket). Sammanträde skall normalt också hållas, om en part begär det (14 §). I övrigt är handläggningen skriftlig. Enligt vår mening finns det inte någon anledning att särbehandla likvidationsärendena i detta avseende. I många fall torde en skriftlig handläggning vara fullt tillräcklig. Vi föreslår därför att kravet på sammanträde för prövning av likvidationsfrågor tas bort och att reglerna om sammanträde i lagen om domstolsärenden tillämpas i stället.

Enligt 13 kap. 5 och 5 a §§ aktiebolagslagen skall bolaget samt de aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet beredas tillfälle att göra det. Den kallelse som rätten utfärdar och det föreläggande som Patent- och registreringsverket utfärdar skall därför kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Kommittén har föreslagit att skyldigheten att bereda aktieägare och borgenärer tillfälle att yttra sig skall tas bort i de likvidationsärenden som handläggs av Patent- och registreringsverket. *Patent- och registreringsverket* har påpekat att det i så fall knappast heller finns anledning att i dessa fall behålla kravet på kungörande i Post- och Inrikes Tidningar. Vi delar kommitténs uppfattning att borgenärer och aktieägare sällan kan antas tillföra något i likvidationsärendena. Samtidigt bör det beaktas att det som regel finns ett allmänt intresse för såväl aktieägare som borgenärer att så snabbt som möjligt bli varskodda om ett initierat ärende om tvångslikvidation (jfr prop. 1975:103 s. 505). Det kan också förekomma situationer då en borgenär eller aktieägare har ett berättigat intresse av att ta del i ärendet. Detta kan gälla såväl i själva likvidationsfrågan som i andra frågor som uppkommer i ärendet, t.ex. frågan om vem som skall förordnas som likvidator. Vi föreslår därför att skyldigheten att bereda aktieägare och borgenärer tillfälle att yttra sig behålls såväl för de ärenden som handläggs av rätten som för dem som handläggs av Patent- och registreringsverket. Det mest ändamålsenliga sättet att säkerställa att aktieägarna och borgenärerna också får kännedom om ärendet är att kungöra föreläggandet. Även kungörelseförfarandet bör alltså behållas.

Enligt 13 kap. 6 § aktiebolagslagen har sökanden i ett likvidationsärende under vissa förutsättningar rätt till ersättning av bolagets medel för de kostnader som han eller hon har haft för delgivning, kungörelse och expeditioner i ärendet. Några sådana kostnader kan numera inte uppkomma för sökanden annat än i mycket speciella fall. Bestämmelsen har därmed i stort sett förlorat sin praktiska betydelse. När det gäller sådana ärenden som handläggs i domstol finns det dessutom möjlighet för sökanden att begära ersättning för sina kostnader enligt bestämmelserna i lagen (1996:242) om domstolsärenden. Vi föreslår därför att ersättningsbestämmelsen i 13 kap. 6 § aktiebolagslagen utmönstras ur lagen.

4.7 Genomförandet av likvidationen

4.7.1 Allmänt

Regeringens bedömning: Likvidationsförfarandet bör vara utformat på i huvudsak samma sätt som tidigare.

Kommitténs bedömning: Kommittén har inte uttalat sig särskilt i denna fråga.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte särskilt berört frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Likvidationsförfarandet syftar till en avveckling av bolaget så att bolagets skulder kan betalas och de återstående tillgångarna fördelas bland aktieägarna. För att garantera att detta sker på ett effektivt och rättssäkert sätt innehåller aktiebolagslagen olika bestämmelser om hur likvidationen skall genomföras. Nuvarande regler bygger på att likvidatorn, efter kallelse på bolagets borgenärer, avvecklar bolagets rörelse, betalar skulderna och skiftar återstående tillgångar mellan aktieägarna. Förfarandet synes i huvudsak ha fungerat väl och vi föreslår därför inte några genomgripande förändringar i dessa bestämmelser. I det följande tar vi upp några frågor där det enligt vår uppfattning ändå finns anledning till särskilda överväganden, ändringar eller klarlägganden.

4.7.2 Ett förenklat likvidationsförfarande?

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några bestämmelser om ett förenklat likvidationsförfarande.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning (SOU 1999:36 s. 89).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har instämt i kommitténs bedömning eller inte haft några invändningar mot den. *Ekobrottsmyndigheten Östra avdelningen* och *Svenska Revisorsamfundet SRS* har dock ansett att det finns ett behov av ett förenklat likvidationsförfarande.

Bakgrund: Ett likvidationsförfarande är förknippat med vissa kostnader för bolaget, t.ex. för likvidatorns arvode. Ett bolag som har små tillgångar kan därför tänkas tveka inför att initiera ett likvidationsförfarande trots att så borde ske. Detta kan medföra att nödvändiga avvecklingsåtgärder uteblir eller att avvecklingen sker i andra former, t.ex. genom att bolaget säljs som ett skalbolag. Det har mot den bakgrunden från vissa håll efterfrågats bestämmelser om ett förenklat likvidationsförfarande. Ett sådant förfarande skulle, har det sagts, tjäna ett särskilt angeläget syfte i de fall då aktiebolagets ägare önskar driva verksamheten vidare i en annan företagsform.

Bestämmelser om ett förenklat likvidationsförfarande, s.k. fattiglikvidation, fanns i aktiebolagslagen fram till början av 1980-talet. Förfarandet var tillämpligt i de fall då bolaget inte hade tillgångar som täckte likvidationskostnaderna. I sådana fall skulle rätten på anmälan av likvidatorn förklara att likvidationen skulle läggas ned och att bolaget skulle anses upplöst. Någon kallelse på okända borgenärer behövde inte ske. Eventuella tillgångar tillföll efter rättens förordnande allmänna arvsfonden. Huvudskälet till att fattiglikvidationerna avskaffades var att det, sedan de s.k. fattigkonkurserna hade avskaffats, ansågs finnas en

överhängande risk för att fattiglikvidationerna skulle komma att användas för att dölja ekonomisk brottslighet (se prop. 1980/81:146 s. 12).

I övriga nordiska länder finns, med ett undantag, inte några förenklade likvidationsförfaranden. I Danmark förekommer emellertid ett förfarande för formlös upplösning av anpartsselskab. Förfarandet fungerar så att bolagsmännen till Ehrvervs- och Selskabsstyrelsen ger in en anmälan i vilken de förklarar att bolaget är upplöst. För att anmälan skall godtas krävs att den innehåller en försäkran från bolagsmännen om att alla bolagets skulder är betalda. Försäkran lämnas under straffansvar. Om det senare visar sig att det vid tidpunkten för anmälan fanns kända skulder, svarar bolagsmännen solidariskt och obegränsat för dessa. Bolagsmännen skall också bifoga intyg från tull- och skattemyndigheterna om att företaget inte har några skulder till dessa myndigheter.

Skälen för regeringens bedömning: Kommittén har ifrågasatt det praktiska behovet av ett förenklat likvidationsförfarande och påtalat att det ofta finns möjligheter för bolaget att inom ramen för det gällande regelverket hålla ned likvidationskostnaderna. Enligt vår mening är det dock tveksamt om de förfaranden som ryms inom gällande rätt alltid är så enkla som i och för sig hade varit önskvärt. Vi har därför förståelse för de remissinstanser som har förespråkat ett förenklat likvidationsförfarande.

Vi anser dock inte att de tidigare fattiglikvidationerna bör återinföras. Enligt vår uppfattning gör sig de skäl som föranledde att fattiglikvidationerna avskaffades inte gällande med mindre styrka i dag. Problemen med utnyttjande av aktiebolagsformen för ekonomiska oegentligheter har snarast tilltagit sedan början av 1980-talet. Under sådana förhållanden bör det inte komma i fråga att återinföra ett förfarande som avskaffades just på grund av risken för sådana problem. En förutsättning för ett nytt förenklat likvidationsförfarande är alltså att det innefattar ett bättre skydd mot sådana risker.

I det sammanhanget kan det finnas anledning att titta närmare på bl.a. den danska modellen för förenklad upplösning av anpartsselskab. Ett inslag i denna utgörs av att bolagsföreträdarna i en särskild skriftlig förklaring intygar att bolaget är skuldfritt. Till denna förklaring har kopplats dels ett straffrättsligt ansvar för osant intygande, dels ett personligt betalningsansvar för de skulder som senare visar sig ha förelegat vid tidpunkten för förklaringen.

Bestämmelser om personligt betalningsansvar och straffansvar utgör dock enligt vår uppfattning inte ett tillräckligt skydd mot de risker som låg bakom fattiglikvidationernas avskaffande. Sådana bestämmelser innebär visserligen att möjligheterna att använda likvidationsförfarandet för att undgå betalningsansvar begränsas. De kan emellertid inte ersätta de mekanismer för kontroll och insyn som ligger i det nuvarande likvidationsförfarandet. Inom ramen för detta förfarande blir bolagets förhållanden föremål för granskning genom likvidatorns arbete med att avveckla bolaget och genom den revision av bolaget som fortgår under likvidationen. Därtill kommer att de bolag som saknar tillgångar att bekosta ett likvidationsförfarande slussas över till den ingående granskning som sker inom konkursförfarandets ram. I denna granskning ingår bl.a. att undersöka huruvida det har förekommit brott i bolaget.

För ett bolag vars aktieägare vill undvika en granskning av angivet slag, skulle ett förenklat likvidationsförfarande därför kunna vara ett attraktivt alternativ även om det var förenat med bestämmelser om straff- och betalningsansvar. Förhållandena kan också vara sådana att bolagsföreträdarna är beredda att ta på sig personligt betalningsansvar, om det innebär att de slipper de allvarigare konsekvenser som en granskning av bolagets förhållanden skulle kunna föranleda.

Till det sagda kommer att bestämmelser om personligt betalningsansvar och straffansvar rent allmänt kan vara trubbiga instrument att använda mot oseriösa företagare. För att sådana bestämmelser skall få önskad effekt krävs att det finns goda möjligheter att göra ansvaret gällande. Det går emellertid inte att utesluta att personer som står bakom bolaget kringgår reglerna om straff- och betalningsansvar genom att t.ex. inför likvidationen sätta andra i sitt ställe (jfr avsnitt 5.2).

Förekommande kontrollbehov kan i någon mån tillgodoses om man, liksom i den danska modellen, kräver att bolaget i samband med likvidationsanmälan ger in intyg om skuldfrihet från sådana myndigheter som typiskt sett skulle kunna ha fordringar mot bolaget. Det medför emellertid att en del av den kontroll som i dag sker genom likvidatorn och, i förekommande fall, konkursförvaltaren övervältras på olika myndigheter. Därtill kommer de praktiska svårigheter som sådana intyg skulle kunna ge upphov till. Som exempel kan nämnas svårigheterna för skattemyndigheten att under ett pågående beskattningsår uttala sig om huruvida myndigheten har eller kan tänkas få några skattekrav mot ett bolag som intill nyligen har bedrivit verksamhet.

Vi är mot denna bakgrund inte beredda att föreslå något förenklat likvidationsförfarande.

4.7.3 Likvidatorns kvalifikationer

Regeringens förslag: Det införs en uttrycklig bestämmelse om att likvidatorer skall vara lämpliga för uppdraget och att de inte får ha ingått i den tidigare bolagsledningen (13 kap. 27 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Kommittén har inte föreslagit några ändringar i detta avseende (SOU 1999:36 s. 119).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har inte berört denna fråga. *Ekobrottsmyndigheten*, *Riksskatteverket* och *Skattemyndigheten i Stockholm* har dock ansett att det bör övervägas att skärpa reglerna om vem som kan utses till likvidator.

Bakgrund: En grundläggande förutsättning för att likvidationen skall kunna genomföras på ett korrekt och ändamålsenligt sätt är att likvidatorn är lämpad och kvalificerad för sin uppgift. Aktiebolagslagen innehåller i dag inte några särskilda bestämmelser om vem som kan utses till likvidator. Samma kvalifikationskrav gäller för en likvidator som för en styrelseledamot. Det innebär bl.a. att en likvidator inte får vara försatt i konkurs eller ha näringsförbud. Även aktiebolagslagens bestämmelser om jäv för styrelseledamot (se 8 kap. 20 §) är tillämpliga. Dessa

bestämmelser innebär att likvidatorn inte får handlägga frågor om sådana avtal som likvidatorn kan ha ett direkt eller indirekt intresse i. Någon jävsregel som tar sikte på likvidatorns förhållande till bolaget eller dess styrelse finns däremot inte.

I dag förordnas en likvidator alltid av Patent- och registreringsverket eller rätten. Tidigare utsågs likvidatorn av bolagsstämman i de fall då det var stämman som hade fattat beslutet om likvidation. I samband med att den ordningen övergavs övervägdes att införa särskilda kompetenskrav för likvidatorer i aktiebolagslagen (se prop. 1982/83:139 s. 10 f.). En sådan lösning ansågs emellertid stelbent och i stället infördes den ordningen att rätten alltid skulle utse likvidator. Detta ansågs ge tillräckliga garantier för att endast lämpliga personer utsågs. I detta lämplighetskrav låg, enligt förarbetsuttalandena, att likvidatorn normalt inte skall ha ingått i bolagsledningen och inte heller tillhöra den aktieägarkrets som har det bestämmande inflytandet över bolaget. Det ansågs emellertid finnas situationer då det är motiverat att göra undantag från denna huvudregel (se prop. 1982/83:139 s. 13 f.).

Skälen för regeringens förslag: För såväl aktieägare som borgenärer är det viktigt att likvidationen genomförs på ett kunnigt och seriöst sätt. Det är också angeläget att likvidationsinstitutet inte används för att sopa igen spåren efter oegentligheter som den tidigare bolagsledningen eventuellt har gjort sig skyldig till. Det är mot den bakgrunden väsentligt att de krav på lämplighet och självständighet som har berörts i det föregående – och som torde motsvara gällande rätt – verkligen upprätthålls. Enligt vår mening bör kraven därför komma till uttryck i lagtexten.

Vi föreslår således att det i lagtexten tas in ett allmänt krav på att en likvidator skall vara lämplig för uppdraget. Vi föreslår vidare en lagregel om att det till likvidator inte får utses någon som har ingått i bolagets ledning eller genom aktieinnehav har haft det bestämmande inflytandet i bolaget. Från den sistnämnda regeln bör dock avsteg kunna göras, om det finns särskilda skäl. Vi har övervägt om det därutöver bör ställas särskilda krav på likvidatorernas kompetens, t.ex. att de måste vara advokater e.d. Vi har dock funnit att ett generellt sådant krav skulle kunna bli alltför betungande. Vad gäller likvidatorns kvalifikationer bör det därför – utöver det nyssnämnda kravet på lämplighet – inte ställas andra krav än de krav som gäller för styrelseledamöter. Till frågan om styrelseledamöters kvalifikationer återkommer vi i avsnitt 5.3.

4.7.4 Entledigande av likvidator

Regeringens förslag: Det införs en uttrycklig bestämmelse om att en likvidator kan entledigas. Om likvidatorn själv ansöker om att bli entledigad, skall ansökan prövas av den instans som har förordnat honom eller henne. I övriga fall skall frågor om entledigande av likvidator prövas av allmän domstol (13 kap. 28 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Kommittén har inte lämnat något förslag i denna del.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte berört denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Det finns i dag – till skillnad från i 1944 års aktiebolagslag – inte några särskilda bestämmelser om entledigande av likvidator. Det får anses följa av 8 kap. 11 § aktiebolagslagen att en likvidator som själv önskar frånträda sitt uppdrag i förtid har rätt göra det. I vilken utsträckning bestämmelserna i 8 kap. om entledigande av styrelseledamöter kan tillämpas på likvidatorer är däremot oklart. Det har dock ansetts att det är möjligt att entlediga en likvidator (se t.ex. prop. 1975:103 s. 507). Det har därvid antagits att det ankommer på den instans som har förordnat likvidatorn att fatta beslut om entledigande (se t.ex. prop. 1993/94:43 s. 18).

Vi anser att möjligheten att entlediga en likvidator bör komma till uttryck i lagtexten. I de fall då likvidatorn själv ansöker om att bli entledigad är det naturligt att frågan prövas av den instans som har förordnat honom eller henne. Detta stämmer också med den ordning som hittills har ansetts gälla. I de situationer då någon annan begär att likvidatorn skall entledigas kan emellertid en sådan ordning ifrågasättas. I dessa situationer är frågan om entledigande typiskt sett tvistig i något avseende. Det kan vara fråga om motsättningar mellan olika aktieägare eller mellan likvidatorn och vissa aktieägare. Om frågan om entledigande initieras av någon annan än likvidatorn själv, bör den därför prövas av domstol, oavsett vem som har förordnat likvidatorn.

4.7.5 Förseningsavgifter

Regeringens förslag: Bolag i likvidation skall kunna åläggas att betala förseningsavgift, om de inte i rätt tid ger in årsredovisningshandlingar som avser tiden efter likvidationsbeslutet (8 kap. 7 § årsredovisningslagen).

Kommitténs förslag: Kommittén har föreslagit att förbudet mot att förplikta bolag i likvidation att betala förseningsavgift tas bort helt (SOU 1999:36 s. 121).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte uttalat sig i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I 8 kap. 5–11 §§ årsredovisningslagen (1995:1554) finns bestämmelser om att Patent- och registreringsverket kan besluta om att bolag som inte ger in årsredovisningshandlingar till Patent- och registreringsverket i rätt tid skall betala särskilda förseningsavgifter. Enligt 7 § får någon sådan avgift dock inte åläggas bolag som har gått i likvidation. Undantagsbestämmelsen tillkom på inrådan av Lagrådet och motiverades med att syftet med förseningsavgifter knappast gör sig gällande sedan ett bolag har gått i likvidation (se prop. 1994/95:67 s. 45 och 84 f.).

I likhet med kommittén anser vi att det inte är motiverat att undanta bolag i likvidation från bestämmelserna om förseningsavgifter, såvitt gäller den redovisning som likvidatorn är skyldig att avge under likvidationen. Det är viktigt att också bolag i likvidation offentliggör sina

årsredovisningar i rätt tid. Försummar de att göra det, bör de, liksom vanliga bolag, kunna drabbas av sanktioner.

Däremot finns det, enligt vår uppfattning, fortfarande fog för den nuvarande undantagsbestämmelsen, såvitt gäller redovisningshandlingar som avser tiden före likvidationsbeslutet. Redovisningen för tiden före likvidationsbeslutet skall upprättas av den styrelse som bolaget då hade. Ofta rör det sig emellertid här om bolag som har gått i likvidation just därför att de inte har haft någon styrelse eller därför att styrelsen tidigare inte har gett in redovisningshandlingar till Patent- och registreringsverket. Likvidatorn kan i dessa situationer ha svårigheter att läka brister avseende tiden före likvidationen.

4.8 Upplösning genom avregistrering

Regeringens förslag: Den nuvarande bestämmelsen om upplösning av aktiebolag genom avförande ur aktiebolagsregistret tas bort.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (SOU 1999:36 s. 102 f.).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot kommitténs förslag.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 13 kap. 18 § aktiebolagslagen skall ett aktiebolag som inte har gett in någon anmälan till Patent- och registreringsverket under de tio senaste åren, under vissa i lagtexten närmare angivna förutsättningar, avföras ur registret och därmed anses upplöst. Denna bestämmelse fyller numera knappast någon praktisk funktion, eftersom verket är skyldigt att bevaka att bolagen sänder in årsredovisningar varje år och att verka för likvidation av bolagen om så inte sker. Vi föreslår därför att bestämmelsen tas bort.

4.9 Upplösning efter konkurs

4.9.1 Frågor om rättskapacitet och partshabilitet

Regeringens bedömning: Frågor om aktiebolags rättskapacitet och partshabilitet under och efter en konkurs bör inte lagregleras i detta sammanhang.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning (SOU 1999:36 s. 103 f.).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot kommitténs bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: En fråga som har behandlats ofta inom såväl doktrin som rättspraxis är den om ett aktiebolags rättskapacitet och partshabilitet under och efter en konkurs. Rättsläget på detta område är, trots en ganska omfattande rättspraxis, delvis oklart. De frågeställningar som aktualiseras är komplicerade och inrymmer flera

svåra avvägningar. Liksom kommittén anser vi att den pågående översynen av aktiebolagslagen inte är rätt sammanhang att lösa dessa frågor. Samma frågor uppkommer i fråga om andra associationer och de bör lösas i ett större sammanhang. Vi lämnar därför inte några förslag i denna del.

4.9.2 Likvidation efter avslutad underskottskonkurs

Regeringens förslag: Om det efter en avslutad underskottskonkurs framkommer någon tillgång som inte omfattas av konkursen, skall det inledas ett likvidationsförfarande (13 kap. 49 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (SOU 1999:36 s. 124).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot kommitténs förslag.

Skälen för regeringens förslag: Enligt gällande rätt skall ett bolag anses upplöst om konkurs har ägt rum och denna har avslutats utan överskott. I sådana situationer kan det emellertid förekomma att det efter konkursen visar sig finnas tillgångar som inte omfattas av konkursen. Detta kan inträffa t.ex. om bolaget vinner en rättegång som konkursboet har valt att inte inträda i. Det finns i dag inte några bestämmelser om hur en sådan situation skall hanteras. I praxis har det ansetts att ett likvidationsförfarande bör kunna inledas (se t.ex. NJA 2000 s. 144 och Högsta domstolens beslut den 20 mars 2001 i mål Ö 985-00). Situationen bär likheter med den som föreligger vid en s.k. överskottskonkurs (se 13 kap. 19 § andra stycket aktiebolagslagen). Om ett bolag har försatts i konkurs och konkursen har avslutats med överskott, är bolaget skyldigt att gå i likvidation. Enligt vår uppfattning är ett likvidationsförfarande ändamålsenligt även i den situation som har beskrivits här. Vi föreslår att regler om detta tas in i lagen.

En särskild fråga är hur man skall hantera situationen då det efter konkursen finns kvar egendom som saknar värde eller som har ett negativt värde. Det kan gälla t.ex. fastigheter som är föremål för rivningsförelägganden eller som kräver miljösanering. Sådan egendom är av naturliga skäl svår att avyttra och egendomen riskerar då att bli kvar i det upplösta bolaget efter att konkursen har avslutats. Problemet med s.k. abandonerad egendom har konkursrättslig och miljörettslig anknytning och är f.n. föremål för överväganden i en arbetsgrupp inom Regeringskansliet. Vi lämnar därför inte här några förslag i detta avseende.

4.9.3 Likvidation efter avslutad överskottskonkurs

Regeringens förslag: Nuvarande förfarande för likvidation efter avslutad överskottskonkurs förenklas så att rätten i anslutning till beslutet om utdelning också skall besluta om att bolaget skall gå i likvidation (13 kap. 50 § aktiebolagslagen).

Om ett bolag har gått i likvidation på grund av en överskottskonkurs, skall bolagsstämman, under vissa i lagen angivna förutsättningar, kunna besluta att bolaget skall fortsätta verksamheten i stället för att likvideras (13 kap. 44 § aktiebolagslagen).

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. Förslaget om att rätten skall besluta om likvidation i anslutning till beslut om utdelning i överskottskonkurser har dock inte kommit till uttryck i författningsförslaget (SOU 1999:36 s. 105).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har i huvudsak instämt i kommitténs förslag eller inte haft några invändningar mot det. *Skattemyndigheten i Stockholm* och *Patent- och registreringsverket* har dock avstyrkt förslaget om att ett bolag skall kunna fortsätta verksamheten efter avslutad konkurs. *Riksskatteverket* har, utan att avstyrka förslaget om att bolaget skall kunna återuppta verksamheten efter en överskottskonkurs, ansett att det inte bör vara möjligt för aktieägarna att själva råda över frågan om fortsatt drift genom att under konkursen tillskjuta medel eller ingå underhandsackord.

Skälen för regeringens förslag: Om ett aktiebolag har försatts i konkurs och konkursen avslutas med överskott, skall bolagsstämman inom en månad efter en avslutad överskottskonkurs besluta att bolaget skall gå i likvidation (se 13 kap. 19 § aktiebolagslagen). Detta förfarande bör enligt vår mening kunna förenklas på så sätt att rätten i anslutning till att den beslutar om utdelning i konkursen också beslutar om likvidation. Vi föreslår därför bestämmelser med denna innebörd.

En särskild fråga är om det bör vara möjligt för aktieägarna att efter en avslutad överskottskonkurs besluta att bolaget skall återuppta verksamheten i stället för att upplösas genom likvidation. I dag har bolagsstämman i vissa situationer möjlighet att avbryta en inledd likvidation. Någon sådan möjlighet finns emellertid inte när likvidationen har föregåtts av en konkurs (se 13 kap. 17 § första stycket aktiebolagslagen). Bolaget är då förhindrat att fortsätta sin verksamhet även om det skulle finnas såväl vilja som ekonomiska förutsättningar för fortsatt drift. Denna begränsning kan förefalla onödig, t.ex. om det under konkursen har visat sig att bolagets ekonomiska ställning är bättre än vad man tidigare hade anledning att utgå från. Man kan också tänka sig att bolagets aktieägare under konkursen önskar tillskjuta medel för att möjliggöra fortsatt drift av bolaget eller att fortsatt drift möjliggörs genom underhandsackord med borgenärerna. En möjlighet för aktieägarna att i de beskrivna situationerna driva bolaget vidare efter konkursen skulle alltså kunna sägas vara i såväl bolagets som borgenärernas intresse.

Mot dessa skäl bör, såsom flera remissinstanser har påpekat, ställas intresset av att upprätthålla den princip som i dag gäller om att ett bolag som har försatts i konkurs skall upplösas (jfr dock avsnitt 4.9.1). Man kan alltså räkna med att ett bolag som en gång har försatts i konkurs genom ett lagakraftvunnet beslut inte kommer att kunna uppträda på marknaden på nytt. En ändring i detta avseende skulle medföra att det inte längre skulle kunna dras några sådana bestämda slutsatser av ett konkursbeslut.

Enligt vår uppfattning bör man inte låta överväganden av ordningskaraktär vara avgörande. Av större betydelse är om en möjlighet till fortsatt drift efter en överskottskonkurs är ägnad att medföra några praktiska olägenheter eller risker. Det kan då konstateras att möjligheten till fortsatt drift naturligtvis endast skall kunna komma i fråga sedan konkursen har avslutats och borgenärerna har erhållit betalning. Borgenärernas rätt i konkursen kommer alltså inte att påverkas och någon risk för att ett bolag använder förfarandet i syfte att undkomma betalningsansvar uppkommer därmed inte. Inte heller torde möjligheten till fortsatt drift efter konkurs kunna utnyttjas för att kringgå aktiebolagslagens kapitalskyddsregler. Redan i dag gäller, som förutsättning för att bolagsstämman skall kunna besluta om upphörande av likvidation, att bolagets eget kapital skall vara intakt. Därtill kommer att bolagsstämmans beslut om upphörande av likvidation förutsätter att det inte har skett någon utskiftning (se 13 kap. 17 § första stycket aktiebolagslagen). Detta ger enligt vår uppfattning tillräckliga garantier för att aktieägarna inte tillgodogör sig bolagets tillgångar på ett otillbörligt sätt.

Om bestämmelserna förenas med begränsningar av de angivna slagen bör, enligt vår mening, en möjlighet till fortsatt drift efter överskottskonkurs inte innebära några beaktansvärda olägenheter eller risker. Vi föreslår därför att sådana bestämmelser införs. Enligt vår uppfattning finns det inte anledning att, såsom *Riksskatteverket* har ansett, särreglera den situationen att överskottet i konkursen har uppkommit till följd av ett underhandsackord eller tillskott från aktieägarna.

5 Åtgärder mot oseriösa förfaranden i aktiebolag

5.1 Styrelselösa bolag

5.1.1 Problembilden

Så kallad bolagsplundring går som regel till så att oseriösa personer köper ett aktiebolag och tömmer det på samtliga eller huvuddelen av dess tillgångar. De plundrade bolagen innehåller därefter ofta endast skulder. Den gamla styrelsen brukar avträda från sitt uppdrag i samband med köpet och köparen utser i regel inte någon ny styrelse. När förundersökning inleds, finns det inte någon styrelse som kan redogöra för vad som har förekommit i bolaget. Det förekommer också att de bolag som plundras byter ägare och styrelse upprepade gånger. Avsaknaden av styrelse är uppenbarligen ägnad att försvåra utredandet av ekonomisk brottslighet.

Att ett aktiebolag saknar styrelse kan också leda till andra slag av problem. I aktiebolagslagen finns bestämmelser om personligt betalningsansvar för styrelseledamöter, som fortsätter bolagets verksamhet trots att bolaget saknar föreskriven täckning för sitt aktiekapital (se avsnitt 4.3). Vidare finns det bestämmelser om skadeståndsskyldighet för styrelseledamöter gentemot bl.a. bolagets borgenärer (se 15 kap. aktiebolagslagen). Det är tydligt att för en borgenär som önskar vända sig mot en ledamot i styrelsen för betalning av en bolagets skuld eller för att

utkräva skadestånd möter det svårigheter om någon styrelse inte finns registrerad.

Saknar bolaget styrelse eller annan behörig ställföreträdare, medför det också olägenheter för den som vill rikta anspråk mot bolaget, eftersom det inte finns någon som kan ta emot anspråket på bolagets vägnar. Dessa olägenheter har visserligen sedan några år minskat genom särskilda delgivningsbestämmelser. Om ett försök med sedvanlig delgivning med ett aktiebolag har misslyckats eller delgivningsförsök bedöms som utsiktslösa och det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna, får delgivning ske genom att myndigheten sänder handlingen med post till aktiebolaget på dess registrerade postadress och minst en dag senare skickar ett meddelande om att handlingen har sänts (se 9 § tredje stycket delgivningslagen, 1970:428). Genom denna bestämmelse blir det som regel praktiskt möjligt att delge ett styrelselöst bolag. Fortfarande kan det emellertid för borgenärer m.fl. vara angeläget att komma i direkt kontakt med någon som har behörighet att företräda bolaget.

För att komma tillrätta med bolag som saknar registrerad behörig styrelse innehåller aktiebolagslagen bestämmelser om att Patent- och registreringsverket i dessa fall skall besluta att bolaget skall gå i likvidation (se 13 kap. 4 a § aktiebolagslagen, jfr ovan avsnitt 4.5). Det har emellertid visat sig att en del bolag försöker kringgå likvidationsreglerna. Det har exempelvis hänt att ett styrelselöst bolag har anmält en ny styrelse strax före den dag då Patent- och registreringsverket enligt vad verket meddelat skulle avgöra frågan om likvidation. Patent- och registreringsverket har då avbrutit likvidationsförfarandet. Så snart det sistnämnda beslutet förelegat, har den nya styrelsen avgått och bolaget har på nytt stått utan registrerad styrelse.

Också i de fall då aktiebolagsregistret innehåller uppgifter om bolagets styrelse kan olika slag av problem uppkomma. När det inleds en förundersökning rörande brott i bolaget, gör inte sällan de som enligt aktiebolagsregistret sitter i styrelsen invändning om att de avgått innan de aktuella oegentligheterna började och att de därför inte känner till vad som har förekommit. Vanligen företes protokoll och andra handlingar som stöder en sådan invändning. Till följd därav kan de personer som utåt har stått som ansvariga för bolaget, inte alltid hållas ansvariga för vad som har förekommit inom bolaget.

Det finns mot den bakgrunden anledning att överväga om reglerna behöver skärpas.

5.1.2 Förkortade tidsfrister i likvidationsförfarandet?

<p>Regeringens förslag: Bestämmelserna om tvångslikvidation skärps så att ett bolag utan behörig styrelse skall kunna förpliktas att gå i likvidation efter kortare tid än i dag (13 kap. 23 § aktiebolagslagen).</p>
--

Kommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (SOU 1999:36 s. 79 f.).

Remissinstanserna: Remissinstanserna har tillstyrkt kommitténs förslag eller inte haft några invändningar mot det. Ett par remissinstanser har ansett att likvidationsförfarandet kan förkortas ytterligare.

Bakgrund: Det förfarande som föregår Patent- och registreringsverkets beslut om tvångslikvidation av styrelselösa bolag ser i dag ut på följande sätt.

När Patent- och registreringsverket har uppmärksammat att bolaget saknar beslut för registrerad styrelse, sänder verket en påminnelse till bolaget med anmaning att utse så många ledamöter som behövs för att styrelsen skall bli fulltalig och anmäla de nyvalda till Patent- och registreringsverket inom sex veckor. Påminnelsen delges inte bolaget utan sänds med vanlig post till bolagets senast anmälda postadress. Under åren 1999 och 2000 utfärdade verket 846 respektive 914 sådana påminnelser.

Vidtar bolaget inte några åtgärder inom den angivna tiden, förelägger Patent- och registreringsverket bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med skriftligt yttrande till myndigheten inom viss tid. I föreläggandet upplyses att bolaget kan förpliktas att gå i likvidation, om behörig styrelse inte anmäls inom angiven tid. Föreläggandet delges bolaget och kungörs i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före utgången av den utsatta tiden. Under åren 1999 och 2000 utfärdades förelägganden i 162 respektive 217 fall och beslut om likvidation fattades i 89 respektive 114 fall.

Skälen för regeringens förslag: Det står klart att ett förkortat likvidationsförfarande skulle öka möjligheterna att inom rimlig tid komma tillrätta med styrelselösa bolag. Det finns därför all anledning att undersöka om något eller några av momenten i det nuvarande förfarandet kan tas bort eller förkortas. Vad som närmast kan övervägas är ett avskaffande av de påminnelser som föregår föreläggandet, en förkortning av tiden för yttrande och ett avskaffande av kravet på att bolaget delges föreläggandet.

Behövs påminnelse?

Också seriöst drivna aktiebolag kan ibland stå utan behörig styrelse på grund av dödsfall och andra hastigt inträffade händelser. Det framstår som rimligt att dessa bolag först tillsänds en påminnelse, innan föreläggandefasen tar vid. Påminnelserna har också visat sig ha effekt i ungefär 75 procent av fallen. Det mera kostnads- och tidskrävande föreläggandeförfarandet kan i dessa fall undvikas. Systemet med utsändande av påminnelser bör alltså bestå.

Det kan visserligen förekomma att Patent- och registreringsverket har tillgång till sådan information om bolaget att det får anses mindre lämpligt att fördröja ärendet genom att sända ut en påminnelse. Så kan t.ex. vara fallet om bolaget nyligen har varit föremål för ett likvidationsförfarande som har avbrutits därför att bolaget i sista stund har anmält en ny styrelse. Om den nya styrelsen har avgått kort därefter, är det – såsom en remissinstans har varit inne på – rimligt att Patent- och registreringsverket omedelbart kan utfärda ett nytt likvidationsföre-

läggande. Det kan emellertid ske redan enligt gällande regler och fordrar alltså ingen lagändring.

Nästa fråga är om påminnelsefasen, f.n. sex veckor, bör förkortas. Tiden bör uppenbarligen inte vara så kort att aktieägarna inte får tid och rådrom att vidtala nya styrelseledamöter samt att kalla till och hålla en extra bolagsstämma för styrelseval. Enligt vår mening går det därför knappast att sätta tiden kortare än sex veckor. Vi föreslår därför inte någon ändring i denna del.

Kan tiden för yttrande förkortas?

Ett likvidationsföreläggande skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före utgången av den i föreläggandet utsatta tiden. Det är i praktiken inte möjligt att kungöra föreläggandet samma dag som det meddelas. Minsta tid för yttrandet blir därför drygt två månader. Enligt Patent- och registreringsverkets rutiner bestäms tiden regelmässigt till två och en halv månad.

Enligt vår uppfattning finns det inte något behov av att ge bolagen så lång tid för yttrande som nuvarande regler medger. Föreläggandet till bolaget har som regel föregåtts av en påminnelse och kommer alltså inte överraskande för bolaget. Minsta tiden för yttrande bör därför sättas till en månad. Det bör emellertid vara möjligt för Patent- och registreringsverket att i det enskilda fallet bestämma en längre tid, t.ex. när föreläggandet inte har föregåtts av någon påminnelse. Någon längsta tid för yttrandet bör inte anges i lagen.

Med vårt förslag att tiden för yttrande i likvidationsärendet skall vara minst en månad kommer ett bolag som saknar behörig styrelse att kunna förpliktas att gå i likvidation drygt två månader efter det att bristen på behörig styrelse uppmärksammades. Det innebär en halvering av tiden jämfört med idag.

Behöver likvidationsföreläggandet delges bolaget?

I dag delges alltid likvidationsföreläggandet med bolaget. Just det förhållandet att bolaget saknar behörig styrelse ökar typiskt sett delgivningssvårigheterna. Det kan synas tala för att bolaget borde få stå sitt kast och acceptera att likvidationsärendet genomförs utan formell delgivning. Samtidigt är det rimligt att bolaget så långt möjligt bereds tillfälle att bevaka sin rätt i likvidationsärendet. Det kan också konstateras att de nya bestämmelserna om särskild delgivning med aktiebolag av allt att döma avsevärt har förbättrat möjligheterna till delgivning med aktiebolag. I enstaka fall torde visserligen svårigheterna fortfarande vara betydande, t.ex. om bolaget inte har någon registrerad postadress. Enligt vår mening kan emellertid dessa fall – som är mycket få och där delgivning i sista hand ändå kan ske med hjälp av kungörelsedelgivning – inte motivera att kravet på delgivning av likvidationsföreläggandet tas bort.

Frågan om föreläggandet behöver kungöras i Post- och Inrikes Tidningar har behandlats i avsnitt 4.6.2.

5.1.3 Tvångslikvidation trots anmälan om ny styrelse?

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några regler om att ett ärende om tvångslikvidation skall kunna fullföljas trots att bolaget under förfarandet har anmält en ny styrelse.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har instämt i eller inte haft några invändningar mot kommitténs bedömning. Några remissinstanser, däribland *Stockholms tingsrätt* och *Ekobrottsmyndigheten*, har dock ansett att frågan bör utredas vidare. *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Revisorsamfundet SRS* har lämnat alternativa förslag till reglering.

Skälen för regeringens bedömning: Som tidigare har nämnts har det förekommit att ett bolag, som har undgått tvångslikvidation genom att strax före den förelagda tidens slut anmäla en ny styrelse, kort tid därefter åter står utan registrerad styrelse. Förfaranden av detta slag framstår som försök att kringgå regelverket. År 1995 infördes en bestämmelse som gav Patent- och registreringsverket rätt att påföra bolag, mot vilket ett likvidationsföreläggande har inletts därför att bolaget saknat behörig styrelse, en särskild avgift. Avgiften uppgår f.n. till 2 700 kr. Därefter har detta slag av förfarande blivit mindre vanligt. Det finns likväl anledning att överväga åtgärder mot sådant missbruk.

En möjlighet kan synas vara att ge Patent- och registreringsverket möjlighet att besluta om likvidation trots att det har anmälts en ny styrelse. En sådan bestämmelse skulle kunna utformas på olika sätt. Ett alternativ är att bolag som saknar eller under viss tid har saknat behörig styrelse alltid skall förpliktas att gå i likvidation, om det inte förekommer extraordinära omständigheter, såsom att bolaget faktiskt har sänt in anmälan för registrering i tid men verket har försummat att registrera de nya uppgifterna.

I sammanhanget bör enligt vår mening beaktas att det sannolikt finns nära 200 000 aktiebolag, där styrelsen består av en enda ledamot med en suppleant. Avlider styrelseledamoten, måste styrelsen kompletteras med en ny styrelseledamot eller suppleant och anmälan göras till Patent- och registreringsverket. Man kan inte räkna med att dödsbodelägarna alltid känner till detta eller under rådande omständigheter omedelbart vidtar de åtgärder som lagen kräver. Regler av det ovan angivna slaget framstår mot den bakgrunden som orimligt hårda.

Reglerna skulle givetvis också kunna utformas så att bolaget inte skall förpliktas gå i likvidation, om det styrks att avsaknaden av en styrelse beror på förhållanden som aktieägarna inte kan hållas ansvariga för. *Svenska Bankföreningen* har förordat en bestämmelse enligt vilken Patent- och registreringsverket skall fullfölja likvidationsförfarandet även sedan en ny styrelse har anmälts, om inte verket konstaterar att anledningen till att bolaget har saknat styrelse var att en ledamot hade avlidit.

Om sådana regler införs, bör de emellertid rimligen innehålla undantag för en flertal olika situationer där aktieägarnas underlåtenhet att anmäla ny styrelse har varit ursäktlig, t.ex. sjukdom. Den prövning som Patent-

och registreringsverket i så fall måste göra skulle bli ganska grannlaga. Vi anser därför att en sådan ordning inte bör införas.

Svenska Revisorsamfundet SRS har föreslagit en annan ordning. Enligt samfundets förslag bör en anmälan om ny styrelse föranleda att ärendet om tvångslikvidation förklaras vilande. Först om den anmälda styrelseledamoten efter viss tid fortfarande är kvar på sin post skall, enligt förslaget, ärendet avskrivas. Förslaget har enligt vår mening vissa fördelar. Samtidigt medför det en viss administrativ omgång för Patent- och registreringsverket. Mot den bakgrunden och då det diskuterade problemet numera synes ganska litet är vi inte beredda att förorda att sådana regler införs. Om missbruk av det aktuella slaget skulle tendera att öka, är vi emellertid beredda att längre fram ta upp frågan på nytt.

5.1.4 Andra åtgärder

Regeringens bedömning: Det bör inte införas regler om att en avgående styrelseledamot behåller sitt ansvar som styrelseledamot till dess att avgången har registrerats i aktiebolagsregistret. Det bör inte heller införas någon bestämmelse som förhindrar en kvarvarande styrelseledamot att avgå innan han eller hon har sammankallat en bolagsstämma.

Det bör ytterligare övervägas att införa regler som innebär att en styrelseledamots avgång förlorar sin verkan om avgången inte anmäls för registrering inom en viss tid.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. Kommittén har dock ansett att det inte bör införas regler om att en styrelseledamots avgång skall förlora sin verkan om det inte anmäls för registrering inom viss tid.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har instämt i eller inte haft några invändningar mot kommitténs bedömning. Några, däribland *Stockholms tingsrätt*, *Ekobrottsmyndigheten* och *Patent- och registreringsverket*, har dock menat att förändringar i kretsen av styrelseledamöter skall få rättsverkan först i och med registreringen. *Riksskatteverket* har ansett att en styrelseledamots avgång bör få rättsverkan endast under förutsättning att anmälan för registrering sker inom en viss tid. *Ackordscentralen*, *Svenska Revisorsamfundet SRS* och *Sveriges Inkassoorganisation* har redovisat en liknande uppfattning.

Bakgrund: Enligt gällande rätt får ett beslut om att utse någon till styrelseledamot eller entlediga någon från ett sådant uppdrag rättsverkan vid den tidpunkt som sägs i beslutet eller, om någon tidpunkt inte anges där, från och med beslutet. Det ansvar och den behörighet som är knutna till uppdraget inträder respektive upphör alltså vid denna tidpunkt. Om styrelseledamoten själv avsäger sig uppdraget, inträder rättsverkan därav när avsägelsen anmäls till styrelsen. Såväl beslutet att utse styrelseledamoten som det förhållandet att denne har avgått eller entledigats skall anmälas till Patent- och registreringsverket för registrering. Om någon sådan anmälan inte sker, saknar detta dock betydelse för frågan om den registrerades ansvar och behörighet. I 18 kap. 3 § aktiebolagslagen finns visserligen bestämmelser om registreringens ”positiva och negativa

rättsverkningar”. Dessa medför att ett bolag i viss utsträckning kan bli bundet av rättshandlingar som en entledigad men ännu inte avregistrerad företrädare vidtar. Bestämmelserna reglerar emellertid inte vilka som kan hållas ansvariga för missförhållanden med anknytning till bolaget.

Enligt en rapport från åklagarväsendet (rapport 1996:1 om bolagsplundring s. 54) är det vanligt att personer som är registrerade som styrelseledamöter i aktiebolagsregistret påstår att de i själva verket har avgått före en viss kritisk tidpunkt och att de därför inte kan göras ansvariga för de handlingar som har företagits i bolagets namn. Ibland presenteras ett förfalskat bolagsstämmo- eller styrelseprotokoll till stöd för påståendet. I rapporten föreslås, för att komma till rätta med problemet, att förändringar i kretsen av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med att uppgifterna om förändringarna registreras i aktiebolagsregistret.

Skälen för regeringens bedömning

Rättsverkan av registrering i aktiebolagsregistret

Det är angeläget att de som står bakom kriminell eller på annat sätt oseriös verksamhet kan hållas ansvariga för verksamheten. Det gäller självfallet även om verksamheten bedrivs i aktiebolagsform. Det kan framstå som stötande om sådana personer undgår ansvar därför att de i efterhand felaktigt hävdar att de hade lämnat styrelseuppdraget vid den aktuella tidpunkten. Mot den bakgrunden kan det i förstone synas rimligt att en styrelseledamot ansvarar så länge han eller hon fortfarande står registrerad som styrelseledamot.

Innan vi går närmare in på denna fråga, vill vi först framhålla att det finns anledning att skilja mellan å ena sidan den rättsverkan som följer med ett styrelseuppdrag – en rättsverkan som bl.a. innebär behörighet att tillsammans med andra besluta i bolagets angelägenheter och företräda bolaget utåt samt ett ansvar för bolagets organisation och förvaltning – och å andra sidan det straffrättsliga och civilrättsliga ansvaret för vad som sker inom företaget. Det bör sålunda understrykas att det som sker inom ett bolag kan föranleda straffrättsligt eller civilrättsligt ansvar även för personer som inte har ställning som styrelseledamöter. I rättspraxis har s.k. de facto-företrädare ansetts ansvariga på samma sätt som styrelseledamöter (jfr O. Åhman, Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten, 1997 s. 382 f., från rättspraxis kan nämnas NJA 1979 s. 555, jfr även NJA 1993 s. 740). Det bör vidare framhållas att det förhållandet att någon har utsetts till styrelseledamot inte med nödvändighet innebär att han eller hon kan hållas straffrättsligt eller civilrättsligt ansvarig för det som händer inom bolaget. För att sådant ansvar skall kunna utdömas måste det normalt visas att vederbörande uppsåtligen eller av vårdslöshet har brutit mot någon straffsanktionerad föreskrift eller har handlat på ett sådant sätt att någon annan har vållats skada. Det fordras vanligen bevis i form av styrelseprotokoll och andra dokument som visar vem eller vilka som deltog i det aktuella beslutet eller den aktuella åtgärden.

Vad som nu har sagts innebär att det inte alltid har någon avgörande betydelse vid utkrävandet av ansvar vem som intog ställning som sty-

relseledamot vid ett visst givet tillfälle. I flertalet fall är det dock av största betydelse att bolagets styrelse i efterhand går att identifiera, inte minst därför att det vanligen underlättar utredningen och ansvarsutkrävandet i samband med oegentligheter i bolaget. Det kan f.ö. tilläggas att en styrelseledamot i viss utsträckning kan bli ansvarig trots att något brottsligt eller skadeståndsgrundande handlande inte kan läggas honom eller henne personligen till last. Om det är fråga om något underlåtenhetsbrott – såsom t.ex. vissa slag av bokförings- och uppbördsbrott – torde straffrättsligt ansvar inte alltid förutsätta att vederbörande har varit aktiv inom styrelsen under den aktuella tiden. I viss utsträckning kan en styrelseledamot också bli skadeståndsskyldig på grund av sin underlåtenhet att agera, särskilt om han eller hon försummar se till att bolagets bokföring, medelsförvaltning och ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt (jfr 8 kap. 3 § aktiebolagslagen). Det är tydligt att det härvid är viktigt att den eller de ansvariga styrelseledamöterna går att identifiera. En ordning där ställningen som styrelseledamot knyts till registreringen i aktiebolagsregistret skulle uppenbarligen underlätta detta.

Samtidigt måste det konstateras att en sådan ordning skulle innebära vissa praktiska olägenheter, olägenheter som skulle drabba även seriöst verkande bolag.

En sådan olägenhet är att en nyvald styrelse inte skulle kunna fatta några beslut förrän registrering har skett. Fram till registreringen – som även i normala fall kan dröja någon eller ett par veckor – skulle den gamla styrelsen fortfarande vara ensam kompetent att fatta styrelsebeslut. Särskilt problematiskt blir detta givetvis om styrelsebytet beror på att aktieägarna inte längre har förtroende för den gamla styrelsen och är angelägna att snabbt ge bolaget en ny ledning.

Det måste också beaktas att en styrelseledamot kan ha fullt legitima skäl att omedelbart lämna styrelsen. Ett särskilt tydligt exempel på detta är om den övriga styrelsen står i begrepp att fatta något lagstridigt beslut och styrelseledamoten därför inte längre anser sig kunna delta i bolagets verksamhet. I dag anses en styrelseledamot ha rätt att avgå med omedelbar verkan. En ordning av det nu diskuterade slaget skulle medföra att den faktiska avgången förskjuts några dagar eller veckor fram i tiden. Det torde visserligen vara uteslutet att den avgångne ledamoten skulle kunna hållas straffrättsligt ansvarig för de beslut som styrelsen fattar när han eller hon inte är med. Såsom regelverket i övrigt är utformat skulle den avgångne ledamoten emellertid ändå kunna bli betalningsskyldig på grund av försummelse som egentligen är att hänföra till de kvarvarande styrelseledamöterna. Exempelvis skulle han eller hon kunna bli ansvarig för betalningen av innehållna källskatter m.m. som de kvarvarande ledamöterna har beslutat att inte betala in i tid eller drabbas av personligt betalningsansvar enligt 13 kap. 2 § aktiebolagslagen. Uppenbarligen skulle detta kunna leda till stötande resultat.

Enligt vår mening är de nu angivna olägenheterna så betydande att det inte bör införas några regler som innebär att ställningen som styrelseledamot knyts till registreringen i aktiebolagsregistret.

Registreringsanmälan en förutsättning för att styrelseledamots avgång skall bli bestående?

En modell som kommittén och flera remissinstanser har diskuterat är att styrelseledamotens avgång ur styrelsen liksom hittills skall få omedelbar rättsverkan men att denna verkan skall vara villkorad av att registreringsanmälan sker inom viss tid. Om någon registreringsanmälan inte görs inom denna tid, skall, enligt modellen, den avgångne styrelseledamoten åter ansvara som styrelseledamot. Härigenom skulle falska påståenden från en styrelseledamot om att han eller hon har avträtt från sitt uppdrag som regel kunna lämnas utan avseende. Modellen skulle sannolikt även leda till en bättre å jourföring av aktiebolagsregistret. Den skulle inte heller vara förenad med de ovan angivna olägenheterna. En styrelseledamot som aktieägarna är missnöjd med skulle kunna avsättas med omedelbar verkan och en styrelseledamot som inte längre anser sig kunna delta i bolagets verksamhet skulle kunna avgå utan det dröjsmål som ett krav på registrering innebär. Den avgångne ledamoten skulle tvingas ta ansvar för det som händer i bolaget först om han eller hon försummar att inom rimlig tid anmäla sin avgång till Patent- och registreringsverket.

Också mot en sådan ordning kan riktas invändningar. Regler av detta slag kan ge upphov till praktiska och rättsliga problem. Så blir t.ex. fallet om den avgångne ledamoten till följd av försummad registreringsanmälan återinträder som ledamot och bolaget vid den tidpunkten redan har utsett en ny ledamot i hans eller hennes ställe. Detta kräver ytterligare överväganden. Vi är därför inte beredda att nu lägga fram några lagförslag i denna del men avser att längre fram, sedan frågan har blivit ytterligare belyst, återkomma till riksdagen med lagförslag.

Skyldighet för siste styrelseledamot att sammankalla stämma?

I Finland gäller att om alla styrelseledamöter avgår i förtid så är den styrelseledamot som kvarstår till sist skyldig att vända sig till länsstyrelsen och begära tillstånd att utlysa en extra stämma på vilken fråga om nyval av styrelse skall behandlas. Ledamoten är också skyldig att utfärda en sådan kallelse innan han eller hon själv avgår. Avgår ledamoten ändå, riskerar han eller hon skadestånd. Några remissinstanser har förordat att en liknande ordning införs i Sverige.

Snarlika bestämmelser finns redan i svensk rätt. Enligt 8 kap. 12 § aktiebolagslagen är styrelsen skyldig att föranstalta om kompletteringsval om en styrelseledamots uppdrag har upphört i förtid. Bestämmelsen får anses innebära att kvarvarande styrelseledamot eller styrelseledamöter skall kalla till stämma för detta ändamål, även om styrelsen vid det tillfället inte längre är beslutför.

I svensk rätt finns emellertid ingen bestämmelse om att en kvarvarande styrelseledamot inte får avgå förrän han eller hon har fullgjort denna skyldighet.

En bestämmelse som på detta sätt förhindrar styrelseledamoten att avgå omedelbart ligger väl i linje med den allmänna vårdplikt mot bolaget som styrelseledamöter anses ha. Det kan framstå som rimligt att den som åtar sig ett uppdrag som styrelseledamot inte skall kunna lämna bolaget vind

för våg, när det inte finns någon annan som tar hand om det i stället. En bestämmelse av detta slag kan också synas bidra till att motverka förekomsten av styrelselösa bolag.

Vi anser trots detta att övervägande skäl talar mot införandet av en sådan bestämmelse. Till att börja med är det tveksamt om bestämmelsen verkligen skulle få någon större betydelse vad gäller mindre seriösa bolag. Det är ju långt ifrån säkert att aktieägarna hörsammar en kallelse till stämma och utser en ny styrelse. Härtill kommer att en styrelseledamot ibland kan ha fullt legitima skäl att omedelbart avgå från sitt uppdrag, t.ex. att han eller hon inte längre åtnjuter aktieägarnas förtroende. Slutligen kan en skyldighet för en kvarvarande styrelseledamot att stanna kvar på sin post ännu någon tid ge upphov till oönskade effekter i de fall då styrelsen inte längre är beslutför. Som exempel kan nämnas det ansvar som styrelseledamoten kan drabbas av enligt skattebetalningslagen. Enligt den lagen kan en styrelseledamot bli personligt betalningsansvarig för bolagets skatteskulder, om bolaget inte förmår betala dessa i tid och inte vidtar adekvata åtgärder för en samlad avveckling av bolagets skulder. Om styrelseledamoten inte utgör beslutför styrelse och därmed inte äger företräda bolaget, saknar ledamoten möjlighet att å bolagets vägnar vidta sådana åtgärder.

5.2 Generalfullmakter

Regeringens bedömning: Det bör inte införas något krav på registrering av generalfullmakter.

Regeringens förslag: I aktiebolagslagen införs en bestämmelse om att styrelsen inte kan överlåta ansvaret för bolagets organisation och förvaltning och för tillsynen över bolagets förhållanden på annan (8 kap. 3 § aktiebolagslagen).

Bulvanutredningens förslag: Utredningen har föreslagit att det i aktiebolagslagen införs en bestämmelse om att en generell fullmakt för den som inte är styrelseledamot eller verkställande direktör att företräda bolaget och teckna dess firma inte medför behörighet att företräda bolaget förrän fullmakten har registrerats.

I övrigt överensstämmer utredningens förslag med regeringens förslag (SOU 1998:47 s. 77–79).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag eller har inte haft några invändningar mot dem. Utredningens förslag om registrering av fullmakt har dock mött viss kritik. Bl.a. *Stockholms tingsrätt* och *Riksåklagaren* har påpekat att bestämmelsen blir lätt att kringgå, medan *Sveriges advokatsamfund* har ansett att förslaget kan försvåra seriösa transaktioner. *Ekobrottsmyndigheten* har förordat att även andra fullmakter registreras.

Bakgrund: Begreppet ”generalfullmakt” eller ”generell fullmakt” förekommer inte i lag. I doktrinen har ”generalfullmakt” definierats som en fullmakt som tillägger innehavaren en generell eller i det närmaste generell behörighet att företräda fullmaktsgivaren gentemot tredje man.

Det har diskuterats om generalfullmakter i aktiebolag är tillåtna. Enligt en uppfattning (se O. Åhman, Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten, 1997 s. 452 f.) utgör generalfullmakter det slaget av generellt bemyndigande som i ett aktiebolag enbart kan ges i form av bemyndigande att teckna bolagets firma (se 8 kap. 31 § aktiebolagslagen). Bl.a. Bulvanutredningen har däremot sagt sig inte vara övertygad om att generalfullmakter i alla lägen saknar verkan.

Det har även framförts olika meningar om vilket praktiskt behov som det finns att använda generalfullmakter i aktiebolag. Klart är dock att generalfullmakter förekommer i samband med köp av aktiebolag. I anslutning till köpet utfärdar den gamla styrelsen en generalfullmakt för köparen. Samtidigt upprättas protokoll med beslut som innebär att köparen utses till ny styrelse i bolaget. Med hjälp av generalfullmakten vidtar köparen sedan de åtgärder som bör vidtas omedelbart efter köpet, såsom spärrande av konton, ändring av adress m.m. Åtgärderna skulle i och för sig kunna vidtas även med återopande av protokollet från den bolagsstämma där den nya styrelsen har utsetts. Sådana protokoll möts emellertid ofta med misstänksamhet, innan de har registrerats hos Patent- och registreringsverket.

I prop. 2000/01:105 har vi behandlat problemet med generalfullmakter såsom ett medel att kringgå näringsförbud; den som har ålagts näringsförbud fortsätter att bedriva näringsverksamhet med stöd av en fullmakt, utfärdad av någon ”målvalt”. För att komma tillrätta med det problemet har vi föreslagit att den som har näringsförbud inte får inneha fullmakt att företräda en enskild näringsidkare i dennes näringsverksamhet. Den som har näringsförbud skall enligt vårt förslag inte heller få inneha fullmakt att företräda en sådan juridisk person som han eller hon till följd av näringsförbudet inte får vara styrelseledamot i. Det föreslagna förbudet träffar även generalfullmakter.

I det följande behandlar vi frågan om det är påkallat med några ytterligare åtgärder, såvitt gäller generalfullmakter.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Generalfullmakter används ibland i brottsliga sammanhang. Det förekommer att ett aktiebolags styrelse utfärdar en generell fullmakt och därefter avgår, så att den enda som kan företräda bolaget är innehavaren av fullmakten. Man kringgår därigenom aktiebolagslagens system för ledning av aktiebolag. Det kan uppkomma svårigheter att identifiera dem som skall göras ansvariga för straffbara gärningar som har företagits i bolagets namn och med dess medel. Det är givetvis önskvärt att dessa slag av olägenheter kan förebyggas.

Såsom *Sveriges advokatsamfund* har påpekat kan emellertid generalfullmakter ibland ha praktiskt värde i seriös verksamhet. Ett exempel på detta är rutinerna kring överlåtelser av bolag. Ett generellt förbud mot generalfullmakter framstår redan mot den bakgrunden som olämpligt.

Ett sätt att minska olägenheterna med generalfullmakter skulle kunna vara att, såsom Bulvanutredningen har föreslagit, föreskriva att en sådan fullmakt blir giltig först i och med att den registreras. Härigenom skulle det bli lättare att i efterhand kontrollera vem som har innehaft fullmakten. Också mot en sådan ordning kan emellertid riktas invändningar. Behovet av att använda generalfullmakter vid en normal företagsöverlåtelse sam-

manhänger just med det förhållandet att det kan dröja viss tid innan den nya styrelsen har registrerats och att en del åtgärder måste vidtas redan dessförinnan. Ett krav på att också generalfullmakten skall registreras skulle alltså kunna försvåra affärstransaktioner som i det stora flertalet fall torde vara helt seriösa.

Till detta kommer att ett krav på registrering av generalfullmakter lätt kan kringgås genom olika slag av begränsningar i fullmakten. Sådana begränsningar skulle kunna medföra att fullmakten inte blev att anse som en generalfullmakt, trots att fullmaktens innehavare skulle kunna företa mycket vittgående åtgärder med stöd av fullmakten. För att ett krav på registrering skall bli effektivt är det därför nödvändigt att utvidga det till även andra slag av fullmakter, något som *Ekobrottsmyndigheten* har varit inne på. Enligt vår mening skulle emellertid en sådan ordning föra alltför långt och innebära ett oproportionerligt arbete för seriösa näringsidkare.

En annan olägenhet med ett krav på registrering av generalfullmakter är att det ofta kan vara svårt att fastslå om en fullmakt är en generalfullmakt. Detta kan – såsom *Stockholms tingsrätt* har påtalat – leda till rättsosäkerhet för tredje man. Den som vill träffa avtal med ett aktiebolag som företräds av en fullmäktig torde inte sällan få svårt att bedöma om en oregistrerad fullmakt borde ha registrerats och därmed är ogiltig eller om den inte behöver registreras och alltså är giltig.

Vi anser därför att det inte bör införas något krav på registrering av generalfullmakter.

Såsom tidigare har nämnts förekommer det att styrelsen avgår, sedan den har utfärdat generalfullmakten, och att innehavaren av generalfullmakten därefter är den ende som har generell rätt att företräda bolaget. En remissinstans har mot den bakgrunden förordat en regel om att en fullmakt att teckna ett aktiebolags firma upphör att gälla om det inte finns någon behörigen registrerad styrelse för bolaget. Enligt vår mening skulle det emellertid föra för långt att införa en generell regel om att fullmakter förlorar sin giltighet när det inte längre finns någon styrelse. Det skulle innebära risker för rättsförluster för tredje man som träder i kontakt med bolaget. Det skulle också innebära risker för att seriösa bolag som tillfälligt och utan egen förskyllan står utan styrelse inte kan ingå avtal med omvärlden.

Det torde emellertid förekomma att generalfullmakter används för att flytta över hela det faktiska handhavandet av ett aktiebolags förvaltning från styrelsen till innehavaren av generalfullmakten. Vi menar att en sådan åtgärd aldrig kan medföra att styrelsens ansvar för bolagets organisation och förvaltning bortfaller. Mot bakgrund av de problem som generalfullmakter annars kan ge upphov till finns det skäl att tydliggöra styrelsens bestående ansvar i lagtexten. Vi föreslår därför att det i lagen klargörs att styrelsen inte kan överlåta sitt övergripande ansvar för bolagets organisation och förvaltning på annan. Vi föreslår också att det klargörs att styrelsen inte kan delegera bort sin skyldighet att ansvara för tillsynen över bolagets medelsförvaltning, bokföring och ekonomiska förhållanden. Bestämmelser av detta slag är givetvis inte avsedda att förhindra att styrelsen delegerar vissa slag av uppgifter som har med bolagets organisation och förvaltning att göra till andra personer. De tydliggör emellertid att det yttersta ansvaret alltid ligger hos styrelsen.

5.3 S.k. målvakter

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några särskilda kompetenskrav beträffande den som skall utses till styrelseledamot eller verkställande direktör i ett aktiebolag.

Regeringens förslag: Den som inte avser att ta del i den verksamhet som ankommer på en styrelseledamot eller verkställande direktör i ett aktiebolag skall inte kunna utses till en sådan befattning. Den som uppsåtligen deltar i beslut som står i strid med denna bestämmelse skall kunna dömas till straff (8 kap. 9 och 27 §§ samt 19 kap. 1 § aktiebolagslagen).

Bulvanutredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning och förslag. Utredningen har även föreslagit en bestämmelse att en styrelseledamot och en verkställande direktör skall ha en sådan insikt och erfarenhet som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet samt omständigheterna i övrigt fordras för uppdragets fullgörande (SOU 1998:47 s. 70–73).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt eller godtagit utredningens förslag.

Bl.a. *Malmö tingsrätt*, *Brottsförebyggande rådet*, *NUTEK*, *Sveriges Industriförbund* och *Företagarnas Riksorganisation* har dock avstyrkt den föreslagna regeln om att lagen skall ställa särskilda kompetenskrav på styrelseledamot och verkställande direktör.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Det förekommer att den som planerar att begå ekonomisk brottslighet genom ett bolag sätter in en "målvakt" som styrelse i bolaget. Med målvakter avses här personer som aldrig har haft för avsikt att seriöst delta i bolagets verksamhet utan enbart lånar ut sina namn för att därmed uppfylla lagens formella krav. Målvakterna är ofta missbrukare och socialt utslagna, inte sällan tidigare straffade. De saknar som regel kännedom om den verksamhet som de företräder men är beredda att mot ersättning bära det formella ansvaret för bolagets handlande.

Det bör först understrykas att användandet av målvakter inte behöver innebära att bolagets faktiska företrädare – dvs. den som döljer sig bakom målvakten – undgår civilrättsligt och straffrättsligt ansvar för bolagets handhavande. Såsom har nämnts ovan (avsnitt 5.1.4) har i rättspraxis s.k. de facto-företrädare ansetts ansvariga på samma sätt som styrelseledamöter. Det råder emellertid ingen tvekan om att användandet av målvakter är ägnat att försvåra de brottsbekämpande myndigheternas arbete, eftersom det blir svårare att identifiera de ansvariga. Det finns därför anledning att söka förhindra användandet av målvakter.

Såsom utredningen har varit inne på kan förfarandet möjligen redan i dag bestraffas som osant intygande. Rättsläget på denna punkt är emellertid inte helt klart. Införandet av nya bestämmelser bör därför övervägas.

Ett särskilt kompetenskrav för styrelseledamöter och verkställande direktör?

En modell som utredningen har visat på är att i aktiebolagslagen införa en bestämmelse om att till styrelseledamot eller verkställande direktör får utses endast den som har sådan insikt och erfarenhet som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet samt omständigheterna i övrigt fordras för att fullgöra uppdraget.

För att en sådan bestämmelse skall få någon effekt på oseriösa företagare måste den dock förenas med något slag av straffsanktion. Detta förutsätter i sin tur att den utformas på ett så tydligt sätt att de som kan beröras av den utan större svårighet kan avgöra dess betydelse i det enskilda fallet. Vad som fordras av insikt och erfarenhet för att på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra ett styrelseuppdrag torde emellertid i hög grad variera från fall till fall. En regel av detta slag framstår därför – såsom flera remissinstanser har påtalat – som mycket oprecis. Det går inte heller att bortse från att aktiebolagsformen i Sverige i mycket stor utsträckning används av enmansföretagare. Enmansföretagaren, som ofta är ensam styrelseledamot i det bolag som han eller hon äger, har många gånger begränsade insikter i företagsekonomi och juridik men kompenserar dessa begränsningar genom att anlita experter, såsom redovisningskonsulter, revisorer m.m. Så länge bolaget sköts på ett seriöst och omdömesgillt sätt finns det knappast någon anledning att invända mot detta. Det sagda visar emellertid att det knappast är möjligt eller ens ändamålsenligt att precisera vilken grad av insikt och erfarenhet som en styrelseledamot i ett aktiebolag bör ha.

En bestämmelse av det nu diskuterade slaget inger alltså vissa betänkligheter. Syftet med bestämmelsen – att förhindra användandet av målvakter – kan dessutom tillgodoses på ett bättre sätt genom en bestämmelse av det slag som behandlas under nästa rubrik. Vi anser därför att det inte bör införas något allmänt krav i aktiebolagslagen på att en styrelseledamot eller verkställande direktör skall ha viss insikt och erfarenhet.

Ett förbud att åta sig styrelseuppdrag m.m. för den som inte avser att delta i verksamheten?

Det typiska vid användandet av målvakter är att målvakten inte avser att själv ta någon del i bolagets skötsel. Att till styrelseledamot eller verkställande direktör utse någon som inte avser att ta befattning med bolaget strider uppenbarligen mot de principer som bär upp reglerna om aktiebolags organisation. Såsom utredningen har föreslagit bör det därför införas en bestämmelse av innebörd att till styrelseledamot eller verkställande direktör inte får utses den som inte avser att delta i sådan verksamhet som ankommer på styrelseledamot respektive verkställande direktör.

För att en bestämmelse av detta slag skall få effekt bör den straffsanktioneras. Det är sålunda rimligt att en straffsanktion skall kunna riktas mot den som deltar i beslut om att till styrelseledamot eller verkställande direktör utse någon med vetskap om att den som utses enbart kommer att fungera som målvakt. Kriminaliseringen bör emellertid be-

gränsas till fall då förfarandet syftar till att otillbörligen dölja den egentliga ledningen av bolaget, vare sig syftet är att skapa förutsättningar för vilseledande affärstransaktioner eller försvåra skattekontrollen eller de brottsbekämpande myndigheternas ansträngningar eller förfarandet har annat liknande ändamål. Straff bör sålunda kunna utdömas enbart då förfarandet är ägnat att otillbörligen dölja vem eller vilka som har den faktiska ledningen av bolaget. I annat fall skulle straffbestämmelsen komma att träffa förfaranden som, om än olämpliga, inte framstår som straffvärda, t.ex. när en småföretagare låter sin make ta plats i styrelsen för ett bolag som företagaren i realiteten avser att sköta helt och hållet på egen hand.

Straffbestämmelsen bör rikta sig mot den som medverkar till att utse målvakten. Kommittén har föreslagit att även den som tar på sig uppgiften som målvakt skall kunna straffas. En remissinstans har påpekat att målvakten ofta är straffimmun och att en straffsanktion mot denne därför inte framstår som ändamålsenlig. Enligt vår uppfattning utgör detta i och för sig inte något avgörande hinder mot att straffa också den som låter sig utnyttjas som målvakt. Vi anser dock inte att det är nödvändigt med ett särskilt straffstadgande som tar sikte på målvaktens agerande. Målvakten kan straffas med tillämpning av allmänna bestämmelser om medverkansansvar. På så sätt markeras också tydligt vilket agerande som straffbestämmelsen i första hand syftar till att stävja.

5.4 Åtgärder mot vilseledande anmälningar i registreringsärenden

Regeringens bedömning: Det bör inte införas någon straffbestämmelse som särskilt tar sikte på att det i en anmälan till aktiebolagsregistret anges fingerade personer som styrelseledamöter eller andra bolagsföreträdare.

Bulvanutredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har godtagit utredningens bedömning. *Riksskatteverket* har föreslagit att straffmaximum för osant intygande skall höjas.

Skälen för regeringens bedömning: Det förekommer att anmälningar om nya styrelseledamöter och andra bolagsföreträdare som lämnas till aktiebolagsregistret innehåller namn på fingerade personer eller personer utan all faktisk anknytning till bolaget. Detta är självfallet inte acceptabelt.

Under senare år har vidtagits flera åtgärder för att förhindra detta slag av falsarier. Patent- och registreringsverket kontrollerar numera de anmälda personernas namn och personnummer mot uppgifterna i SPAR. Det har vidare införts en särskild aviseringsrutin som innebär att Patent- och registreringsverket vid flertalet registreringar underrättar den som registreras i eller avförs från aktiebolagsregistret om åtgärden (se 44 a § aktiebolagsförordningen, 1975:1387). Sedan ett par år ställs också särskilda krav när den som anmäls som styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör och firmatecknare inte

är folkbokförd i Sverige. Vid anmälan skall då ges en fotokopia av passhandling eller annan identitetshandling som avser den anmälda. Patent- och registreringsverket får även kräva in ytterligare handlingar, om det behövs för att säkerställa den anmäldes identitet (se 3 § andra stycket aktieförordningen).

De nu angivna rutinerna minskar väsentligt riskerna för falsarier. Det hindrar inte att det kan finnas fog för att dessutom överväga straffbestämmelser, särskilt som de aktuella förfarandena har ett betydande straffvärde.

Såsom utredningen har konstaterat är emellertid förfarandena redan straffbelagda. Ett bolagsstämmoprotokoll där det anges att en fingerad person utses till styrelseledamot måste anses som en för skens skull upprättad urkund rörande rättshandling. Upprättandet kan därför bestraffas som osant intygande, medan åberopandet av protokollet i ett registreringsärende kan bestraffas som brukande av falsk urkund (se 15 kap. 11 § brottsbalken). I registreringsärendet måste f.ö. företes en handling på vilken styrelseledamoten har skrivit sin namnteckning. Att skriva en diktad persons namn utgör urkundsförfalskning (jfr 14 kap. 1 § brottsbalken).

Mot den bakgrunden finns det inte skäl att införa några särskilda straffbestämmelser för detta slag av ageranden. Det finns inte heller skäl att justera straffskalorna för de aktuella brotten.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: De nya bestämmelserna skall träda i kraft den 1 januari 2002 och tillämpas också på bolag som har gått i likvidation före ikraftträdandet. En kontrollbalansräkning som före ikraftträdandet har upprättats enligt tidigare bestämmelser skall dock kunna tjäna som underlag vid en kontrollstämma som äger rum efter ikraftträdandet. Om ett aktiebolag har försatts i konkurs och denna har avslutats med överskott före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om bolagets skyldighet att gå i likvidation.

Kommitténs och Bulvanutredningens förslag: Varken kommittén eller Bulvanutredningen har föreslagit några särskilda övergångsbestämmelser.

Remissinstanserna: *Sveriges advokatsamfund* har invänt mot att en kontrollbalansräkning som har upprättats enligt nu gällande bestämmelser skall behöva ersättas av en ny kontrollbalansräkning om kontrollstämman skall hållas efter ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Vi anser att de förbättringar som de föreslagna reglerna innebär bör tas till vara så snart som möjligt och i största utsträckning. De bör därför tillämpas så snart som lagändringarna har trätt i kraft. Med hänsyn till att riksdagen inte kommer att kunna ta ställning till propositionen förrän hösten 2001 bör reglerna börja gälla den 1 januari 2002. De nya reglerna bör tillämpas även på sådana bolag som har gått i likvidation före ikraftträdandet. Såsom *Sveriges advokatsamfund* har påpekat skulle det dock vara onödigt betungande att

kräva att ett bolag som före ikraftträdandet har låtit upprätta en kontrollbalansräkning enligt tidigare regler skall behöva ta fram en ny kontrollbalansräkning inför en kontrollstämma som äger rum efter ikraftträdandet. Vi föreslår därför en särskild övergångsbestämmelse för den situationen.

Även i ett annat avseende finns det behov av en särskild övergångsregel. Det gäller den situationen då ett aktiebolag har försatts i konkurs och konkursen har avslutats med överskott. Om konkursen avslutas före ikraftträdandet, kan den föreslagna nya regeln om att rätten skall besluta om likvidation i samband med konkursens avslutande (jfr avsnitt 4.9.3) inte tillämpas. Vi föreslår därför att äldre bestämmelser om skyldighet för bolaget att inom en månad efter konkursens avslutande gå i likvidation skall fortsätta att gälla för dessa bolag.

7 Kostnader

Förslagen syftar huvudsakligen till att förenkla och förtydliga dagens bestämmelser om likvidation samt att komma till rätta med vissa oseriösa förfaranden inom associationsrätten. De torde därför ha en positiv påverkan på samhällsekonomin i stort. Några smärre justeringar har gjorts i de typer av likvidationsärenden som skall handläggas hos Patent- och registreringsverket respektive i allmän domstol. Vidare ersätts det muntliga förfarandet i domstol av ett skriftligt förfarande. Dessa förändringar torde dock inte påverka resursbehovet för vare sig Patent- och registreringsverket eller domstolsväsendet. Inte heller kan övriga förslag väntas leda till några beaktansvärda ekonomiska konsekvenser för det allmänna.

Förslagen innebär inte några genomgripande förändringar för företagens del och bör inte heller för dessa leda till några beaktansvärda ekonomiska konsekvenser.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

3 kap. 4 §

Aktiebrev skall ställas till viss man. Det får utlämnas endast till aktieägare som är införd i aktieboken och först när full betalning erlagts för den eller de aktier brevet lyder på. Vidare fordras

1. att bolaget registrerats, om aktien tecknats vid bolagets bildande,
2. att nyemission eller fondemission registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen, eller
3. att registrering skett enligt 5 kap. 14 §, om aktien tillkommit på grund av utbyte eller nyteckning enligt 5 kap.

Aktiebrev skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av bank. Namnteckning får återges genom tryckning eller på annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varå brevet lyder, akties nominella belopp och dagen för utfärdandet. Kan när aktiebrev utges aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 1 § *sjätte* stycket, 3 §, 8 § eller 6 kap. 8 §, skall tydlig uppgift därom intagas i brev på aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformer *fastställs* av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

När utbetalning görs vid inlösning av aktie eller minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. Påskrift skall även göras så snart det kan ske när aktie dragits in utan återbetalning. En påskrift skall också göras när det nominella beloppet har ändrats, dock inte när ändringen görs på grund av beslut om att aktiekapitalet skall vara bestämt i annan valuta än tidigare.

Aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte utges i stället för annat, skall innehålla uppgift därom. Utbytes aktiebrev mot ett eller flera andra aktiebrev skall det äldre aktiebrevet jämte därtill hörande kupongark makuleras på betryggande sätt.

Emissionsbevis samt skuldebrev och optionsbevis, som avses i 5 kap., skall undertecknas på sätt som anges i andra stycket.

(Paragrafen saknar motsvarighet i kommitténs och Bulvanutredningens förslag.)

I *andra stycket* har en tidigare felaktig hänvisning till 1 § fjärde stycket rättats. Därutöver har en språklig justering gjorts.

8 kap. 3 §

Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter.

Styrelsen skall se till att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt.

Styrelsen skall i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan å ena sidan styrelsen och å andra sidan den verkställande direktören och de andra organ som styrelsen inrättar.

Styrelsens ansvar och tillsynsskyldighet enligt denna paragraf kan inte överlåtas på någon annan.

(Jfr 8 kap. 6 § i SOU 1998:47.)

I ett nytt *fjärde stycke* har lagts till en bestämmelse om att styrelsen inte kan överlåta det ansvar och de skyldigheter som den har enligt paragrafen på någon annan. Motiven till bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5.2.

Den nya bestämmelsen – som har karaktären av förtydligande av gällande rätt (jfr prop. 1997/98:99 s. 80) – innebär att styrelsen inte genom delegation, utfärdande av fullmakter eller på annat sätt kan avböra sig det yttersta ansvaret för bolagets organisation och förvaltning eller skyldigheten att sörja för en betryggande kontroll av bolagets bokföring, medelsförvaltning och ekonomiska förhållanden.

Bestämmelsen innebär i och för sig inte någon begränsning i styrelsens möjligheter att genom delegation överlämna uppgifter till andra. Liksom hittills kan en sådan delegation också ske genom utfärdande av fullmakter som ger fullmaktshavaren mer eller mindre vidsträckt behörighet. De delegationsbeslut som fattas och de fullmakter som utfärdas kan emellertid aldrig medföra att styrelsens ansvar för de uppgifter som den har enligt förevarande paragraf bortfaller.

8 kap. 9 §

Den som är underårig eller i konkurs eller som har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara styrelseledamot. Att detsamma gäller den som har näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Till styrelseledamot får inte utses någon som inte avser att ta del i sådan verksamhet som enligt denna lag ankommer på styrelsen.

(Jfr 8 kap. 4 § andra stycket i SOU 1998:47.)

I det nya *andra stycket* har införts en bestämmelse om att till styrelseledamot inte får utses den som inte har för avsikt att ta del i den verksamhet som ankommer på styrelsen. Motiven till bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5.3. Bestämmelsen är i viss utsträckning straffsanktionerad, se 19 kap. 1 §.

8 kap. 27 §

Den som är underårig eller i konkurs eller som har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan inte vara verkställande direktör. Att detsamma gäller den som har näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Till verkställande direktör får inte utses någon som inte avser att ta del i sådan verksamhet som enligt denna lag ankommer på den verkställande direktören.

(Jfr 8 kap. 4 § andra stycket i SOU 1998:47.)

I det nya *andra stycket* har införts ett förbud mot att till verkställande direktör utse den som inte har för avsikt att ta del i den verksamhet som ankommer på en verkställande direktör. Bestämmelsen är i viss utsträckning straffsanktionerad, se 19 kap. 1 §.

9 kap. 31 §

I följande fall är ett beslut om ändring av bolagsordningen giltigt endast om det har biträttts av samtliga aktieägare som är närvarande vid bolagsstämman och dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget, nämligen om beslutet när det gäller redan utgivna aktier innebär att

1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom en bestämmelse enligt 12 kap. 1 § tredje stycket,
2. rätten att förvärva aktier i bolaget inskränks genom ett förbehåll enligt 3 kap. 3 §, eller
3. rättsförhållandet mellan aktier rubbas.

(Paragrafen saknar motsvarighet i kommitténs och Bulvanutredningens förslag.)

Ändringen beror på ändrad styckeindelning i 12 kap. 1 § (jfr SFS 2000:66).

13 kap. Likvidation och konkurs

Frivillig likvidation

Bolagsstämmans beslut om likvidation

13 kap. 1 §

Bolagsstämman kan besluta att bolaget skall gå i likvidation.

(Jfr 13 kap. 1 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 1 § första stycket i dess hittills gällande lydelse.

Liksom tidigare har bolagsstämman rätt att besluta om att bolaget skall gå i likvidation. Av 10, 11, 16, 20, 49 och 50 §§ framgår att bolaget i vissa fall är skyldigt att gå i likvidation. Bolagsstämmans rätt att besluta om likvidation gäller såväl när det föreligger en sådan skyldighet som när det inte gör det. Stämman får besluta om likvidation också då bolagsordningen innehåller bestämmelser om att bolaget skall upphöra vid en viss senare tidpunkt.

Ett stämmobeslut krävs även när bolagsordningen föreskriver att bolaget skall gå i likvidation vid en viss preciserad tidpunkt. En sådan föreskrift innebär alltså inte att bolaget automatiskt går i likvidation vid den angivna tidpunkten. Ett bolagsstämmobeslut krävs också när bolagsordningen har överlåtit till någon annan att besluta om likvidation och denne har fattat ett sådant beslut.

Förslag till beslut

13 kap. 2 §

Om bolagsstämman skall pröva en fråga om likvidation, skall styrelsen eller, om förslaget väcks av någon annan, förslagsställaren upprätta ett förslag till beslut.

I förslaget till beslut skall följande uppgifter anges:

1. skälen för att bolaget skall gå i likvidation och vilka alternativ till likvidation som finns,

2. från vilken dag bolaget föreslås gå i likvidation,
3. den beräknade tidpunkten för skifte,
4. skifteslikvidens beräknade storlek, samt
5. i förekommande fall, vem som föreslås till likvidator i en anmälan enligt 7 §.

(Jfr 13 kap. 4 § i SOU 1999:36.)

I 2–5 §§, som saknar motsvarighet i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse, har införts bestämmelser om det underlag som bolagsstämman skall ha tillgång till inför prövningen av likvidationsfrågan och om tillhandahållande av detta material. De frågor som regleras i paragraferna har behandlats i avsnitt 4.2.2.

Som underlag för beslut i likvidationsfrågan skall aktieägarna kunna ta del av dels ett förslag till beslut, dels redovisningshandlingar och ett revisorsyttrande. I denna paragraf regleras förslaget till beslut. I *första stycket* förutsätts att det normalt är styrelsen som upprättar förslaget. Om förslaget framförs av någon annan än styrelsen, är det emellertid i stället förslagsställaren som skall upprätta förslaget till beslut. Detta kan bli aktuellt t.ex. om en aktieägare med stöd av 9 kap. 11 § för upp en fråga om likvidation på bolagsstämman. Om styrelsen bedömer att ett förslag som har väckts på detta sätt skulle kunna få erforderlig majoritet på stämman, kan det dock – trots att någon sådan skyldighet inte föreligger – vara lämpligt att styrelsen tar fram ett beslutsunderlag även i en sådan situation. Om styrelsen anser att den inte själv bör upprätta något förslag åt förslagsställaren, får den ändå normalt anses skyldig att biträda denne med en sådan redogörelse som avses i 3 § 3.

I *andra stycket* regleras innehållet i förslaget till beslut. Av intresse för aktieägarna är naturligtvis varför bolaget föreslås gå i likvidation. I förslaget skall därför skälen för förslaget anges. Den som har upprättat förslaget skall också redogöra för om det finns något eller några alternativ till likvidation och vilka dessa i så fall är (*punkten 1*). Om bedömningen är att det över huvud taget inte finns något alternativ, räcker det att ange detta.

Av 8 § följer att beslut om likvidation gäller omedelbart eller från och med en viss dag som bolagsstämman beslutar. Vad som föreslås i det hänseendet skall framgå av förslaget till beslut (*punkten 2*). Vidare skall av förslaget framgå den beräknade tidpunkten för skifte (*punkten 3*) och skifteslikvidens beräknade storlek (*punkten 4*). Det rör sig här om uppskattningar, eftersom det ju är likvidatorn som svarar för avvecklingen av bolaget. Uppgifterna skall lämnas även om den som har upprättat förslaget inte anser sig kunna göra annat än grova uppskattningar. I sådana fall kan detta lämpligen anges i förslaget. Uppgifterna är till för att ge aktieägarna ett så gott beslutsunderlag som möjligt och inte för att vägleda den likvidator som senare kan komma att förordnas. Likvidatorn har följaktligen inte någon skyldighet att beakta dessa uppskattningar vid avvecklingen av bolaget.

Som framgår av 27 § är det Patent- och registreringsverket som utser likvidator. Detta hindrar inte att aktieägarna kan ha synpunkter och önskemål i frågan om valet av person. Det kan därför vara lämpligt att personfrågorna tas upp på stämman och att ett namnförslag tas fram. Om styrelsen vill föreslå ett namn skall detta namn tas med i styrelsens

förslag till beslut (*punkten 5*). Detsamma gäller om någon annan är förslagsställare. Till skillnad från de övriga uppgifter som anges i paragrafen är denna uppgift frivillig.

13 kap. 3 §

Om årsredovisningen inte skall behandlas på bolagsstämman, skall följande handlingar fogas till förslaget till beslut:

1. en kopia av den årsredovisning som innehåller de senast fastställda balans- och resultaträkningarna, försedd med en anteckning om bolagsstämmans beslut om bolagets vinst eller förlust,
2. en kopia av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,
3. en av styrelsen undertecknad redogörelse för sådana händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, som har inträffat efter det att årsredovisningen lämnades, samt
4. ett yttrande från bolagets revisor över den redogörelse som avses i 3.

(Jfr 13 kap. 5 och 6 §§ i SOU 1999:36.)

Paragrafen är ny men har motsvarigheter i bl.a. bestämmelserna om ökning och nedsättning av aktiekapitalet. Den reglerar vilken ekonomisk information som skall fogas till styrelsens förslag till beslut, om en fråga om likvidation skall prövas på en bolagsstämma som inte skall behandla årsredovisningen. Denna fråga har behandlats i avsnitt 4.2.2.

Informationen skall bestå av den årsredovisning som senast har fastställts av bolagsstämman samt revisionsberättelsen för samma år och en redogörelse för händelser av väsentlig betydelse som har inträffat efter det att årsredovisningen lämnades (*punkterna 1-3*). Den sistnämnda redogörelsen kan lämnas i form av den senaste delårsrapporten, om en sådan har upprättats. I förekommande fall måste rapporten kompletteras med uppgifter om viktigare händelser som har inträffat efter rapportperiodens slut. Redogörelsen skall granskas av bolagets revisor, som därefter skall avge ett yttrande över redogörelsen (*punkten 4*). Yttrandet skall avse endast innehållet i redogörelsen och alltså inte behandla likvidationsfrågan.

Kallelsens innehåll

13 kap. 4 §

Kallelsen till bolagsstämman skall ange det huvudsakliga innehållet i förslaget till beslut om likvidation.

(Jfr 13 kap. 8 § i SOU 1999:36.)

I paragrafen, som är ny, uppställs ett krav på att kallelsen skall innehålla likvidationsförslagets huvudsakliga innehåll. Paragrafen har sin motsvarighet i bl.a. bestämmelserna om nedsättning av aktiekapitalet. Redogörelsen för innehållet bör vara utformad så att aktieägarna får en rimlig möjlighet att, utan att ta del av det fullständiga förslaget, bilda sig en uppfattning om vad förslaget innebär.

Hur långt före bolagsstämman som kallelsen måste skickas ut bestäms av reglerna om kallelse till bolagsstämma i 9 kap.

Tillhandahållande av förslaget till beslut m.m.

13 kap. 5 §

Förslaget till beslut om likvidation, i förekommande fall tillsammans med handlingar som avses i 3 §, skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst två veckor före den bolagsstämma där frågan om likvidation skall prövas. Kopior av handlingarna skall genast sändas till den aktieägare som begär det och uppger sin postadress.

Handlingarna skall läggas fram på stämman.

(Jfr 13 kap. 7 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som saknar motsvarighet i aktiebolagslagens nuvarande lydelse, behandlar tillhandahållandet av förslaget till beslut om likvidation (se *första stycket*). Liknande bestämmelser finns i bl.a. 7 kap. 13 §.

Att de aktuella handlingarna även skall finnas tillgängliga vid bolagsstämman framgår av *andra stycket*.

Av 9 kap. 17 § följer att likvidationsbeslutet kan fattas även om det föreskrivna beslutsunderlaget inte har tillhandahållits på föreskrivet sätt förutsatt att de aktieägare som berörs av felet lämnar sitt samtycke.

Majoritetskrav

13 kap. 6 §

Ett beslut av bolagsstämman om likvidation är giltigt, om det har biträtts av aktieägare med mer än hälften av de avgivna rösterna.

Första stycket gäller inte, om annat föreskrivs i bolagsordningen. Även om det i bolagsordningen föreskrivs kvalificerad majoritet för beslut om likvidation, fattas dock ett sådant beslut med sådan majoritet som anges i första stycket, när det finns grund för tvångslikvidation enligt 10, 11 eller 16 §.

(Jfr 13 kap. 2 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar närmast den bestämmelse som hittills har funnits i 13 kap. 1 § andra stycket. De frågor som regleras i bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.2.1. I *första stycket* fastslås huvudregeln om att likvidationsbeslut fattas med s.k. absolut majoritet. Av *andra stycket* följer att det är möjligt att i bolagsordningen föreskriva avvikelser från huvudregeln. I en sådan föreskrift kan uppställas högre eller lägre majoritetskrav. En särskild regel gäller dock om det finns grund för tvångslikvidation enligt 10, 11 eller 16 §. I så fall får en föreskrift om kvalificerad majoritet stå tillbaka för huvudregeln. Föreskrifter om lägre majoritetskrav än hälften av de avgivna rösterna gäller däremot oavsett om det finns grund för tvångslikvidation.

Registrering

13 kap. 7 §

När bolagsstämman har fattat beslut om likvidation, skall stämman se till att beslutet genast anmäls för registrering.

(Jfr 13 kap. 9 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen innehåller en bestämmelse som hittills har funnits i 13 kap. 7 § första stycket första meningen.

Liksom hittills skall ett beslut om likvidation anmälas för registrering till Patent- och registreringsverket. Det är stämman som skall se till att så sker. Stämman måste alltså uppdra åt någon att ombesörja anmälan. Uppdraget kan självfallet lämnas till styrelsen eller, när en sådan finns, den verkställande direktören. Det står emellertid stämman fritt att utse någon annan att göra anmälan.

Tidpunkt då beslutet om likvidation börjar gälla

13 kap. 8 §

Bolagsstämmans beslut om likvidation gäller omedelbart eller från och med den dag bolagsstämman bestämmer. Om inte bolagsordningen föreskriver en senare dag, får dagen inte sättas senare än det närmast följande räkenskapsårets första dag. När det finns grund för tvångslikvidation enligt 10, 11 eller 16 §, gäller beslutet alltid omedelbart.

(Jfr 13 kap. 3 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 1 § andra stycket andra och tredje meningarna i den paragrafens hittills gällande lydelse. Andra meningen är ny. Den har sin förebild i 1944 års aktiebolagslag.

Ett bolagsstämmobeslut om likvidation gäller som regel omedelbart. Om det inte finns grund för tvångslikvidation enligt 10, 11 eller 16 §, kan stämman dock besluta att likvidationen skall träda i kraft viss senare dag. Denna dag får emellertid inte sättas hur långt bort som helst. I paragrafen anges sålunda att likvidationsbeslutet måste få verkan senast den första dagen under det närmast följande räkenskapsåret. Om dagen sätts senare än så är likvidationsbeslutet ogiltigt. Undantag görs för de fall då bolaget enligt bolagsordningen skall gå i likvidation vid en viss tidpunkt. I sådana fall kan tiden mellan bolagsstämmans beslut och likvidations-tidpunkten alltså vara längre.

Allmänt om tvångslikvidation

13 kap. 9 §

I 10 § finns bestämmelser om att registreringsmyndigheten i vissa fall skall besluta om likvidation. I 11, 16, 20, 49 och 50 §§ finns bestämmelser om att rätten i vissa fall skall besluta om likvidation.

Ett beslut som avses i första stycket skall registreras.

(Jfr 13 kap. 21, 22 och 29 §§ i SOU 1999:36.)

Paragrafen är ny. I *första stycket* anges de olika bestämmelser som föreskriver att registreringsmyndigheten (dvs. Patent- och registreringsverket) respektive rätten skall eller kan besluta om tvångslikvidation. Registreringsmyndigheten skall besluta om likvidation vid åsidosättande av aktiebolagslagens krav på registrering av styrelse m.m. liksom vid försummelse att inge redovisningshandlingar m.m. (10 §). Rätten skall fatta ett sådant beslut då likvidationsskyldighet föreligger på grund av en föreskrift i bolagsordningen (11 §) eller på grund av bolagets

kapitalbrist (16 §) samt i vissa fall efter avslutad konkurs (49 och 50 §§). Rätten kan även besluta om likvidation när en aktieägare har missbrukat sitt inflytande i bolaget (20 §). De närmare förutsättningarna för beslut om likvidation anges i de bestämmelser till vilka paragrafen hänvisar.

I *andra stycket* anges att ett beslut om likvidation skall registreras. Regeringen avser att i aktiebolagsförordningen ta in bestämmelser om skyldighet för domstol att till Patent- och registreringsverket anmäla beslut i likvidationsärenden.

Tvångslikvidation på grund av registreringsmyndighetens beslut

13 kap. 10 §

Registreringsmyndigheten skall besluta att bolaget skall gå i likvidation, om

1. bolaget inte på föreskrivet sätt har kommit in med anmälan till registreringsmyndigheten om sådan behörig styrelse, verkställande direktör, särskild delgivningsmottagare eller revisor som skall finnas enligt denna lag,

2. bolaget inte till registreringsmyndigheten har kommit in med årsredovisning och revisionsberättelse enligt 8 kap. 3 § första stycket årsredovisningslagen (1995:1554) eller, i förekommande fall, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse enligt 8 kap. 16 § samma lag, inom elva månader från räkenskapsårets utgång,

3. bolaget efter beslut om att aktiekapitalet skall vara bestämt i kronor i stället för i euro har ett registrerat aktiekapital eller minimikapital som inte står i överensstämmelse med 1 kap. 3 § andra stycket och bolaget inte inom sex månader från det att beslutet fick verkan har anmält nödvändiga beslut om ändring i bolagsordningen och om ökning av aktiekapitalet för registrering, eller

4. bolaget på grund av bestämmelserna i 7 kap. 5 eller 10 § är skyldigt att sätta ned aktiekapitalet till ett belopp som understiger lägsta tillåtna aktiekapital enligt 1 kap. 3 §.

Beslut om likvidation skall dock inte meddelas, om likvidationsgrunden har upphört under ärendets handläggning hos registreringsmyndigheten och avgift som har påförts enligt 25 § har betalats.

En fråga om likvidation enligt första stycket tas upp av registreringsmyndigheten självmant eller på ansökan av styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören, en aktieägare, en borgenär eller, i fall som avses i första stycket 1, någon annan vars rätt är beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

(Jfr 13 kap. 22 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som närmast motsvarar 13 kap. 4 a § i dess hittills gällande lydelse, reglerar samtliga fall då Patent- och registreringsverket skall besluta om tvångslikvidation. De aktuella grunderna för tvångslikvidation har behandlats i avsnitt 4.5. En ny grund har införts, nämligen utebliven anmälan av sådan särskild delgivningsmottagare som enligt 8 kap. 33 § skall finnas om bolaget inte har någon behörig ställföreträdare i Sverige. Beslut om likvidation efter avslutad konkurs – som hittills har meddelats av Patent- och registreringsverket – skall numera fattas av rätten (se 50 §). I övrigt är de fall då Patent- och registreringsverket skall besluta om likvidation desamma som hittills.

Av *fjärde stycket* framgår att Patent- och registreringsverkets beslut gäller omedelbart. Beslutet kan överklagas till tingsrätt (se 18 kap. 8 §).

Av 26 § andra stycket lagen (1996:242) om domstolsärenden följer att rätten i så fall kan besluta om inhibition.

Tvångslikvidation på grund av bestämmelse i bolagsordningen

13 kap. 11 §

Rätten skall besluta att bolaget skall gå i likvidation, om bolaget enligt bolagsordningen är skyldigt att gå i likvidation.

En fråga om likvidation enligt första stycket prövas på anmälan av registreringsmyndigheten eller på ansökan av styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören eller en aktieägare.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

(Jfr 13 kap. 22 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som närmast motsvarar den bestämmelse som hittills har funnits i 13 kap. 4 §, innehåller bestämmelser om tvångslikvidation när bolaget enligt bolagsordningen är skyldigt att gå i likvidation. Såsom framgår av *första stycket* är det, liksom hittills, allmän domstol som skall besluta om likvidation på denna grund (se vidare avsnitt 4.6.1). En förutsättning för ett sådant beslut är emellertid, liksom för övriga fall av tvångslikvidation, att stämman inte dessförinnan själv har beslutat att bolaget skall gå i likvidation

Den bestämmelse som hittills har funnits i 13 kap. 4 § andra stycket om att beslut om likvidation inte skall meddelas om det visas att likvidationsgrunden har upphört under handläggningen i tingsrätten har tagits bort. Det följer dock redan av första stycket att rätten skall bifalla en ansökan om likvidation endast om det finns grund för likvidation vid den tidpunkt då rätten fattar sitt beslut. När det gäller prövningen i tingsrätten innebär ändringen alltså inte någon skillnad i sak. Däremot är det en skillnad från tidigare att högre rätt skall kunna beakta även förhållanden som har inträffat efter tingsrättens beslut.

Vilka som är behöriga att initiera en prövning av frågan om likvidation framgår av *andra stycket*.

Av *tredje stycket* framgår att rättens beslut om likvidation gäller omedelbart (jfr NJA 1992 s. 518). Om rättens beslut överklagas, kan dock högre rätt besluta om inhibition (jfr kommentaren till 10 §).

Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist m.m.

Skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning

13 kap. 12 §

Styrelsen skall genast upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning

1. när det finns skäl att anta att bolagets eget kapital, beräknat enligt 13 §, understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, eller

2. när det vid verkställighet enligt 4 kap. utsökningsbalken har visat sig att bolaget saknar utmättningsbara tillgångar

(Jfr 13 kap. 10 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som motsvarar 13 kap. 2 § första stycket första och andra meningarna i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse, behandlar styrelsens skyldighet att i vissa situationer upprätta en kontrollbalansräkning. Denna fråga har behandlats i avsnitt 4.3.1.

Skyldigheten inträder liksom hittills i två situationer. Den ena situationen är när styrelsen har anledning att befara att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet (*punkten 1*). Den andra är när det vid verkställighet enligt 4 kap. utsökningsbalken har visat sig att bolaget saknar utmätningsbara tillgångar (*punkten 2*). Härmed avses såväl den situationen då en utmätningsförrättning har ägt rum utan att några utmätningsbara tillgångar har påträffats som den då det utan en sådan förrättning har konstaterats att bolaget saknar sådana tillgångar (jfr prop. 1990/91:198 s. 16).

I första punkten har inskjutits orden ”beräknat enligt 13 §” för att markera att styrelsens skyldighet att upprätta en kontrollbalansräkning på grund av misstanke om kapitalbrist gäller endast om det finns skäl att anta att *kontrollbalansräkningen* skulle utvisa att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Någon kontrollbalansräkning behöver alltså inte upprättas i sådana fall då det synliga egna kapitalet visserligen understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet men det är uppenbart att det finns dolda övervärden, av det slag som får beaktas enligt 13 §, som täcker bristen. I sådana fall är det dock lämpligt att de överväganden som styrelsen har gjort noteras i styrelseprotokollet.

I bolagsordningen kan finnas bestämmelser om att styrelsen är skyldig att upprätta en kontrollbalansräkning redan vid en mindre differens mellan det egna kapitalet och aktiekapitalet än hälften. Det personliga betalningsansvar som styrelsens ledamöter enligt 17 § kan drabbas av om styrelsen inte upprättar någon kontrollbalansräkning inträder dock först om differensen har uppgått till minst den i lagen angivna.

Kontrollbalansräkningen skall upprättas ”genast”. I den hittills gällande lagtexten används uttrycket ”ofördröjligen”. Någon saklig skillnad är inte avsedd. Hur lång tid som styrelsen har på sig innan kontrollbalansräkningen senast skall vara upprättad får bedömas från fall till fall. Det bör inte kunna bli fråga om mer än högst någon eller ett par månader (jfr RH 1989:43).

Kontrollbalansräkningen skall granskas av bolagets revisor. Revisorn skall kontrollera att tillgångar och skulder är riktigt angivna och att de har värderats i enlighet med 13 §. Såsom framgår av 14 § andra stycket skall granskningen utmynna i ett skriftligt yttrande.

Kontrollbalansräkningens innehåll

13 kap. 13 §

En kontrollbalansräkning skall upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning. Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek får följande justeringar göras.

1. Tillgångar får tas upp till ett högre värde och avsättningar och skulder tas upp till ett lägre värde än i den ordinarie redovisningen, om de värderingsprinciper som används vid upprättande av kontrollbalans-

räkningen är förenliga med god redovisningssed. Pensionsåtaganden som enligt 8 a § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelser m.m. har redovisats under en delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser får dock inte tas upp till lägre belopp än vad som är tillåtet enligt 7 § samma lag.

2. Tillgångar får redovisas till nettoförsäljningsvärdet.

3. Skulder på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning behöver inte redovisas, om stödet, i händelse av konkurs eller likvidation, skall betalas tillbaka först sedan övriga skulder har betalats.

Obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld.

Justeringar enligt första och andra styckena skall redovisas särskilt.

Kontrollbalansräkningen skall undertecknas av styrelsen.

(Jfr 13 kap. 11 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som motsvarar 13 kap. 2 § tredje stycket i den paragrafens hittills gällande lydelse, innehåller bestämmelser om kontrollbalansräkningens innehåll. Dessa frågor har behandlats i avsnitt 4.3.2.

Utgångspunkten i paragrafen är – såsom framgår av första meningen i *första stycket* – att kontrollbalansräkningen skall upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning. För aktiebolag i allmänhet skall alltså årsredovisningslagen tillämpas, medan man i bankaktiebolag och värdepappersbolag skall tillämpa lagen (1995:1559) om årsredovisning för kreditinstitut och värdepappersbolag. Hänvisningen till årsredovisningslagarna innebär att, om inte annat sägs i förevarande paragraf, samtliga där aktuella bestämmelser skall tillämpas. Här i ligger också att ett bolag måste följa god redovisningssed. Detta kan innebära att delvis olika värderingsprinciper skall tillämpas för olika stora bolag (jfr BFNAR 2000:2). Ett bolag skall därför som huvudregel upprätta kontrollbalansräkningen i överensstämmelse med de värderingsprinciper som har tillämpats i den senaste årsredovisningen. De särskilda omständigheter som kan vara för handen när kontrollbalansräkningen upprättas kan dock motivera att man – inom ramen för vad årsredovisningslagarna och god redovisningssed medger – avviker från de redovisningsprinciper som har tillämpats i den senaste årsredovisningen. Av särskilt intresse är här den s.k. fortlevnadsprincipen i 2 kap. 4 § första stycket 1 årsredovisningslagen. Den bestämmelsen innebär att redovisningen skall upprättas under antagande att företagens verksamhet skall fortsätta. Utgångspunkten är att den principen skall tillämpas också vid upprättandet av en kontrollbalansräkning. I vissa fall kan det dock stå klart att ett antagande om fortsatt drift saknar fog och det är då naturligt att kontrollbalansräkningen upprättas under antagande av att bolagets verksamhet kommer att avvecklas genom försäljning av tillgångarna. En situation då det kan finnas anledning att värdera bolagets tillgångar på det sättet är när ett beslut har fattats om att verksamheten skall läggas ned. En annan situation är då bolaget uppenbarligen inte har tillräckligt kapital för att fortsätta verksamheten.

Vid beräkningen av det egna kapitalet är det tillåtet att göra vissa justeringar. Vilka dessa är framgår av punkterna 1–3 i första stycket samt av andra stycket.

Enligt 2 kap. 4 § första stycket 2 årsredovisningslagen är ett företag skyldigt att tillämpa samma redovisningsprinciper från ett år till ett annat.

Den bestämmelsen gäller inte vid upprättandet av en kontrollbalansräkning. Detta framgår av *punkten 1* i första stycket. Tillgångar får sålunda tas upp till ett högre värde än i årsredovisningen medan avsättningar och skulder får tas upp till ett lägre värde, under förutsättning att de värderingsprinciper som används i kontrollbalansräkningen är förenliga med god redovisningssed. Som exempel kan nämnas att ett bolag, som har skrivit av en tillgång enligt en avskrivningsplan som har visat sig bygga på en felaktig uppfattning om tillgångens livslängd, i kontrollbalansräkningen bör kunna ta upp tillgången till det värde som den skulle ha bokförts till om en mera korrekt avskrivningsplan hade tillämpats. Bestämmelsen är avsedd att kunna användas också när en tillgång över huvud taget inte har tagits upp i årsredovisningen, under förutsättning att så hade kunnat ske. En sådan situation är när bolaget tidigare har kostnadsfört utgifter, vilka enligt god redovisningssed hade kunnat aktiveras och tas upp som en tillgång; bolaget får då i kontrollbalansräkningen göra en dylik aktivering. Det är givet att denna möjlighet bör utnyttjas med försiktighet.

En särskild situation då *punkten 1* kan tillämpas är när bolaget i sin årsredovisning har redovisat ett större pensionsåtagande än vad som är nödvändigt enligt god redovisningssed. Såsom framgår av lagtexten får bolaget dock aldrig ta upp ett åtagande som tidigare har särredovisats under posten Avsättning för pensioner och liknande förpliktelser till lägre belopp än vad som är tillåtet enligt 7 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

Enligt *punkten 2* får tillgångar värderas till nettoförsäljningsvärde, dvs. det beräknade försäljningsvärdet med avdrag för förutsebara försäljningskostnader. En liknande bestämmelse finns i hittills gällande rätt. Med ordet "tillgångar" avses i detta sammanhang inte endast sådana tillgångar som enligt god redovisningssed får redovisas i den offentliga redovisningen utan också andra resurser som har ett påvisbart värde för bolaget. Användandet av ordet "nettoförsäljningsvärde" är inte avsett att förhindra att en tillgång eller skuld tas upp till ett *uppskattat* nettoförsäljningsvärde i de fall ett observerbart sådant inte existerar. Det kan ibland vara nödvändigt när det t.ex. gäller aktier i dotterbolag, vilka då lämpligen kan upptas till ett värde motsvarande moderbolagets andel i dotterbolagets eget kapital, beräknat enligt de värderingsregler som kan tillämpas vid upprättandet av en kontrollbalansräkning (jfr FAR Förslag till rekommendation, Kontrollbalansräkning).

Skulder på grund av statliga stöd som, i händelse av konkurs eller likvidation, är förenade med en efterställningsklausul får enligt *punkten 3* utelämnas från kontrollbalansräkningen. Detta överensstämmer med hittills gällande rätt. Bestämmelsen är avsedd att omfatta inte bara stöd som har lämnats direkt från staten utan också stöd som har lämnats genom andra organisationer som fullgör uppgifter inom den statliga stödverksamheten, t.ex. ALMI-koncernen.

I *andra stycket* finns en bestämmelse om att obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och uppskjuten skatteskuld. Ofta torde situationen vara den att bolaget är berättigat till underskottsavdrag i en sådan omfattning att en upplösning av den obeskattade reserven inte

föranleder någon beskattning. I så fall skall givetvis hela det belopp som redovisas som obeskattad reserv hänföras till eget kapital.

Av *tredje stycket* följer att alla justeringar som har gjorts enligt första och andra styckena skall redovisas särskilt i kontrollbalansräkningen. I paragrafen regleras inte närmare hur justeringarna skall komma till uttryck. I praxis finns dock sedan länge principer för hur en kontrollbalansräkning kan utformas (se bl.a. FAR Förslag till rekommendation, Kontrollbalansräkning). De nya bestämmelserna är inte avsedda att förändra vedertagen praxis i detta avseende.

Paragrafen innehåller ingen bestämmelse om värderingstidpunkten. Det ligger emellertid i sakens natur att den kontrollbalansräkning som styrelsen lägger till grund för sitt beslut att kalla till stämma så långt möjligt skall avse situationen på själva stämmodagen. I praktiken innebär det att värderingen skall inriktas på en tidpunkt så nära inpå stämman som möjligt (jfr bet. LU 1991/92:10 s. 7 f.).

Fjärde stycket innehåller en bestämmelse om undertecknandet av kontrollbalansräkningen. Kommittén föreslog att kontrollbalansräkningen, i likhet med vad som enligt 2 kap. 7 § årsredovisningslagen gäller i fråga om årsredovisningen, skall undertecknas av samtliga styrelseledamöter och av den verkställande direktören. Det har ansetts att ett sådant krav skulle onödigtvis öka risken för att kontrollbalansräkningen inte färdigställs i tid. Här föreskrivs därför i stället att kontrollbalansräkningen skall undertecknas av styrelsen. Såsom framgår av 8 kap. 29 § andra stycket får detta till följd att kontrollbalansräkningen måste undertecknas av minst hälften av styrelsens ledamöter.

Första kontrollstämman

13 kap. 14 §

Om kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt utfärda kallelse till en bolagsstämma som skall pröva om bolaget skall gå i likvidation (första kontrollstämman). I fråga om beslutsunderlag och kallelse skall bestämmelserna i 2–5 §§ tillämpas.

Kontrollbalansräkningen och ett yttrande av revisorn över denna skall läggas fram på stämman.

(Jfr 13 kap. 12 § i SOU 1999:36.)

I paragrafen anges vad styrelsen skall göra när den första kontrollbalansräkningen har upprättats och misstanken om kapitalbrist har bekräftats. Denna fråga har behandlats i avsnitt 4.3.1.

Första stycket överensstämmer i sak med hittills gällande rätt. Bestämmelsen ålägger styrelsen att, så snart kontrollbalansräkningen har granskats av revisorerna, ta ställning till om en bolagsstämma skall sammankallas. Om kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, är styrelsen skyldig att kalla till bolagsstämma som skall pröva om bolaget skall gå i likvidation.

Kallelse skall utfärdas ”snarast möjligt”. Styrelsen måste alltså genast föranstalta om kallelseåtgärder. Den har rätt att utnyttja den längsta

kallelsefrist som lag och bolagsordning föreskriver (maximalt sex veckor, se 9 kap. 13 §). Om nästa ordinarie bolagsstämma skall hållas inom sex–åtta veckor från det att revisorn slutförde sin granskning, bör styrelsen kunna underlåta att kalla till extra stämma och i stället lägga fram kontrollbalansräkningen på den ordinarie stämman.

Stämmans uppgift är att pröva om bolaget skall gå i likvidation. Såsom framgår av paragrafens hänvisning till 2–5 §§ har aktieägarna rätt till samma beslutsunderlag som inför prövningen av en fråga om frivillig likvidation. Detta innebär bl.a. att styrelsen skall upprätta ett fullständigt förslag till beslut om likvidation med de uppgifter som anges i 2 §. Ett sådant förslag skall upprättas även om styrelsens primära förslag skulle vara att bolaget inte skall gå i likvidation.

Kontrollbalansräkningen skall läggas fram på stämman (se *andra stycket*). Stämman skall inte godkänna kontrollbalansräkningen. Den tjänar enbart som underlag för stämmans prövning av styrelsens förslag i frågan om bolaget skall gå i likvidation eller fortsätta verksamheten.

Utgångspunkten för prövningen av likvidationsfrågan är kontrollbalansräkningen sådan den läggs fram på stämman. Stämman har emellertid möjlighet att göra de justeringar som behövs för att kontrollbalansräkningen skall spegla förhållandena på stämmodagen. Det kan leda till att kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital trots allt överstiger ”den kritiska gränsen”, dvs. hälften av det registrerade aktiekapitalet. Det finns då anledning att skilja på tre situationer.

I den första situationen har bolaget till följd av aktieägartillskott, vinstgivande försäljningar av tillgångar m.m. ett eget kapital som motsvarar eller överstiger det registrerade aktiekapitalet. Av 15 § följer att styrelsen i en sådan situation inte är skyldig att upprätta någon ny kontrollbalansräkning eller kalla till någon ny kontrollstämma. De båda andra situationerna karaktäriseras av att det egna kapitalet efter justeringarna visserligen inte motsvarar det registrerade aktiekapitalet men ändå överstiger den kritiska gränsen. Om det beror på ny information om bolagets ekonomiska förhållanden vid tidpunkten för kallelsen till kontrollstämma, behöver några ytterligare åtgärder inte vidtas. Styrelsen skulle ju inte ha behövt sammankalla någon kontrollstämma, om den redan från början hade haft tillgång till ett korrekt beslutsunderlag. Om justeringarna i stället är ett uttryck för en partiell återhämtning av kapitalet efter tidpunkten för kallelse till den första kontrollstämman (aktieägartillskott, vinstgivande verksamhet m.m.), förhåller sig saken annorlunda. I denna situation – där det egna kapitalet en gång har understigit den kritiska gränsen – kan bolaget undgå likvidation endast genom att en balansräkning som visar att kapitalet är fullt återställt läggs fram på en bolagsstämma (jfr 15 § första stycket och 16 § första stycket 2). I detta fall kvarstår därför styrelsens skyldighet att upprätta en andra kontrollbalansräkning och att kalla till en andra kontrollstämma.

Bolagsstämman har rätt att ta del av ett yttrande från revisorn över den granskning av kontrollbalansräkningen som denne har utfört. Om stämman överväger justeringar av kontrollbalansräkningen, bör revisorn yttra sig även över dessa.

Andra kontrollstämman

13 kap. 15 §

Om den kontrollbalansräkning som har lagts fram vid den första kontrollstämman inte utvisar att det egna kapitalet, beräknat enligt 13 §, vid tiden för stämman uppgick till minst det registrerade aktiekapitalet och stämman inte har beslutat att bolaget skall gå i likvidation, skall bolagsstämman inom åtta månader från den första kontrollstämman på nytt pröva frågan om bolaget skall gå i likvidation (andra kontrollstämman). I fråga om beslutsunderlag och kallelse skall bestämmelserna i 2–5 §§ tillämpas.

Styrelsen skall inför den andra kontrollstämman upprätta en ny kontrollbalansräkning enligt 13 § och låta bolagets revisor granska denna. Den nya kontrollbalansräkningen och ett yttrande av revisorn över denna skall läggas fram på stämman.

(Jfr 13 kap. 13 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen reglerar vad som skall gälla om det egna kapitalet vid den första kontrollstämman inte uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet och stämman inte beslutar att bolaget skall gå i likvidation. Frågan har behandlats i avsnitt 4.3.1. Paragrafen motsvaras delvis av 13 kap. 2 § första stycket fjärde meningen i dess hittills gällande lydelse.

Liksom tidigare gäller att bolaget i denna situation är skyldigt att en andra gång pröva frågan om bolaget skall gå i likvidation (se dock kommentaren till 14 §). Prövningen av likvidationsfrågan skall, såsom framgår av *första stycket*, ske på en andra kontrollstämma. Denna skall hållas inom åtta månader från den första kontrollstämman. Fristen löper från dagen för den första kontrollstämman, oavsett om aktieägarna då fattade ett formellt beslut om att bolaget skall bestå. Om ingen aktieägare har infunnit sig vid den första stämman, räknas tiden från den utsatta stämmodagen. Beträffande innebörden av hänvisningen till 2–5 §§ hänvisas till kommentaren till 14 §.

Såsom framgår av *andra stycket* skall styrelsen inför den andra kontrollstämman upprätta en ny kontrollbalansräkning. Också denna kontrollbalansräkning skall upprättas enligt bestämmelserna i 13 §. Den nya kontrollbalansräkningen skall på samma sätt som den tidigare granskas av bolagets revisor (jfr kommentaren till 12 §).

Kontrollbalansräkningen och revisorernas yttrande skall läggas fram på bolagsstämman. Något krav på att bolagsstämman skall besluta att godkänna eller inte godkänna kontrollbalansräkningen uppställs inte utan denna skall endast tjäna som beslutsunderlag (se i övrigt kommentaren till 14 §).

Om kontrollbalansräkningen inte utvisar att det finns full täckning för det registrerade aktiekapitalet, är bolagsstämman skyldig att besluta att bolaget skall gå i likvidation. Detta framgår indirekt av 16–18 §§.

Beslut om tvångslikvidation

13 kap. 16 §

Rätten skall besluta att bolaget skall gå i likvidation, om

1. någon andra kontrollstämma inte hålls inom den tid som anges i 15 § första stycket, eller

2. den kontrollbalansräkning som har lagts fram vid den andra kontrollstämman inte utvisar att det egna kapitalet, beräknat enligt 13 §, vid tiden för stämman uppgick till minst det registrerade aktiekapitalet och stämman inte har beslutat att bolaget skall gå i likvidation.

I fall som avses i första stycket skall styrelsen ansöka hos rätten om beslut om likvidation. Ansökan skall göras inom två veckor från den andra kontrollstämman eller, om en sådan inte har hållits, från den tidpunkt då den senast skulle ha hållits. Frågan om likvidation kan även prövas på ansökan av en styrelseledamot, den verkställande direktören, en revisor i bolaget eller en aktieägare.

Beslut om likvidation skall inte meddelas, om det under ärendets handläggning vid tingsrätten visas att bolagsstämman har fastställt en kontrollbalansräkning som utvisar att det egna kapitalet uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

(Jfr 13 kap. 14 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 2 § första stycket fjärde och femte meningarna samt andra stycket i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse. De frågor som regleras i paragrafen har behandlats i avsnitt 4.3.1.

I *första stycket* anges de fall då rätten skall besluta om likvidation på grund av kapitalbrist. Det ena fallet är att en andra kontrollstämma inte hålls inom föreskriven tid (*punkten 1*). Det andra fallet är att det vid en andra kontrollstämma inte läggs fram en kontrollbalansräkning som visar att det egna kapitalet uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet och bolagsstämman inte beslutar om likvidation (*punkten 2*). I de fall då en andra kontrollstämma har hållits är det alltså kontrollbalansräkningens innehåll – eventuellt med de justeringar som har gjorts inför eller vid stämman (jfr kommentaren till 14 §) – som avgör om bolaget är likvidationspliktigt eller inte. Till skillnad från tidigare är frågan om likvidationsplikt således inte knuten till stämmans godkännande av kontrollbalansräkningen.

Likvidationsplikten i den situation som avses i *punkten 2* inträder i och med att den andra kontrollstämman avslutas. Beslutar aktieägarna vid stämman att skjuta upp ställningstagandet i likvidationsfrågan till en senare tidpunkt – antingen genom att stämman ställs in eller genom ett beslut om att den skall fortsätta en senare dag – inträder således inte någon omedelbar likvidationsplikt. Om den sålunda uppskjutna prövningen inte äger rum inom åtta månader från den första kontrollstämman, blir bolaget emellertid likvidationspliktigt enligt *punkten 1* i och med att denna frist löper ut.

Om likvidationsplikt föreligger, är styrelsen enligt *andra stycket* skyldig att ansöka om likvidation. Underlåtenhet kan medföra personligt betalningsansvar (se 17 §). Utöver styrelsen har enskilda styrelseledamöter, den verkställande direktören samt bolagets revisorer och aktieägare rätt att ge in en sådan ansökan. Däremot har en borgenär inte en sådan rätt. I den mån bolagets ekonomiska situation är sådan att bolaget inte kan betala sina skulder kan borgenären i stället, om övriga förutsättningar är uppfyllda, begära bolaget i konkurs.

Av *tredje stycket* framgår att bolaget undgår likvidation om bolagsstämman under ärendets handläggning i tingsrätten fastställer en kontrollbalansräkning som utvisar att det egna kapitalet är fullt återställt. Detta gäller såväl när det tidigare inte har upprättats någon andra kontroll-

balansräkning som när en sådan har upprättats men den har utvisat ett alltför litet eget kapital.

Av *sista stycket* framgår att rättsens beslut gäller omedelbart. Om rättsens beslut överklagas, kan dock högre rätt besluta om inhibition (jfr kommentaren till 10 §).

Personligt betalningsansvar för bolagets företrädare

13 kap. 17 §

Om styrelsen har underlåtit att

1. i enlighet med 12 § upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning enligt 13 §,

2. i enlighet med 14 § sammankalla en första kontrollstämma,

3. i enlighet med 16 § ansöka hos rätten om att bolaget skall gå i likvidation,

svarar styrelsens ledamöter solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget under den tid som underlåtenheten består.

Den som med vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar på bolagets vägnar svarar solidariskt med styrelsens ledamöter för de förpliktelser som därigenom uppkommer för bolaget.

Ansvar enligt första och andra styckena gäller inte för den som visar att han eller hon inte har varit försumlig.

I fall som avses i 12 § 1 gäller ansvaret enligt första stycket 1 endast om borgenären visar att bolagets eget kapital, beräknat enligt 13 §, vid den tidpunkt då styrelsens skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning uppkom understeg hälften av bolagets registrerade aktiekapital. Om, i ett sådant fall, den mot vilken det personliga betalningsansvaret görs gällande, visar att bolagets eget kapital efter den angivna tidpunkten men innan kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad hade stigit över denna gräns, svarar han eller hon inte för de förpliktelser som har uppkommit för bolaget efter den tidpunkt då gränsen passerades.

(Jfr 13 kap. 15 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som delvis motsvarar 13 kap. 2 § fjärde stycket första och andra meningarna i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse, reglerar frågor om personligt betalningsansvar för bolagets företrädare. Dessa frågor har behandlats i avsnitten 4.3.3, 4.3.4 och 4.3.6.

I *första stycket* anges de olika fall av underlåtenhet från styrelsens sida som utlöser personligt betalningsansvar för styrelseledamöterna. Fallen knyter an till de skyldigheter som enligt 12–16 §§ åvilar styrelsen efter det att det har uppkommit skäl att misstänka en kritisk kapitalbrist eller efter det att ett resultatlöst utmätningsförsök har ägt rum. Det handlar alltså om styrelsens skyldighet att upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning (*punkten 1*), att kalla till en första kontrollstämma (*punkten 2*) och att under vissa förhållanden ansöka om likvidation (*punkten 3*). Kommittén hade utöver dessa fall även angett det fallet då styrelsen underlåter att kalla till en andra kontrollstämma. Det har emellertid inte ansetts nödvändigt att ta upp det fallet särskilt. Om styrelsen gör sig skyldig till sådan underlåtenhet kommer i stället ansvar att inträda enligt punkten 3 när tidsfristen för den andra kontrollstämman har löpt ut.

Om styrelsen försummar någon av nämnda skyldigheter, ansvarar styrelseledamöterna solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för

bolaget efter det att styrelsen senast skulle ha vidtagit den åtgärd som den har underlåtit att vidta. Därefter löper ansvaret så länge som underlåtenheten består. Om styrelsen vidtar de åtgärder som den tidigare har underlåtit, ansvarar ledamöterna inte för de förpliktelser som uppkommer därefter. Däremot kvarstår ansvaret för de förpliktelser som har uppkommit dessförinnan.

I *andra stycket* anges att personligt betalningsansvar kan uppkomma även för den som med vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar för bolagets räkning. Att någon ”handlar för bolagets räkning” innebär främst att vederbörande företräder bolaget utåt i samband med att en rättshandling företas. Också den som deltar i ett beslut om att bolaget skall företa en rättshandling med annan får dock anses handla för bolagets räkning, oavsett om det är någon annan som företräder bolaget när rättshandlingen företas.

Ansvaret enligt *andra stycket* omfattar dock endast de förpliktelser som uppkommer för bolaget genom företrädarens handlande. Bestämmelsen torde framför allt få betydelse när en verkställande direktör fortsätter att driva bolaget trots att han eller hon känner till styrelsens underlåtenhet. En styrelseledamot som agerar på motsvarande sätt är normalt ansvarig redan enligt *första stycket*. Man kan dock tänka sig att en eller flera styrelseledamöter kan visa att de, såvitt gäller styrelsens skyldigheter enligt *första stycket*, inte har varit försumliga, t.ex. genom att de har reserverat sig mot ett beslut att inte upprätta kontrollbalansräkning. Om de därefter medverkar i åtgärder för att driva bolaget vidare, blir de enligt *andra stycket* – på samma sätt som en verkställande direktör – personligen ansvariga för de förpliktelser som därigenom uppkommer för bolaget. Även andra företrädare för bolaget kan komma i fråga för personligt betalningsansvar på denna grund. Det kan gälla t.ex. en särskild firmatecknare, ett ombud eller en anställd i bolaget. Företrädare som har haft en underordnad ställning i bolaget torde dock regelmässigt undgå ansvar därför att de saknat vetskap om styrelsens underlåtenhet eller därför att de med hänsyn till omständigheterna inte kan anses ha varit försumliga (jfr kommentaren till *tredje stycket*).

Av *tredje stycket* framgår att det personliga betalningsansvaret enligt *första* eller *andra stycket* gäller endast den som har varit försumlig. Bevisbördan ligger hos den som det personliga betalningsansvaret görs gällande mot. För att undgå ansvar måste han eller hon alltså visa att någon försummelse inte förelegat. Frågan om försumlighet får bedömas utifrån företrädarens roll i bolaget och den information som han eller hon har haft tillgång till. Styrelseledamöternas ansvar måste bedömas med utgångspunkten i det förhållandet att varje styrelseledamot är skyldig att hålla sig underrättad om förhållandena i bolaget (jfr 8 kap. 4 §). Den verkställande direktörens ansvar får bedömas på liknande sätt. I vilken utsträckning andra befattningshavare skall anses ha varit försumliga beror i hög grad på omständigheterna i det enskilda fallet. Den som på grund av sin faktiska ställning har ett bestämmande inflytande över bolagets medelsförvaltning och drift bör regelmässigt jämföras med styrelseledamöterna. Den som enbart har en underordnad befattning i bolaget och har blivit ålagd att rättshandla på bolagets vägnar kan däremot normalt inte anses ha varit försumlig, inte ens om han eller hon har varit med-

veten om att styrelsen har försummat sina skyldigheter enligt första stycket.

I *fjärde stycket* finns bestämmelser angående bevisningen om den faktiska kapitalbristen. Dessa bestämmelser gäller endast för de fall då personligt betalningsansvar görs gällande på grund av att styrelsen har försummat sin skyldighet att efter misstanke om kritisk kapitalbrist upprätta en första kontrollbalansräkning (12 § 1). Bestämmelserna är alltså inte tillämpliga om denna skyldighet i stället har sin grund i ett resultatlöst utmätningsförsök (12 § 2) eller om det är fråga om underlåtenhet att kalla till en första kontrollstämma (14 §) eller att efter en andra kontrollstämma ansöka om likvidation (16 §). I sådana fall bär bolagsföreträdarna ett personligt betalningsansvar oberoende av om det har förelegat en faktisk kapitalbrist eller inte.

I första meningen klargörs att i de fall styrelsen har försummat sin skyldighet att efter misstanke om kapitalbrist upprätta en första kontrollbalansräkning, kan personligt betalningsansvar komma i fråga endast om borgenären visar att det förelåg en faktisk kritisk kapitalbrist vid den tidpunkt då skyldigheten uppkom (jfr NJA 1988 s. 620 och NJA 1993 s. 484). Ordet ”visa” syftar endast till att ange bevisbördans placering och säger alltså inte något om kravet på bevisningens styrka. Enligt tidigare rättspraxis är det fråga om ett lägre beviskrav än det som normalt gäller i tvistemål. Någon ändring i detta avseende är inte avsedd.

Av fjärde stycket andra meningen framgår vidare att bolagsföreträdaren i viss begränsad utsträckning kan undgå personligt betalningsansvar om det egna kapitalet, sedan skyldigheten att upprätta kontrollbalansräkning uppkom, återhämtar sig till en nivå över den kritiska gränsen. Denna återhämtning måste dock ha skett före den tidpunkt då kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad. Ansvaret omfattar då inte de förpliktelser som uppkommer efter det att kapitalet har nått över denna gräns. Det är här alltså fråga om den förhållandevis korta period som löper från det att anledning uppkom att misstänka kritisk kapitalbrist till dess att kontrollbalansräkningen senast skulle ha varit klar (jfr kommentaren till 14 §). Bevisbördan för att kapitalet har återhämtat sig under denna period ligger på den som betalningsansvaret görs gällande mot. Frågan om vilket krav som skall ställas på bevisningens styrka har överlämnats till rättstillämpningen.

Av fjärde stycket framgår motsatsvis att en bolagsföreträdare inte kan freda sig från ansvar för förpliktelser som uppkommer efter den tidpunkt, då kontrollbalansräkningen senast skulle vara upprättad, genom att visa att det egna kapitalet vid tidpunkten för förpliktelsens uppkomst hade återhämtat sig. Detta gäller även om bolagsföreträdaren skulle kunna visa att det egna kapitalet har blivit fullt återställt. Av första stycket följer dock att bolagsföreträdaren alltid kan undgå fortsatt ansvar genom att avhjälpa den underlåtenhet som har utlöst ansvaret.

Personligt betalningsansvar för aktieägare

13 kap. 18 §

En aktieägare som med vetskap om att bolaget är skyldigt att gå i likvidation enligt 16 § första stycket deltar i ett beslut att fortsätta bolagets verksamhet ansvarar solidariskt med dem som svarar enligt 17 § för de förpliktelser som uppkommer för bolaget efter den tidpunkt som anges i 16 § andra stycket.

(Jfr 13 kap. 16 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som reglerar aktieägares personliga betalningsansvar, motsvarar 13 kap. 2 § fjärde stycket tredje meningen i den paragrafens hittills gällande lydelse. Frågan har behandlats i avsnitt 4.3.4.

Ett personligt betalningsansvar för aktieägare kan komma i fråga endast när händelseförloppet har nått så långt att bolaget är skyldigt att gå i likvidation. Av 16 § framgår att denna skyldighet kan inträda antingen i anslutning till den andra kontrollstämman eller vid den tidpunkt då en sådan stämma senast borde ha hållits (se vidare kommentaren till 16 §). Om en aktieägare deltar i ett beslut att driva bolaget vidare efter att skyldigheten har inträtt, blir han eller hon solidariskt ansvarig för de förpliktelser som uppkommer för bolaget efter den tidpunkt då ansökan om likvidation senast skulle ha getts in.

Det beslut som utlöser det personliga betalningsansvaret kan vara ett vid den andra kontrollstämman fattat beslut att driva bolaget vidare, trots att kontrollbalansräkningen visar att det inte finns full täckning för det registrerade aktiekapitalet. Det personliga betalningsansvaret kan emellertid även utlösas av andra beslut som innebär att verksamheten skall fortsätta. Det krävs inte att beslutet uttryckligen anger att bolaget skall fortsätta verksamheten. Det är tillräckligt att beslutet i praktiken innebär eller förutsätter att verksamheten fortsätter.

För att en aktieägare skall anses ha deltagit i ett beslut fordras att han eller hon har varit närvarande när det fattades. En aktieägare som reserverar sig mot beslutet kan givetvis inte anses ha deltagit i beslutet i paragrafens mening. Att en aktieägare kan förhindra en fortsatt drift genom att ansöka om likvidation framgår av 16 §.

Ansvarsperiodens slut

13 kap. 19 §

Ansvar enligt 17 och 18 §§ gäller inte för förpliktelser som uppkommer sedan

1. en ansökan enligt 16 § andra stycket har gjorts,
2. en kontrollbalansräkning som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet har granskats av bolagets revisor och lagts fram på bolagsstämma, eller
3. bolagsstämman, registreringsmyndigheten eller rätten har beslutat om likvidation.

(Jfr 13 kap. 17 § i SOU 1999:36.)

I paragrafen anges de tre fall som utgör den definitiva slutpunkten på den period under vilken personligt betalningsansvar för bolagets

förpliktelser kan uppkomma. Frågan har behandlats i avsnitt 4.3.5. De första två punkterna i paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 2 § fjärde stycket första meningen i dess hittills gällande lydelse. Punkten 3 är ny.

För det första avbryts ansvarsperioden när likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning (*punkten 1*). Det gäller oavsett vem som ansöker om likvidation under förutsättning att vederbörande är behörig att göra ansökan. Det andra fallet är att en av revisorn granskad kontrollbalansräkning som utvisar att bolagets eget kapital är helt återställt har lagts fram på bolagsstämma (*punkten 2*). Till skillnad från vad som hittills har gällt krävs inte att kontrollbalansräkningen också har blivit godkänd av stämman (jfr kommentaren till 16 §). Det tredje fallet – vilket hittills inte har angetts i lagtexten – är att bolagsstämman, Patent- och registreringsverket eller rätten har beslutat om likvidation (*punkten 3*).

Även om ansvarsperioden upphör kvarstår ansvaret för tidigare uppkomna förpliktelser. Detta framgår motsatsvis av bestämmelsen.

Tvångslikvidation och inlösen på grund av majoritetsmissbruk

Likvidation

13 kap. 20 §

Har en aktieägare uppsåtligt genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till en överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, kan rätten på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta att bolaget skall gå i likvidation, om det finns särskilda skäl till det på grund av missbrukets långvarighet eller någon annan anledning.

Om en aktieägare, sedan en talan enligt första stycket har väckts, för sin del återkallar talan, kan övriga aktieägare som har väckt talan fullfölja denna.

(Jfr 13 kap. 18 och 20 §§ i SOU 1999:36.)

De frågor som regleras i paragrafen har behandlats i avsnitt 4.4.

I *första stycket*, som motsvarar 13 kap. 3 § första stycket i den paragrafens hittills gällande lydelse, regleras tvångslikvidation på grund av aktieägares maktmissbruk. Förutsättningarna för rättens likvidationsbeslut är desamma som hittills. Till skillnad från övriga fall av tvångslikvidation anhängiggörs saken i dessa fall genom väckande av talan. De taleberättigade aktieägarna skall alltså ge in en ansökan om stämning mot bolaget. Handläggningen följer rättegångsbalkens regler för tvistemål och rättens avgörande av saken sker genom dom.

Det har inte ansetts motiverat att i detta sammanhang göra något undantag från huvudregeln att domar verkställs först när de har laga kraft. Till skillnad från övriga bestämmelser om rättens beslut om likvidation (se 11, 16, 49 och 50 §§) innehåller paragrafen därför inte någon föreskrift om att rättens beslut gäller omedelbart. De olägenheter som kan följa av att likvidationsförfarandet inte kan sättas i gång omedelbart kan i stället normalt undanröjas genom att rätten redan under målets handläggning förordnar en särskild syssloman att förvalta bolagets egendom till dess likvidationsfrågan har avgjorts slutligt (se 22 §). Av 17 kap. 14 § rättegångsbalken följer dessutom att rätten, när det finns skäl

till det, får besluta om omedelbar verkställighet av domslutet om likvidation. Ett sådant beslut bör dock inte fattas om en syssloman har förordnats enligt 22 §.

Andra stycket motsvarar, med vissa språkliga justeringar, 13 kap. 3 § tredje stycket i den lydelse som den paragrafen hittills har haft.

Inlösen av aktier

13 kap. 21 §

I det fall som avses i 20 § kan rätten på yrkande av bolaget i stället för att besluta om likvidation ålägga bolaget att inom viss tid lösa in kärandens aktier. Om bolaget inte löser in aktierna inom den tid som rätten har fastställt, skall rätten på talan av den vars aktier skulle ha lösts in besluta att bolaget skall gå i likvidation.

När rätten prövar om den skall besluta om likvidation eller om inlösen av aktier, skall den ta särskild hänsyn till de anställdas och borgenärernas intressen. Inlösen får inte ske om bolagets eget kapital, beräknat enligt 13 §, efter inlösen skulle understiga hälften av det registrerade aktiekapitalet.

(Jfr 13 kap. 19 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar, med några språkliga justeringar, 13 kap. 3 § första stycket andra och tredje meningarna samt andra stycket i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse. Den fråga som regleras i paragrafen har behandlats i avsnitt 4.4.

Förordnande av syssloman

13 kap. 22 §

Om talan har väckts enligt 20 § och det finns en påtaglig risk att fortsatt missbruk väsentligt skadar kärandens rätt, får rätten förordna en eller flera syssломän att i styrelsens och den verkställande direktörens ställe förvalta bolaget till dess att rättens beslut i frågan om likvidation har laga kraft. Beslutet att förordna syssloman gäller omedelbart. Beslutet skall registreras.

(Jfr 13 kap. 18 § andra stycket i SOU 1999:36.)

Bestämmelserna i paragrafen saknar tidigare motsvarighet. Motiven har behandlats i avsnitt 4.4. Syftet är att förhindra en aktieägare som har missbrukat sitt inflytande i bolaget och därmed har föranlett en minoritetstalan enligt 20 § att fortsätta missbruket under den tid som rätten prövar likvidationsfrågan. Rätten har därför getts en möjlighet att förordna en eller flera särskilda syssломän som skall förvalta bolaget i avvaktan på beslutet i likvidationsfrågan. Syssломannen träder in i styrelsens och den verkställande direktörens ställe. Därmed förlorar styrelsen och den verkställande direktören sin behörighet att företräda bolaget. Ett förordnande av syssloman gäller omedelbart.

Några särskilda inskränkningar i syssломannens behörighet finns inte. I princip har syssломannen alltså samma behörighet som en likvidator (jfr 29 §). Syssломannens uppdrag inskränker sig dock till att förvalta bolaget till dess likvidationsfrågan har avgjorts. De åtgärder som syssломannen

vidtar skall följaktligen ligga inom ramen för detta uppdrag. Sysslomannen skall därför normalt inte företa åtgärder av mera långsiktig karaktär.

Sysslomannens uppdrag upphör när det finns ett lagakraftvunnet beslut i likvidationsfrågan. Om detta beslut innebär att bolaget skall gå i likvidation, träder likvidatorn in i sysslomannens ställe. I annat fall återinträder styrelsen och den verkställande direktören.

Handläggningen av frågor om likvidation

Handläggning hos registreringsmyndigheten

13 kap. 23 §

I ett ärende enligt 10 § skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med ett skriftligt yttrande eller efterfrågade handlingar till myndigheten inom en viss tid. Föreläggandet skall delges bolaget. Delgivning skall, om det är möjligt, ske på annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428). Registreringsmyndigheten skall låta kungöra föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före utgången av den utsatta tiden.

(Jfr 13 kap. 24 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som närmast motsvarar 13 kap. 5 a § i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse, innehåller särskilda bestämmelser om Patent- och registreringsverkets handläggning av ärenden om tvångslikvidation. Av paragrafen framgår bl.a. att verket skall skicka ut ett föreläggande med visst innehåll till bolaget. Liksom tidigare skall även aktieägare och borgenärer beredas tillfälle att yttra sig. Föreläggandet skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Som ett led i strävan att komma till rätta med vissa problem med styrelselösa bolag har tiden för yttrande kortats till en månad. Denna fråga har, såvitt gäller likvidation av styrelselösa bolag, behandlats i avsnitt 5.1.2. Det har ansetts naturligt med samma frist i de andra slag av likvidationsärenden som Patent- och registreringsverket handlägger.

Beträffande handläggningen hos Patent- och registreringsverket gäller i övrigt förvaltningslagen (1986:223).

Handläggning hos rätten

13 kap. 24 §

I ett ärende enligt 11 eller 16 § skall rätten förelägga bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att komma in med ett skriftligt yttrande till rätten inom en viss tid. Föreläggandet skall delges bolaget. Delgivning skall, om det är möjligt, ske på annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428). Registreringsmyndigheten skall låta kungöra föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före utgången av den utsatta tiden.

(Jfr 13 kap. 23 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar, med vissa ändringar, 13 kap. 5 § i dess hittills gällande lydelse. De frågor som regleras i paragrafen har behandlats i avsnitt 4.6.2.

Paragrafen innehåller vissa särskilda bestämmelser om rättens handläggning av ärenden om likvidation på grund av föreskrift i bolagsordningen eller kapitalbrist. I dessa ärenden gäller i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden.

En nyhet är att rätten inte längre behöver kalla till sammanträde för prövning av likvidationsfrågan. Rätten skall i stället utfärda föreläggande för bolaget, borgenärer och aktieägare att yttra sig skriftligen. Av 12 § andra stycket lagen om domstolsärenden följer dock att sammanträde bör hållas när det kan antas vara till fördel för utredningen eller främja ett snabbt avgörande av ärendet. Vidare skall sammanträde normalt också hållas, om en part begär det (se 14 § lagen om domstolsärenden).

Enligt hittills gällande rätt skall rätten pröva likvidationsfrågan vid sammanträdet. I rättspraxis har det ansetts att rätten i princip är förhindrad att lägga omständigheter som har inträffat efter sammanträdet till grund för sitt avgörande (se NJA 1989 s. 516). Någon sådan preklusionsregel har inte ansetts nödvändig för det skriftliga förfarande som nu införs. Frågan om vad som skall ligga till grund för rättens avgörande får i stället avgöras enligt allmänna regler och principer för prövning av domstolsärenden (se t.ex. 27 § lagen om domstolsärenden).

Likvidationsföreläggandet skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Tiden för yttrande har kortats till en månad. Detta överensstämmer med den ändring som har gjorts i 23 §.

Paragrafen behandlar inte handläggningen av frågor om likvidation m.m. på grund av maktmissbruk (se i den delen kommentaren till 20 §).

Avgift

13 kap. 25 §

Om registreringsmyndigheten självant meddelar bolaget ett likvidationsföreläggande på den grund som anges i 10 § första stycket 1, skall bolaget förpliktas att betala en särskild avgift för kostnaderna i likvidationsärendet.

Bolaget får förpliktas att betala en avgift enligt första stycket endast om registreringsmyndigheten senast sex veckor innan föreläggandet meddelades har skickat en påminnelse till bolaget på dess senast anmälda postadress om den brist som föreläggandet avser. Påminnelsen skall innehålla en upplysning om att bolaget kan bli skyldigt att betala en avgift om bristen inte avhjälpas.

Om det i likvidationsärendet framkommer att det inte fanns grund för tvångslikvidation när föreläggandet meddelades, skall avgiftsbeslutet upphävas.

Regeringen får meddela föreskrifter om avgiftens storlek.

(Jfr 13 kap. 27 § första–tredje och femte styckena i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 6 a § första–tredje och femte styckena i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse (jfr prop. 1994/95:67 s. 34 f. och 51 f.).

13 kap. 26 §

En avgift enligt 25 § skall efterges, om den underlåtenhet som har föranlett avgiften framstår som ursäktlig med hänsyn till omständigheter som bolaget inte har kunnat råda över. Avgiften skall också efterges om det framstår som uppenbart oskäligt att ta ut den.

Bestämmelserna om eftergift skall beaktas även om något yrkande om detta inte har framställts, om det föranleds av vad som har förekommit i ärendet.

Om en avgift inte har betalats efter betalningsupplämningsmaning, skall avgiften lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

(Jfr 13 kap. 27 § fjärde stycket i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar i sak den hänvisning till 8 kap. 9 och 10 §§ årsredovisningslagen (1995:1554), som hittills har funnits i 13 kap. 6 a § fjärde stycket aktiebolagslagen.

Förordnande och entledigande av likvidator

Förordnande av likvidator

13 kap. 27 §

Ett bolag som är i likvidation skall ha en eller flera likvidatorer.

En domstol skall förordna likvidatorer när den beslutar om likvidation.

Registreringsmyndigheten skall förordna likvidatorer,

1. när den beslutar om likvidation,
2. när den har registrerat en anmälan enligt 7 §, och
3. när ett bolag i likvidation i annat fall saknar en till registret anmäld

behörig likvidator.

Ett förordnande av en likvidator skall registreras.

Den som förordnas till likvidator skall vara lämplig för uppdraget. Den som har ingått i bolagets ledning eller som genom aktieinnehav har utövat ett bestämmande inflytande över bolaget får förordnas till likvidator endast om det finns särskilda skäl.

(Jfr 13 kap. 28 och 29 §§ i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 7 § första och andra styckena i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse. Bestämmelsen i femte stycket är ny. Den har behandlats i avsnitt 4.7.3.

Av *första stycket* framgår att ett bolag i likvidation alltid skall ha en eller flera likvidatorer.

I *andra* och *tredje* styckena regleras vem som förordnar likvidatorer och när ett sådant förordnande skall meddelas. Av 28 § framgår också att den som entledigar en likvidator i regel samtidigt skall förordna en ny likvidator i den entledigades ställe.

Fjärde stycket innehåller en bestämmelse om att ett förordnande av likvidator skall registreras.

I *femte stycket* regleras vem som kan förordnas till likvidator. Bestämmelserna innehåller till en början ett allmänt krav på lämplighet. Omständigheterna i det enskilda fallet blir avgörande för vilken kompetens och erfarenhet som krävs. När det är fråga om större bolag eller särskilt

komplicerade förhållanden kan det vara naturligt att kräva förhållandevis hög kompetens och lång erfarenhet av liknande uppdrag. Något allmänt krav på likvidatorns kvalifikationer, såsom t.ex. att endast advokater får förordnas, har dock inte uppställts.

Utöver det allmänna lämplighetskravet föreskrivs att den som har ingått i bolagsledningen eller som genom aktieinnehav har utövat ett bestämmande inflytande över bolaget normalt inte får förordnas till likvidator. Till bolagets ledning hör i första hand styrelseledamöter och den verkställande direktören men även andra som har innehaft faktiska ledningsfunktioner i bolaget. Med bestämmande inflytande avses innehav av mer än hälften av rösterna i bolaget. Undantag från huvudregeln kan göras om det finns särskilda skäl. Sådana särskilda skäl kan föreligga exempelvis när likvidationen är ett led i ett samgående mellan två bolag (jfr prop. 1982/83:139 s. 14).

En likvidator omfattas även av de kvalifikations- och jävsbestämmelser som gäller för styrelseledamöter, däribland bosättningskraven i 8 kap. 8 §, obehörighetsreglerna i 8 kap. 9 § och jävsbestämmelserna i 8 kap. 20 §. Detta följer av 29 §.

Entledigande av likvidator

13 kap. 28 §

En likvidator kan entledigas av domstol eller, om likvidatorn har förordnats av registreringsmyndigheten och själv begär att bli entledigad, av registreringsmyndigheten.

En ansökan om att domstol skall besluta om entledigande kan göras av registreringsmyndigheten, likvidatorn, en aktieägare eller någon annan vars rätt är beroende av likvidationen.

Den som entledigar en likvidator skall genast förordna en ny. Detta gäller dock inte om det finns någon annan likvidator och det inte kan anses nödvändigt att förordna en ny likvidator i den entledigades ställe.

(Paragrafen saknar motsvarighet i kommitténs förslag.)

Paragrafen är ny och reglerar frågan om entledigande av likvidator. Frågan har behandlats i avsnitt 4.7.4.

I paragrafens *första stycke* klargörs att en likvidator kan entledigas. Om likvidatorn själv ansöker om att bli entledigad, skall ansökan prövas av den instans som har förordnat likvidatorn. Annars skall ansökan alltid prövas av domstol.

Förutsättningarna för entledigande anges inte. Det ligger dock i sakens natur att en likvidator inte bör entledigas mot sin vilja annat än om han eller hon inte längre uppfyller lämplighetskravet enligt 27 § fjärde stycket. Som exempel kan nämnas att likvidatorn har utfört sitt uppdrag på ett oskickligt sätt eller att det har framkommit att likvidatorn genom aktieinnehav har utövat ett bestämmande inflytande över bolaget före likvidationen. Om likvidatorn själv ansöker om att bli entledigad, bör ansökan kunna beviljas utan vidare.

I *andra stycket* anges vilka som har rätt att ansöka hos rätten om att likvidatorn entledigas.

I *tredje stycket* anges att den som entledigar en likvidator genast skall förordna en ny. Finns det någon annan likvidator utöver den entledigade,

behöver dock någon ny likvidator inte förordnas, om det inte bedöms nödvändigt.

Genomförandet av likvidationen

Likvidatorns ställning

13 kap. 29 §

En likvidator träder i styrelsens och den verkställande direktörens ställe och har i uppdrag att genomföra likvidationen. Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag och tillämplig lag om årsredovisning gäller även i fråga om likvidatorn, om inte annat följer av detta kapitel.

Om bolagsstämman har beslutat att bolaget skall gå i likvidation, företräds bolaget av styrelsen och, i förekommande fall, den verkställande direktören till dess att en likvidator har förordnats.

(Jfr 13 kap. 30 § i SOU 1999:36.)

Paragrafens första stycke motsvarar 13 kap. 7 § första stycket tredje meningen och fjärde stycket i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse. Det andra stycket är nytt.

Av *första stycket* framgår att likvidatorn ersätter styrelsen och den verkställande direktören. I de fall då en syssloman enligt 22 § har varit förordnad ersätter likvidatorn i stället närmast denne. Likvidatorn har ställning som bolagets ställföreträdare under likvidationen. Likvidatorn ersätter därmed även en sådan särskild firmatecknare som har utsetts av styrelsen.

Likvidatorns befogenhet begränsas dock av ramen för hans eller hennes uppdrag, nämligen att ”genomföra likvidationen”. Detta innebär att de åtgärder som likvidatorn vidtar skall syfta till att få till stånd en skyndsam och för aktieägarna gynnsam avveckling av bolaget. I detta ligger bl.a. att likvidatorn inte får vidta åtgärder som innebär att bolagets rörelse fortsätter under längre tid än vad som behövs för en ordnad och ändamålsenlig avveckling (jfr 34 §).

Om inte annat föreskrivs, skall bestämmelserna om styrelseledamöter i övriga delar av aktiebolagslagen (främst 8 kap.) och i tillämplig lag om årsredovisning tillämpas på likvidatorn. Det innebär bl.a. att bestämmelserna om obehörighetsgrunder och jäv i 8 kap. skall tillämpas. Finns det flera likvidatorer, beslutar de gemensamt enligt de regler om styrelsens beslutsfattande som finns i 8 kap.

För att undvika att det uppkommer ett företrädarlost tillstånd mellan bolagsstämmans beslut om likvidation och Patent- och registreringsverkets förordnande av likvidator, har i *andra stycket* införts en ny bestämmelse om att styrelsen och den verkställande direktören kvarstår som bolagsföreträdare fram till dess att en likvidator har förordnats. Även deras behörighet begränsas dock av vad som följer av likvidationsändamålet (jfr ovan).

Frågan om ersättning till likvidatorn regleras inte i lagen. I dag anses en likvidator ha rätt till ersättning i enlighet med allmänna principer om uppdragsavtal. Likvidatorn är härvid att anse som bolagets uppdragsstagare. Detta innebär att en likvidator har rätt till skäligt arvode för sitt

arbete samt till kompensation för kostnader och utlägg och att ersättningen enligt huvudregeln skall betalas ur bolagets tillgångar (jfr prop. 1993/94:43 s. 16). Enligt förordningen (2000:306) om ersättning av allmänna medel till bouppteckningsförrättare och likvidator har dock en likvidator som har förordnats av rätten i vissa fall rätt till ersättning av allmänna medel. Även Patent- och registreringsverket kan under vissa förutsättningar betala ut ersättning till de likvidatorer som verket har förordnat.

Revision och annan granskning under likvidationen

13 kap. 30 §

Uppdrag att vara revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare upphör inte genom att bolaget går i likvidation. Bestämmelserna i 10 och 11 kap. skall tillämpas under likvidationen.

Revisorn skall i revisionsberättelsen uttala sig om huruvida likvidationen fördröjs i onödan.

(Jfr 13 kap. 31 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 7 § femte stycket i den paragrafens hittills gällande lydelse. En nyhet är att det i bestämmelsen anges att även uppdrag som lekmannarevisor och särskild granskare kvarstår under likvidationen.

Bolagsstämmans ställning under likvidationen

13 kap. 31 §

Bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma gäller även under likvidationen, om inte annat följer av bestämmelserna i detta kapitel eller av ändamålet med likvidationen.

(Jfr 13 kap. 32 § i SOU 1999:36.)

Av paragrafen, som närmast motsvarar 13 kap. 8 § i dess hittills gällande lydelse, framgår att bolagsstämman i huvudsak behåller sin ställning i bolaget under likvidationen. I bestämmelsens sista led, som är nytt, anges att stämmans kompetens efter likvidationsbeslutet begränsas av likvidationsändamålet. Detta innebär bl.a. att stämman inte får besluta om vinstutdelning under likvidationen och att beslut om ökning av aktiekapitalet får fattas enbart som ett led i genomförandet av likvidationen. Det har överlämnats till rättstillämpningen att närmare avgöra vilka bolagsstämmobeslut som kan fattas, registreras och verkställas under likvidationen.

Redovisning för tiden före förordnandet av likvidator

13 kap. 32 §

När bolaget har gått i likvidation och en likvidator har förordnats, skall styrelsen och den verkställande direktören genast redovisa för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid för vilken redovisningshandlingar inte förut har lagts fram på bolagsstämma. Redo-

visningen skall läggas fram på bolagsstämman så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning i tillämplig lag om årsredovisning samt om revisionsberättelse enligt denna lag skall tillämpas.

Om den tid som redovisningen skall avse omfattar även föregående räkenskapsår, skall det upprättas en särskild redovisning för det året och, om bolaget är ett moderbolag som är skyldigt att upprätta koncernredovisning, en särskild koncernredovisning.

(Jfr 13 kap. 33 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 9 § i dess hittills gällande lydelse.

Genom den nya formuleringen i *första stycket* klargörs att den redovisning som styrelsen och den verkställande direktören skall lämna för sin förvaltning avser tiden från utgången av det sista räkenskapsår för vilket årsredovisning har fastställts till den dag då likvidator förordnades.

Andra stycket har formulerats om, bl.a. med beaktande av att moderbolag inte längre är generellt skyldiga att upprätta koncernredovisning (jfr 7 kap. 1–3 §§ årsredovisningslagen [1995:1554]).

Kallelse på okända borgenärer

13 kap. 33 §

Likvidatorn skall genast ansöka om kallelse på bolagets okända borgenärer.

(Jfr 13 kap. 34 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 10 § i dess hittills gällande lydelse.

Avvecklingen av rörelsen

13 kap. 34 §

Så snart det kan ske skall likvidatorn genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få skälig tid att skaffa sig ny anställning.

(Jfr 13 kap. 35 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 11 § i dess hittills gällande lydelse.

Obestånd

13 kap. 35 §

Om bolaget är på obestånd och inte kan betala likvidationskostnaderna, skall likvidatorn ansöka om att bolaget försätts i konkurs.

(Jfr 13 kap. 43 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 15 § tredje stycket i den paragrafens hittills gällande lydelse.

Redovisning under likvidationen

13 kap. 36 §

Likvidatorn skall för varje räkenskapsår upprätta en årsredovisning, som skall läggas fram på ordinarie bolagsstämma. I fråga om stämman och redovisningen skall följande bestämmelser inte tillämpas:

9 kap. 7 § andra stycket 2 denna lag,

2 kap. 1 § andra stycket, 5 kap. 18–25 §§, 6 kap. 2 och 5 §§ årsredovisningslagen (1995:1554), samt

5 kap. 2 § 3 och 6 kap. 3 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.

I balansräkningen skall det egna kapitalet tas upp i en post. Aktiekapitalet skall anges särskilt, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

En tillgång får inte tas upp till högre värde än den beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om en tillgång kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det värde som tas upp i balansräkningen, skall det beräknade beloppet anges särskilt vid tillgångsposten. Om en skuld eller likvidationskostnad kan beräknas kräva ett belopp som väsentligt avviker från redovisad skuld, skall det beräknade beloppet anges vid skuldposten.

Bestämmelserna i 7 och 9 kap. årsredovisningslagen skall inte tillämpas på ett bolag i likvidation.

(Jfr 13 kap. 36 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar i huvudsak 13 kap. 12 § i dess hittills gällande lydelse. Andra och femte styckena är nya.

Av *första stycket* framgår att likvidatorn skall upprätta en årsredovisning som skall läggas fram på ordinarie bolagsstämma. Utgångspunkten är att samma regler gäller för stämman och årsredovisningen som för bolag som inte har gått i likvidation, jfr 6 kap. 2 § bokföringslagen (1999:1078) och 29 § i detta kapitel. Detta innebär bl.a. att bestämmelserna i årsredovisningslagen (1995:1554) och 9 kap. aktiebolagslagen är tillämpliga. I förevarande paragraf anges vissa undantag från denna huvudregel. Undantagen avser bl.a. kravet på finansieringsanalys i 2 kap. 1 § andra stycket årsredovisningslagen och bestämmelsen om dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust i 9 kap. 7 § andra stycket 2 aktiebolagslagen. I hittills gällande lagtext har även bestämmelsen i 9 kap. 7 § första stycket 1 om fastställelse av resultaträkning och balansräkning undantagits. I stället har föreskrivits att årsredovisningen skall läggas fram ”för godkännande”. Det har emellertid inte ansetts motiverat att upprätthålla denna terminologiska skillnad. Någon saklig förändring är inte avsedd.

I *andra och tredje styckena* behandlas vissa frågor om värdering m.m. i balansräkningen. Bestämmelserna överensstämmer med gällande rätt.

I *fjärde stycket* klargörs att årsredovisningslagens bestämmelser om koncernredovisning och delårsrapport inte är tillämpliga på ett bolag i likvidation. Någon ändring i sak är inte avsedd (jfr prop. 1995/96:10 Del II s. 301).

Skifte

13 kap. 37 §

När den anmälningstid som har satts ut i kallelsen på okända borgenärer har löpt ut och alla kända skulder har betalats, skall likvidatorn skifta bolagets återstående tillgångar. Om det råder tvist om en skuld eller om en skuld inte har förfallit till betalning eller av annan orsak inte kan betalas, skall pengar sättas av till betalning av skulden och återstoden skiftas.

(Jfr 13 kap. 37 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar, med några språkliga justeringar, 13 kap. 13 § första stycket i den paragrafens hittills gällande lydelse

Klander av skifte

13 kap. 38 §

En aktieägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det att slutredovisning enligt 39 § lades fram på bolagsstämma.

(Jfr 13 kap. 38 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 13 § andra stycket i den lydelse som den paragrafen hittills har haft.

Slutredovisning

13 kap. 39 §

När uppdraget som likvidator har fullgjorts, skall likvidatorn så snart som möjligt lämna slutredovisning för förvaltningen genom en förvaltningsberättelse som avser likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Till berättelsen skall redovisningshandlingar för hela likvidationstiden fogas.

Berättelsen och redovisningshandlingarna skall lämnas till bolagets revisor. Revisorn skall inom en månad därefter lämna en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

När revisionsberättelsen har lämnats till likvidatorn, skall denne genast kalla aktieägarna till en bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Förvaltningsberättelsen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga hos bolaget för aktieägarna. Kopior av handlingarna skall sändas till de aktieägare som begär det och uppger sin postadress. Handlingarna skall läggas fram på stämman.

Bolagsstämman skall fattas beslut om ansvarsfrihet för likvidatorn. I fråga om beslutet gäller bestämmelserna i 9 kap. 9 § andra stycket.

(Jfr 13 kap. 39 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 14 § i dess hittills gällande lydelse. Ändringarna är av redaktionellt slag.

Bolagets upplösning

13 kap. 40 §

När likvidatorn har lagt fram slutredovisning, är bolaget upplöst. Detta skall genast anmälas för registrering. Till anmälan skall bestyrkta kopior av de handlingar som anges i 39 § tredje stycket fogas.

(Jfr 13 kap. 40 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 15 § första stycket i den paragrafens hittills gällande lydelse. Den sista meningen är ny. Den klargör att slutredovisningen skall ges in till Patent- och registreringsverket där den blir allmän handling.

Att bolaget är upplöst betyder att det har förlorat sin rättskapacitet. Av 43 § följer att ett upplöst bolag i vissa fall kan återfå rättskapaciteten.

Preskription av rätt till andel i tillgångarna

13 kap. 41 §

En aktieägare som inte inom fem år efter det att slutredovisningen lades fram på bolagsstämman anmäler sig för att lyfta vad han eller hon har fått vid skiftet, förlorar sin rätt till andel i de skiftade tillgångarna. Med tillämpning av 43 § skall kvarvarande tillgångar då skiftas mellan bolagets övriga aktieägare. Om tillgångarna är av obetydligt värde, kan rätten på anmälan av likvidatorn besluta att tillgångarna skall tillfalla Allmänna arvsfonden.

(Jfr 13 kap. 41 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen, som överensstämmer i sak med 13 kap. 13 § tredje stycket i dess hittills gällande lydelse, reglerar preskription av aktieäga- res rätt till den egendom som han eller hon har fått vid ett skifte. För att undvika preskription måste aktieägaren anmäla sitt anspråk inom fem år från det att slutredovisningen lades fram på stämman enligt 39 §. Det faller sig naturligt att en sådan anmälan skall göras hos likvidatorn. Det har inte ansetts nödvändigt att låta detta komma till uttryck i lagtexten.

I tredje meningen anges att rätten, som alternativ till fortsatt likvidation, kan förordna att sådana tillgångar som aktieägare inte har gjort anspråk på skall tillfalla Allmänna arvsfonden. En förutsättning för detta är att tillgångarna är av obetydligt värde, såsom när tillgångarna inte kan täcka kostnaderna för en fortsatt likvidation eller när det över- skjutande värdet är så lågt att aktieägarna inte kan förväntas fästa något avseende vid det. Tillgångarna måste dock ha något värde och får alltså inte utgöra en belastning för Allmänna arvsfonden.

Skadeståndstalan

13 kap. 42 §

Trots vad som sägs i 40 § kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidatorn begära bolagsstämman för behandling av en fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Bestämmelsen i 9 kap. 12 § andra stycket skall då tillämpas.

(Jfr 13 kap. 42 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 15 § andra stycket i dess hittills gällande lydelse.

Fortsatt likvidation

13 kap. 43 §

Om en tillgång framkommer för bolaget efter dess upplösning enligt 39 § eller om talan väcks mot bolaget eller det av annat skäl uppkommer behov av en likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsätta.

Likvidatorn skall genast anmäla den fortsatta likvidationen för registrering. Kallelse till den första bolagsstämman efter återupptagandet skall ske enligt bolagsordningen. Dessutom skall skriftlig kallelse sändas till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller på annat sätt känd för bolaget.

Om den tillgång som avses i första stycket är av obetydligt värde, kan rätten på anmälan av likvidatorn besluta att tillgången skall tillfalla Allmänna arvsfonden.

(Jfr 13 kap. 44 § i SOU 1999:36.)

Paragrafens första två stycken motsvarar 13 kap. 16 § i dess hittills gällande lydelse. Tredje stycket är nytt.

Av *första stycket* framgår att en likvidation i vissa fall skall fortsätta efter det att bolaget har upplösts. Det första fallet är att en tillgång kommer fram efter bolagets upplösning. Det andra fallet är att talan väcks mot bolaget. Det tredje fallet är att ”det av annat skäl uppkommer behov av en likvidationsåtgärd”. Med detta avses andra situationer då det upplösta bolaget av någon anledning behöver ha en ställföreträdare. Ett exempel som har nämnts i doktrinen är att bolagets medkontrahent behöver en bekräftelse på ett avtal som har träffats med bolaget under likvidationen (se Gomard, Aktieselskaber og anpartsselskaber, 2 upplagan, 1992 s. 339).

I *andra stycket* anges att likvidatorn genast skall anmäla den fortsatta likvidationen för registrering och kalla till en bolagsstämma.

Det *tredje stycket* innebär att det, liksom i de fall som behandlas i 41 §, finns en möjlighet att låta tillgångar av obetydligt värde tillfalla Allmänna arvsfonden i stället för att skifta dem bland aktieägarna genom en fortsatt likvidation (se vidare kommentaren till 41 §). Om det framkommer flera tillgångar, skall bestämmelsen tillämpas på samtliga dessa. Det är alltså tillgångarnas samlade värde som avgör om likvidationen skall fortsätta eller inte och likvidatorns beslut i frågan måste avse samtliga tillgångar. Likvidatorn kan inte välja att lämna viss tillgång till Allmänna arvsfonden för att fortsätta likvidationen såvitt gäller övriga tillgångar.

Upphörande av likvidation

13 kap. 44 §

Om bolaget har gått i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, i fall som avses i 16 § och 50 § första stycket, på grund av rättens beslut, kan stämman sedan bolagets revisor har yttrat sig besluta att

likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. Ett sådant beslut får dock inte fattas, om

1. det finns grund för tvångslikvidation enligt 10 eller 11 §,
2. bolagets eget kapital, beräknat enligt 13 §, enligt revisorns yttrande inte uppgår till det registrerade aktiekapitalet, eller
3. utskiftning har ägt rum.

När bolagsstämman beslutar att likvidationen skall upphöra, skall den samtidigt välja styrelse.

Likvidatorn skall se till att beslutet om att likvidationen skall upphöra och valet av styrelse genast anmäls för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

(Jfr 13 kap. 45 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 13 kap. 17 § första–tredje styckena i aktiebolagslagens hittills gällande lydelse.

I *första stycket* anges de fall då bolagsstämman kan besluta om upphörande av likvidation. Ett sådant beslut innebär att bolaget fortsätter sin verksamhet i stället för att upplösas. En nyhet är att denna möjlighet finns även i de fall då bolaget har gått i likvidation efter en avslutad överskottskonkurs (jfr 50 § första stycket). Motiven för detta har behandlats i avsnitt 4.9.3.

Av *andra stycket* framgår att ett beslut om upphörande av likvidation inte får verkställas förrän det har registrerats.

13 kap. 45 §

Om ett likvidationsbeslut som har gått i verkställighet har blivit upphävt genom en domstols dom eller beslut som har laga kraft, skall likvidatorn genast anmäla detta för registrering och kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

(Jfr 13 kap. 46 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar, med vissa ändringar, 13 kap. 17 § fjärde stycket i dess hittills gällande lydelse. I paragrafen regleras likvidatorns respektive rättens skyldigheter i samband med att ett likvidationsbeslut upphävs.

De flesta likvidationsbeslut går i omedelbar verkställighet (se 10, 11, 16, 49 och 50 §§). Om ett sådant likvidationsbeslut senare upphävs, ankommer det enligt förevarande paragraf på den likvidator som har tillträtt att vidta vissa åtgärder. Likvidatorn skall sålunda dels anmäla förhållandet till registreringsmyndigheten, dels kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

Ett beslut om likvidation enligt 20 § får däremot inte verkan förrän det har laga kraft, såvida inte rätten särskilt förordnar om omedelbar verkställighet. Om högre rätt i ett sådant fall upphäver likvidationsbeslutet, har likvidatorn alltså normalt ännu inte tillträtt sitt uppdrag ännu. Av paragrafen följer motsatsvis att likvidatorn då inte behöver vidta några åtgärder.

Regeringen avser att i aktiebolagsförordningen ta in bestämmelser om att den domstol som i en sådan situation upphäver beslutet om likvidation skall underrätta Patent- och registreringsverket.

13 kap. 46 §

När en likvidation har upphört enligt 44 eller 45 §, skall 39 § tillämpas. Kopior av de handlingar som anges i 39 § tredje stycket skall ges in till registreringsmyndigheten.

(Jfr 13 kap. 47 § i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar 13 kap. 17 § femte stycket i dess hittills gällande lydelse. Den innebär att bestämmelserna om likvidatorns slutredovisning skall tillämpas också när en likvidation har upphört på de sätt som anges i 44 eller 45 §.

Konkurs

Registrering

13 kap. 47 §

Beslut om konkurs och beslut om företagsrekonstruktion skall registreras.

(Jfr 13 kap. 48 § första och tredje styckena i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 20 § första och tredje styckena i den paragrafens hittills gällande lydelse. De bestämmelser som tidigare har funnits om rättens skyldighet att anmäla beslut om konkurs m.m. till Patent- och registreringsverket har inte tagits med i lagen. Regeringen avser i stället att ta in sådana bestämmelser i aktieförordningen.

Företrädare för bolaget i dess egenskap av konkursgäldenär

13 kap. 48 §

Under konkursen företräds bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som fanns vid konkursens början. Dock gäller även under konkursen bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning.

(Jfr 13 kap. 48 § andra stycket i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar i sak 13 kap. 20 § andra stycket i den paragrafens hittills gällande lydelse.

Bolagets upplösning efter konkurs

13 kap. 49 §

Om bolaget är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas. Finns det efter konkursens avslutande kvar tillgångar som inte omfattas av konkursen, skall rätten på ansökan av den vars rätt berörs besluta om likvidation. Ett sådant beslut gäller omedelbart. Kallelse till den första bolagsstämman efter beslutet skall ske enligt 43 § andra stycket.

(Jfr 13 kap. 49 § första stycket i SOU 1999:36.)

Paragrafens första mening motsvarar 13 kap. 19 § första stycket i den paragrafens hittills gällande lydelse.

De nya bestämmelserna i andra och tredje meningarna (jfr avsnitt 4.9.2) behandlar den situationen att det efter en avslutad överskottskonkurs framkommer någon tillgång som inte omfattas av konkursen. Detta kan inträffa exempelvis om bolaget vinner en rättegång som konkursboet har valt att inte inträda i. Av andra meningen framgår att rätten då, på ansökan av den vars rätt berörs, skall besluta om likvidation. Kommittén föreslog att lagtexten skulle ange endast att rätten skulle förordna en eller flera likvidatorer. Det har emellertid ansetts lämpligare att, i enlighet med *Patent- och registreringsverkets* förslag, utforma lagtexten så att det tydligt framgår att rättens beslut inleder ett likvidationsförfarande som i huvudsak följer allmänna regler om genomförande av likvidation (jfr 43 §). Att rätten skall förordna en eller flera likvidatorer följer av 27 § andra stycket.

Genom rättens beslut om likvidation återuppstår bolaget i form av ett bolag i likvidation. Bolagets handlingsfrihet begränsas dock av likvidationsändamålet (jfr 29 och 31 §§ samt NJA 2000 s. 144). Likvidatorn skall kalla till bolagsstämma efter vad som föreskrivs vid fortsatt likvidation enligt 43 §.

Det bör understrykas att de nya bestämmelserna inte kan tillämpas om de nya tillgångarna hör till konkursboet.

Likvidation efter överskottskonkurs m.m.

13 kap. 50 §

Om en konkurs avslutas med överskott eller läggs ned efter frivillig uppgörelse eller om egendomen i konkursboet återställs till bolaget till följd av att ackord har fastställts, skall rätten i samband med att konkursen avslutas besluta att bolaget skall gå i likvidation. Ett sådant beslut gäller omedelbart.

Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, skall likvidationen fortsätta enligt 43 §, om konkursen avslutas på sätt som anges i andra stycket.

(Jfr 13 kap. 49 § andra och tredje styckena i SOU 1999:36.)

Paragrafen motsvarar närmast 13 kap. 19 § andra och tredje styckena i den paragrafens hittills gällande lydelse. De frågor som regleras i paragrafen har behandlats i avsnitt 4.9.3.

En nyhet i *första stycket* är att rätten själv skall besluta om likvidation när en konkurs avslutas med överskott. Tidigare var det bolagsstämman som skulle besluta om likvidation i dessa fall. Av 11 kap. 18 § konkurslagen (1987:672) framgår att konkursen avslutas genom rättens beslut om utdelning. Om det finns ett överskott i konkursen, skall rätten alltså samtidigt besluta att bolaget skall gå i likvidation. Motsvarande gäller när konkursen läggs ned efter frivillig uppgörelse med borgenärerna (jfr 12 kap. 1 § konkurslagen) eller när egendomen i konkursboet återställs till bolaget till följd av att ackord har fastställts av rätten (jfr 12 kap. 24 § konkurslagen). Rättens beslut gäller omedelbart men kan inhiberas i samband med överklagande (jfr kommentaren till 10 §). Den nya regleringen innebär att det inte, såsom tidigare kunde bli fallet, uppkommer något glapp mellan konkursförvaltarens och likvidatorns ställföreträdarskap för bolaget (jfr NJA 1993 s. 579).

Andra stycket överensstämmer med hittills gällande rätt.

18 kap. 7 §

En myndighets beslut i tillståndsärende enligt 2 kap. 1 §, 8 kap. 8, 26 eller 31 §, 10 kap. 14 § eller 12 kap. 8 § får överklagas till regeringen. Finansinspektionens beslut enligt 7 kap. 7 § första stycket 2 och 18 § första stycket 2 får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Länsstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Ett beslut av registreringsmyndigheten att avskriva en anmälan eller vägra registrering enligt 4 § första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 a §, 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 14 kap. 15 § första stycket, 21 och 29 §§ samt 19 kap. 2 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

(Jfr 18 kap. 7 § i SOU 1999:36.)

I *andra stycket* har orden ”i annat fall än enligt första stycket” tagits bort. Det beror på att länsstyrelsen numera inte fattar några sådana tillståndsbeslut som avses i första stycket.

Den möjlighet till avregistrering av gamla bolag som hittills har reglerats i 13 kap. 18 § tas genom förevarande förslag bort (se avsnitt 4.8). I *tredje styckets* andra mening har därför orden ”13 kap. 18 §” fått utgå.

18 kap. 8 §

Beslut av registreringsmyndigheten i ärende enligt 13 kap. 10, 27 eller 28 § överklagas till tingsrätten i den ort där bolagets styrelse har sitt säte. Skrivelsen med överklagandet skall ges in till registreringsmyndigheten inom tre veckor från dagen för beslutet.

Vid överklaganden av registreringsmyndighetens beslut i ärenden enligt 13 kap. 10, 27 eller 28 § gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

(Jfr 18 kap. 8 § i SOU 1999:36.)

Ändringarna är följdändringar med anledning av ändringarna i 13 kap. *Patent- och registreringsverket* har föreslagit att det i paragrafen skulle anges särskilt att verkets beslut om påförande av särskild avgift överklagas till tingsrätt. Ett sådant beslut utgör emellertid ett beslut i ett ärende enligt 13 kap. 10 §. Det har därför inte ansetts nödvändigt att särskilt nämna dessa slag av beslut i paragrafen.

19 kap. 1 §

Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som

1. uppsåtligen bryter mot 1 kap. 4 §,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,
3. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 15 § andra meningen, 17 § första stycket eller 18 § andra stycket,
4. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 7 eller 9 §.

Till straff som anges i första stycket döms också den som uppsåtligen medverkar till ett beslut att utse en styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör i strid med 8 kap. 9 § andra stycket eller 27 § andra stycket, om åtgärden är ägnad att otillbörligen dölja vem eller vilka som utövar den faktiska ledningen av bolaget.

Utän hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket 4 mot 12 kap. 7 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

I fall som avses i 10 kap. 37 § och 11 kap. 17 § skall inte följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

(Jfr 19 kap. 1 § i SOU 1998:47.)

I paragrafens nya *andra stycke* har införts en ny straffbestämmelse som innebär att den som medverkar till ett beslut att utse en styrelseledamot eller en verkställande direktör med insikt om att den utsedde personen inte kommer att delta i verksamheten under vissa förutsättningar kan dömas till straff. Bestämmelsen syftar till att motverka användandet av s.k. målvakter. Frågan har behandlats i avsnitt 5.3.

Bestämmelsen träffar i första hand aktieägare som har deltagit i styrelseval på bolagsstämman eller styrelseledamöter som har tagit del i beslut om att utse en verkställande direktör. Den har emellertid utformats så att den kan tillämpas även på den som genom sitt faktiska inflytande i bolaget har föranlett att en viss person har utsetts till styrelseledamot eller verkställande direktör. Straffstadgandet riktar sig alltså mot den som medverkar till valet av styrelseledamot eller verkställande direktör. Det har inte införts något särskilt straffstadgande för den som låter sig utses till en sådan funktion. En sådan person kan dock straffas för medverkan till brottet om de allmänna förutsättningarna för sådant ansvar är uppfyllda.

För straffbarhet krävs att den som har medverkat till valet av styrelse eller verkställande direktör har haft uppsåt som täcker det förhållandet att den utsedde personen inte har haft avsikt att delta i verksamheten. Eventuellt uppsåt är tillräckligt. Vidare fordras att åtgärden är ägnad att otillbörligen dölja vem eller vilka som utövar den faktiska ledningen av bolaget. Det skall alltså vara fråga om ett otillbörligt vilseledande. En person som, utan otillbörligt syfte, inte vill skylta med sitt namn och därför låter någon annan registreras som bolagets företrädare skall alltså inte kunna straffas. Straffbestämmelsen träffar inte heller den som låter en nära anhörig sitta med i styrelsen för ett fåmansbolag enbart för att därigenom uppfylla aktiebolagslagens krav på styrelsens sammansättning. Om det däremot är fråga om att t.ex. skapa förutsättningar för vilseledande affärstransaktioner, underlätta kreditgivning eller försvåra skattekontroll eller brottsutredning faller åtgärden inom det straffbara området. Situationen kan också vara den att bolaget redan har plundrats och står utan både ledning och verksamhet men målvakten sätts in i slutskedet med den beräkningen att efterräkningarna skall drabba honom eller henne och inte dem som har legat bakom plundringen. Även i den situationen kan straff komma ifråga.

Övriga ändringar

Ändringarna i 7 kap. 4 §, 14 kap. 2 och 20 §§ samt 18 kap. 2 och 4 §§ aktiebolagslagen är följdändringar med anledning av ändringarna i 13 kap.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.
2. En kontrollbalansräkning som har upprättats före lagens ikraftträdande enligt äldre bestämmelser skall anses upprättad enligt den nya 13 kap. 13 §.
3. Om ett bolag är försatt i konkurs och konkursen har avslutats före ikraftträdandet gäller 13 kap. 4 a § första stycket 1 och 19 § andra stycket i sin äldre lydelse.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna har behandlats i avsnitt 6. Bestämmelserna innebär, med två undantag, att de nya reglerna börjar gälla omedelbart vid ikraftträdandet.

Det ena undantaget (*punkten 2*) avser den situationen då det vid lagens ikraftträdande har upprättats en kontrollbalansräkning enligt äldre bestämmelser. En sådan kontrollbalansräkning skall godtas även efter lagens ikraftträdande, även om den inte i alla hänseenden motsvarar de nya bestämmelserna i 13 kap. 13 §. Bolaget är dock oförhindrat att – under beaktande av de tidsramar som gäller i samband med upprättande av kontrollbalansräkning – ersätta den gamla kontrollbalansräkningen med en ny, upprättad enligt de nya bestämmelserna.

Det andra undantaget (*punkten 3*) avser den situationen då ett bolag har försatts i konkurs och konkursen har avslutats med överskott före ikraftträdandet. I sådana fall är bolagsstämman enligt äldre bestämmelser skyldig att inom en månad besluta att bolaget skall gå i likvidation. Av övergångsbestämmelsen framgår att denna skyldighet kvarstår även efter att de nya reglerna har trätt i kraft. Om bolagsstämman inte beslutar om likvidation inom föreskriven tid skall följaktligen Patent- och registreringsverket, i enlighet med 13 kap. 4 a § i den bestämmelsens tidigare lydelse, förordna att bolaget skall gå i likvidation.

8.2 Förslaget till lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554)

4 kap. 14 §

Egna aktier får inte tas upp som tillgång.

Vid värdering av ett *moderföretags* andelar i ett dotterföretag skall andelar som dotterföretaget äger i *moderföretaget* inte anses ha något värde.

(Paragrafen saknar motsvarighet i kommitténs förslag.)

I andra stycket har orden ”moderbolags” och ”moderbolaget” ersatts med orden ”moderföretags” och ”moderföretaget”. Ändringen beror på att lagens tillämpningsområde inte längre är begränsat till sådana juridiska personer som är bolag (jfr SFS 1999:1088).

8 kap. 7 §

Om ett beslut om att bolaget har försatts i konkurs har registrerats, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.

Om ett beslut om att bolaget har gått i likvidation har registrerats, får beslut om förseningsavgift inte meddelas när det gäller redovisning för tiden före likvidationsbeslutet.

(Jfr 8 kap. 7 § i SOU 1999:36.)

I 8 kap. 5 § finns bestämmelser om att bolag som försummar att ge in redovisningshandlingar till Patent- och registreringsverket i rätt tid skall betala särskilda förseningsavgifter. Förevarande paragraf innehåller två undantag från dessa bestämmelser.

Första stycket överensstämmer i sak med hittills gällande rätt.

Den bestämmelse som finns i *andra stycket* har genomgått en saklig ändring, vilken har behandlats i avsnitt 4.7.5. Ändringen innebär att bolag i likvidation inte längre är generellt undantagna från bestämmelserna om förseningsavgifter. Undantaget gäller i stället endast redovisningar för tiden före likvidationen. Om ett bolag försummar att ge in den redovisning som likvidatorn enligt 13 kap. 36 § aktiebolagslagen skall lämna under likvidationen, skall bolaget alltså betala förseningsavgift.

Av en särskild övergångsbestämmelse framgår att den utvidgade möjligheten att besluta om förseningsavgift inte kan tillämpas om de saknade redovisningshandlingarna hänför sig till räkenskapsår som har avslutats före den 31 december 2001.

8.3 Förslaget till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:617)

9 kap. 19 §

Förutom i fall som anges i 13 kap. 11, 16, 20, 49 och 50 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall rätten förordna att ett bankaktiebolag skall gå i likvidation om oktroyen har återkallats.

(Paragrafen saknar motsvarighet i kommitténs förslag.)

Paragrafen innehåller, liksom tidigare, en bestämmelse om att bankaktiebolag skall gå i likvidation om oktroyen har återkallats. Därutöver är aktiebolagslagens regler om likvidation tillämpliga på bankaktiebolag. Avsikten har varit att detta skall gälla även bestämmelserna om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist (jfr prop. 1997/98:166 s. 147 f.). Detta har emellertid tidigare inte framgått klart av lagtexten. Denna brist har nu rättats till. Övriga ändringar är följdändringar med anledning av ändringar i 13 kap. aktiebolagslagen.

9 kap. 20 §

Ansökan om likvidation enligt 19 § detta kapitel eller 13 kap. 16 § aktiebolagslagen (1975:1385) kan också göras av Finansinspektionen.

(Paragrafen saknar motsvarighet i kommitténs förslag.)

Ordet ”anmälan” har ändrats till ”ansökan”. Det har ansetts att Finansinspektionen bör inta ställning som part i de fall då myndigheten har anhängiggjort ett ärende om tvångslikvidation hos rätten. Detta innebär bl.a. att Finansinspektionen kan överklaga rättens beslut. I övrigt innehåller paragrafen inte några materiella ändringar.

8.4 Övriga förslag till lagändringar

Förslagen till lag om ändring i konkurslagen (1987:672), lag om ändring i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet samt lag om ändring i lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument är följdändringar med anledning av ändringarna i 13 kap. aktieföretagslagen.

Sammanfattning av Aktiebolagskommitténs delbetänkande Likvidation av aktiebolag (SOU 1999:36)

Aktiebolagskommittén behandlar i förevarande betänkande dels frågan om s.k. styrelselösa bolag, dels likvidation av aktiebolag.

Styrelselösa bolag

Det är tydligt att det skapar stora problem för bl.a. bolagets borgenärer om ett aktiebolag saknar en behörig styrelse som kan företräda bolaget. Regeringen har uppdragit åt kommittén att överväga vilka åtgärder som behövs för att lösa dessa problem. Vad först gäller bolag som helt saknar registrerad styrelse skall kommittén överväga en skärpning av aktiebolagslagens likvidationsregler genom en avkortning av tidsfristerna. Kommittén skall också överväga bestämmelser om att ett aktiebolag som under viss längre tid har saknat registrerad styrelse kan försättas i likvidation även om bolaget under likvidationsförfarandet anmäler en ny styrelse. Kommittén är fri att pröva även andra lösningar.

Kan tidsfristerna i likvidationsförfarandet förkortas?

Påminnelseförfarandet

Om ett aktiebolag enligt aktiebolagsregistret inte har en behörig styrelse inleder PRV sitt förfarande med påminnelse i vanligt brev om att bolagets styrelse inte uppfyller lagens krav och att bolaget bör anmäla ny ledamot så att styrelsen blir behörig igen. Den tid om sex veckor som PRV brukar ange i en sådan påminnelse är inte särskilt lång och har bestämts med hänsyn till den tid det tar att kalla till och hålla bolagsstämma. Den kan därför inte göras mycket kortare. Påminnelseinstitutet framstår också som förhållandevis effektivt med hänsyn till den begränsade myndighetsinsatsen. I 60 procent av fallen räcker det med en påminnelse för att bolaget skall vidtaga rättelse. Kommittén anser därför att det inte finns skäl att ändra i de nuvarande påminnelserutinerna.

Tiden för yttrande

Om ett bolag får en påminnelse om att vidtaga rättelse men inte anmäler behörig styrelse inom angiven tid, går PRV vidare och utfärdar ett föreläggande för bolaget samt dess aktieägare och borgenärer att inom viss tid komma in med ett yttrande i frågan om bolaget skall försättas i likvidation. Tiden bestäms av PRV med hänsyn tagen till att föreläggandet skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före utgången av den utsatta tiden. Det är i praktiken inte möjligt att kungöra föreläggandet samma dag som det meddelas. Minsta tid för yttrandet blir därför drygt två månader. Enligt PRV:s rutiner bestäms tiden regelmässigt till två och en halv månad vilket tillsammans med en påminnelsetid om sex veckor innebär att ett bolag

utan behörig styrelse normalt försätts i likvidation drygt fyra månader efter det att PRV inlett förfarandet.

Ett likvidationsförfarande på grund av en så allvarlig brist som att bolaget saknar behörig styrelse bör enligt kommitténs mening inte ta så lång tid som det gör med gällande regler och PRV:s nuvarande rutiner. Kommittén föreslår därför att tiden för yttrandet i lagen bestäms till minst en månad. Ett bolag som saknar behörig styrelse kommer då att kunna försättas i likvidation på sex veckor plus en månad, dvs. drygt två månader från det förfarandet inleddes. Det innebär en halvering av tiden jämfört med nuvarande ordning.

Kungörande av föreläggandet

Den minsta tid för föreläggande som kan tillämpas anges i lagen med utgångspunkt i dagen för kungörande av föreläggandet i Post- och Inrikes Tidningar. Det väcker frågan om det är möjligt att avskaffa kungörelseförfarandet.

Kommittén besvarar den frågan nekande. Att bolaget riskerar att försättas i likvidation kan ha stor betydelse för dess aktieägare och borgenärer. Dessa måste ha möjlighet att bevaka att bolaget inte upphör utan att de får kännedom om det. En sådan bevakning kan de uppnå genom att läsa Post- och Inrikes Tidningar. Om kungörelseplikten försvinner finns det ingen annan lika enkel och billig möjlighet att ordna denna bevakning. Att avskaffa kungörelseförfarandet är med hänsyn till det sagda inte möjligt.

Delgivning av föreläggandet

De nuvarande rutinerna för delgivning ger såvitt framkommit inte upphov till några påtagliga problem. Det är också högst rimligt att ett föreläggande i ett så avgörande ärende som tvångslikvidation delges bolaget. Kommittén föreslår därför inte några ändringar såvitt gäller skyldigheten att delge bolaget föreläggandet eller formerna för delgivningen.

Frågan om tvångslikvidation skall kunna fullföljas utan hinder av att bolaget under förfarandet anmäler en ny styrelse

Det förekommer att ett aktiebolag enligt aktiebolagsregistret helt saknar styrelse under en längre tid. När PRV inleder ett likvidationsförfarande mot bolaget, anmäler detta för registrering en behörig styrelse, varvid PRV avbryter likvidationsförfarandet och ärendet avskrivs. Så snart avskrivningsbeslutet fattats avgår den nya styrelsen och bolaget anmäler detta för registrering, vilket leder till att bolaget återigen står helt utan registrerad styrelse. PRV inleder då ett nytt likvidationsförfarande med risk för att detta avslutas på samma sätt. Det är mot denna bakgrund kommittén har fått i uppdrag att pröva om det bör vara möjligt att under angivna omständigheter fullfölja en tvångslikvidation även om bolaget under förfarandet anmäler en ny behörig styrelse.

Den statistik som finns visar emellertid att det endast är ett fåtal bolag, motsvarande några promille av samtliga bolag, som varje år under kortare eller längre tid saknar behörig styrelse. Det finns dessutom skäl att antaga att bolag utan styrelse eller med obehörig styrelse endast i ett mindre antal fall kan sättas i samband med bolagsplundring och annan ekonomisk kriminalitet. I de allra flesta fall torde det finnas en naturlig förklaring till att aktiebolag i registret saknar behörig styrelse, nämligen dödsfall.

PRV får rutinmässigt in uppgifter om dödsfall genom SPAR och avregistrerar fortlöpande i aktiebolagsregistret bolagsfunktionärer som har avlidit. Det finns uppskattningsvis närmare 200.000 aktiebolag där styrelsen består av en enda ledamot och en enda suppleant. Avlider styrelsefunktionären måste styrelsen kompletteras med ny styrelseledamot eller suppleant och anmälan för registrering ske till PRV. Man kan inte räkna med att suppleanten eller dödsbodelägarna alltid känner till detta och under rådande omständigheter omedelbart vidtar de åtgärder som aktiebolagslagen kräver. I sammanhanget kan erinras om att bouppteckning inte behöver ske omedelbart; det räcker om bouppteckning förrättas inom tre månader från dödsfallet. En bestämmelse om att ett aktiebolag som i aktiebolagsregistret stått utan registrerad styrelse tre månader i sträck skall försättas i likvidation utan hinder av att behörig styrelse anmäls medan likvidationsärendet prövas av PRV skulle enligt kommitténs mening slå orimligt hårt mot enmans- och fåmansbolagen.

På grund av det anförda lägger kommittén inte fram något förslag om tvångslikvidation av aktiebolag som enligt aktiebolagsregistret helt saknat styrelse under längre tid.

Frågan om registrerade styrelseledamöter som sanningslöst påstår att de vid viss tidpunkt har avgått

I en rapport från åklagarväsendet som överlämnats till regeringen anfördes att det är vanligt att personer som är registrerade som styrelseledamöter i aktiebolagsregistret påstår att de i själva verket hade avgått före en viss kritisk tidpunkt och att de därför inte kan göras ansvariga för de handlingar som företagits i bolagens namn. Ibland presenteras ett förfalskat bolagsstämmoprotokoll eller styrelseprotokoll till stöd för påståendet. För att komma till rätta med problemet föreslås i rapporten att förändringar i kretsen av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med att uppgifterna om förändringarna registreras hos PRV. Kommittén har fått i uppdrag att pröva om det finns några problem med en sådan ordning.

I aktiebolagslagen finns bestämmelser om registreringens positiva och negativa rättsverknings. Dessa bestämmelser har till syfte att skydda tredje man som träder i förbindelse med ett aktiebolag och som måste kunna lita på att de som är registrerade som ställföreträdare för bolaget också har behörighet att binda detta. Bestämmelserna har alltså tillkommit i omsättningens intresse och säger ingenting om vilka påföljder som kan åläggas en försumlig eller kriminell ställföreträdare

Den omständigheten att någon står registrerad som styrelseledamot i aktiebolagsregistret vid tiden för en viss åtgärd i bolagets förvaltning utgör som kommittén ser det, en omständighet som talar för att ledamoten kan ha ett ansvar för åtgärden men det ankommer på den som för talan om skadestånd eller straff att visa att det faktiskt förhåller sig på det viset. Bevisvärdet av registreringen skall enligt kommitténs mening inte överdrivas. Avgörande torde i praktiken bli andra bevis såsom styrelseprotokoll, kontrakt och andra sådana handlingar som visar vem eller vilka som deltog i det omtvistade beslutet eller vidtog den ifrågavarande åtgärden.

En ordning som innebär att ett uppdrag som styrelseledamot börjar och slutar med registreringen i aktiebolagsregistret vore visserligen ägnad att skapa klarhet om hur styrelsen vid varje tillfälle ser ut men skulle enligt kommitténs bedömning vara förenad med en rad praktiska olägenheter.

Alla bolag skulle då i omedelbar anslutning till styrelseval för registrering behöva anmäla vilka styrelseledamöter som tillkommit och vilka som avgått. Vid en försummad anmälan skulle det bli problem med de beslut som den nya styrelsen fattade, eftersom den gamla styrelsen skulle komma att stå kvar i aktiebolagsregistret och i lagens mening vara ensam kompetent att fatta beslut i styrelsens namn. Dessa problem skulle komma att uppstå i nära nog samtliga aktiebolag eftersom styrelse normalt väljs på ordinarie bolagsstämma och traditionen bjuder att den nya styrelsen omedelbart efter stämman håller ett konstituerande möte. Det är tydligt att om konstituerande styrelsesammanträde hålls så nära inpå valet, det inte finns någon möjlighet för PRV att hinna registrera den nya styrelsen innan sammanträdet avslutas.

De största problemen skulle emellertid uppkomma då en styrelseledamot avgick i förtid. I dag gäller att uppdraget upphör omedelbart i samband med att avgången anmäls till styrelsen. Bolaget är skyldigt att anmäla saken för registrering och den avgångne ledamoten kan själv göra anmälan. Med den skisserade ordningen skulle uppdraget bestå till dess avgången registrerats i aktiebolagsregistret. Det skulle få konsekvenser för den som vill avgå. Antag att en ledamot under pågående styrelsesammanträde finner att han inte vill vara kvar i styrelsen eftersom majoriteten är beredd att fatta beslut om åtgärder som han anser vara direkt lagstridiga. Han anmäler sin avgång vid sittande bord och lämnar omedelbart sammanträdet. De kvarvarande fattar därefter de beslut som utlöst avgången. Den avgångne anmäler själv efter någon tid att han avgått och detta registreras någon eller några veckor senare.

Det torde vara uteslutet att den avgångne styrelseledamoten i exemplet kan hållas straffrättsligt ansvarig för de beslut som styrelsen fattade sedan han lämnat rummet. Inte heller torde han kunna åläggas skadeståndsansvar enligt aktiebolagslagen på grund av samma beslut. Varken uppsåt eller försummelse kan ju läggas honom till last. Men hur förhåller det sig med styrelseledamotens ansvar om bolaget sedan han lämnat sammanträdet beslutat att inte inbetala innehållna källskatter på föreskriven dag som infaller innan hans avgång blivit registrerad i aktiebolagsregistret? Och vad händer om kvarstående styrelseledamöter bryter mot bestämmelserna om vad som enligt 13 kap. 2 § ABL skall ske om bolaget saknar

föreskriven täckning för sitt aktiekapital? Eller försummar att sända in bolagets årsredovisning i tid?

För kommittén står det klart att om det skall införas bestämmelser som innebär att ett uppdrag som styrelseledamot börjar och slutar med registreringen i aktiebolagsregistret, dessa måste kopplas till ett ansvar för bolagets uppkommande förpliktelser vid försummelse av sistnämnt slag. Ett sådant ansvar finns redan i dag, men ansvaret måste rimligen skärpas något om det skall vara någon mening med nya bestämmelser. Självklart måste det finnas kvar en möjlighet för en styrelseledamot som avgår att freda sig genom en omedelbar anmälan av avgången till aktiebolagsregistret. Om han emellertid förbiser att anmäla avgången och bolaget inte heller gör anmälan, måste styrelseledamoten tillsammans med de övriga svara för bolagets uppkommande förpliktelser. Det är tydligt att en sådan reglering kan leda till resultat som framstår som stötande i det enskilda fallet.

Vid en samlad bedömning anser kommittén att den skisserade ordningen inte har så stora fördelar att de uppväger olägenheterna. Kommittén lägger därför inte fram något förslag om att förändringar i kretsen av styrelseledamöter skall ges rättsverkan först i och med att uppgifterna om förändringarna registreras eller anmäls till PRV.

Likvidation m.m.

Ett aktiebolag kan upplösas genom bl.a. likvidation. Detta kan ske antingen som en frivillig likvidation eller som en tvångslikvidation.

Frivillig likvidation

Att aktieägarna måste ha rätt att upplösa aktiebolaget, om de skulle vilja det är en självklarhet. Beslut om frivillig likvidation fattas enligt gällande rätt av bolagsstämman med enkel majoritet. Kommittén föreslår i dessa avseenden inte några ändringar.

I gällande rätt finns inga bestämmelser om vilket beslutsunderlag som skall finnas när aktieägarna skall pröva fråga om bolaget skall träda i likvidation. Kommittén föreslår bestämmelser härom efter förebild i bestämmelserna om ökning och nedsättning av aktiekapitalet.

Tvångslikvidation på grund av kapitalbrist

En viktig del av aktiebolagslagens likvidationsregler utgörs av reglerna om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist. Bestämmelserna innebär i korthet att styrelsen, så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, genast skall upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning och snarast möjligt till bolagsstämma hänskjuta fråga om bolaget skall träda i likvidation. Beslutar stämman att bolaget skall bestå, måste aktieägarna inom åtta månader från hänskjutandet läka kapitalbristen. Har bolagsstämman inom denna tidsfrist inte genom en ny kontrollbalansräkning

konstaterat att det egna kapitalet täcker hela det registrerade aktiekapitalet, är bolaget skyldigt att gå i likvidation. Beslutar inte stämman om likvidation, skall styrelsen ansöka härom hos rätten. Sådan ansökan kan också göras av styrelseledamot, verkställande direktören, revisor eller aktieägare. Styrelseledamot som inte agerar efter det påbjudna mönstret blir personligen medansvarig för förpliktelser som bolaget därefter ådrar sig. Detsamma gäller aktieägare som trots vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut om att bolagets verksamhet skall fortsätta.

Som kommittén ser det är det i hög grad påkallat att lagen även fortsättningsvis, i bolagsborgenärernas intresse, sätter en gräns för hur långt täckningen för aktiekapitalet får sjunka innan verksamheten måste avbrytas och bolaget träda i likvidation. Kommittén föreslår därför att aktiebolagslagen även fortsättningsvis skall uppta bestämmelser om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist. Vissa mindre ändringar och förtydliganden bör emellertid göras i bestämmelserna om kontrollbalansräkningen och det personliga betalningsansvaret.

Vad beträffar kontrollbalansräkningen föreslår kommittén att i lagen läggs fast att denna skall upprättas med utgångspunkt i tillämplig lag om årsredovisning och att följande justeringar därefter får göras i fråga om värderingen av balansposterna:

1. Tillgångar får redovisas till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna eller, beträffande sådana anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning, anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar.

2. Skuld på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning får utelämnas i kontrollbalansräkningen, om stödet – för det fall att bolaget försätts i konkurs eller går i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder betalats.

3. Skuld avseende betalning av framtida skatt får tas upp till nuvärde.

4. Obeskattade reserver skall delas upp på eget kapital och skuld avseende framtida skatt.

5. Pensionsåtaganden som enligt god redovisningssed kunnat utelämnas i årsredovisningen men som upptagits som skuld i balansräkningen får utelämnas i kontrollbalansräkningen. Det gäller dock inte sådana åtaganden som redovisats under rubriken ”Avsatt till pensioner” och som enligt 7 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. inte får minskas.

Uppräkningen är avsedd att vara uttömmande. De påföljder som är knutna till försummelse att upprätta kontrollbalansräkning och försätta bolaget i likvidation vid kapitalbrist är så ingripande att reglerna måste vara tydliga och enkla för att inte leda till rättsosäkerhet.

Om styrelseledamöterna underlåter att fullgöra vad som åligger dem enligt bestämmelserna om tvångslikvidation på grund av kapitalbrist svarar de solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget, oavsett om denna underlåtenhet lett till någon skada för bolagets borgenärer eller ej. Kommittén föreslår att i lagen explicit anges vilka fall av underlåtenhet som här åsyftas, nämligen att styrelsen underlåter att,

om anledning därtill finns, på föreskrivet sätt upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning, att styrelsen underlåter att sammankalla den första kontrollstämman trots att kontrollbalansräkningen visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, att styrelsen underlåter att sammankalla den andra kontrollstämman inom den föreskrivna fristen på åtta månader, och att styrelsen underlåter att hos rätten ansöka om att bolaget försätts i likvidation, trots att den andra kontrollstämman inte fastställt en kontrollbalansräkning som visar att aktiekapitalet är till fullo täckt.

I enlighet med Högsta domstolens praxis föreslår kommittén vidare att lagtexten utformas så att det tydligt framgår att det personliga betalningsansvaret uppkommer endast om bolagets eget kapital vid den aktuella tidpunkten kan anses ha faktiskt underskridit den kritiska gränsen.

Vad gäller frågan om när styrelseledamöternas betalningsansvarsperiod upphör, framgår av nuvarande lagtext att ansvarigheten inte gäller för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en kontrollbalansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman. Även andra händelser kan emellertid sätta punkt för ansvarsperioden. Går bolaget i likvidation bör förpliktelser för bolaget som uppkommer därefter inte drabba styrelseledamöter som lämnat plats för likvidatorerna. Kommittén föreslår att detta kommer till uttryck i lagen.

Enligt gällande rätt kan inte bara styrelseledamöter utan också ”andra” som handlar på bolagets vägnar drabbas av personligt betalningsansvar. Enligt ordalagen skulle ansvar därmed kunna drabba, förutom bolagets verkställande direktör, t.ex. särskild firmatecknare. Kommittén menar att det i detta hänseende bör föreligga en överensstämmelse mellan den krets av personer som kan bli personligt betalningsansvariga och de personer som kan freda sig från ansvaret genom att själva ansöka om tvångslikvidation. Kommittén föreslår därför att lagtexten utformas så att, förutom styrelsens ledamöter, endast verkställande direktören som företrädare för bolaget kan drabbas av betalningsansvar.

Tvångslikvidation på grund av aktieägares maktmissbruk

I aktiebolagslagen finns bestämmelser om likvidation på grund av aktieägares maktmissbruk. Som ett alternativ till likvidation föreskrivs tvångsinlösen av minoritetens aktier. Kommittén anser att dessa bestämmelser till skydd för en aktieägarminoritet behövs även i den nya lagen. Med utgångspunkt i erfarenheterna från den s.k. Trustor-affären föreslår kommittén att bestämmelsen kompletteras med en möjlighet för rätten att, under vissa i lagen angivna förutsättningar, omedelbart kunna förordna en syssloman med uppgift att förvalta bolaget till dess likvidationsfrågan har blivit slutligt avgjord.

I lagen finns också bestämmelser om andra situationer då bolaget skall träda i likvidation inte på grund av ett stämmobeslut utan enligt förordnande av domstol eller PRV. En motsvarighet till dessa bestämmelser måste finnas även i den nya lagen.

Bland de situationer som kan föranleda en tvångslikvidation genom förordnande från PRV:s sida märks det fallet att bolaget saknar behörig styrelse, verkställande direktör eller revisor. Kommittén föreslår att den bestämmelsen utvidgas till att också avse det fallet att bolaget saknar sådan delgivningsbar person som numera skall finnas om bolaget inte har någon behörig ställföreträdare som är bosatt i Sverige.

Upplösning genom avförande ur aktiebolagsregistret

I aktiebolagslagen finns i dag en bestämmelse om upplösning genom avförande ur aktiebolagsregistret. Bestämmelsen förutsätter att inte någon anmälan rörande ett bolag har kommit in till PRV under de tio senaste åren. Med hänsyn till att PRV har skyldighet att bevaka att bolagen sänder in årsredovisningar årligen och verka för likvidation av bolagen om denna skyldighet försummas kan bestämmelsen knappast längre fylla någon praktisk funktion. Kommittén föreslår därför att bestämmelsen utmönstras ur aktiebolagslagen.

Upplösning efter konkurs

I aktiebolagslagen finns vissa regler om aktiebolags upplösning efter konkurs.

Ett aktiebolag skall anses upplöst om konkurs ägt rum och avslutats utan överskott, s.k. underskottskonkurs. Det innebär att bolaget efter konkursen saknar rättskapacitet. Från denna huvudregel har emellertid i rättspraxis gjorts vissa undantag såvitt avser rättshandlingar nödvändiga för fullgörande av bolagets avveckling och andra särskilda uppgifter. Kommittén har inte sett det som sin uppgift att utreda i vilken utsträckning denna praxis bör föranleda lagstiftning. Det är, som kommittén ser det, en fråga som bör lösas i ett processrättsligt sammanhang snarare än i en översyn av aktiebolagslagen.

Ett annat problem i anslutning till underskottskonkurser i aktiebolag är att det efter konkursens avslutande kan finnas tillgångar som inte omfattas av konkursen. En sådan situation kan uppkomma exempelvis om konkursboet inte utnyttjat sin rätt att överta aktiebolagets talan i en pågående process och bolaget vinner processen. Situationen har betydande likheter med en överskottskonkurs, vilken skall föranleda likvidation. Kommittén föreslår att motsvarande ordning lagfästs för det fallet att tillgång som inte omfattas av konkursen yppas efter bolagets upplösning på grund av konkurs.

Även såvitt avser överskottskonkurser är lagens utgångspunkt att bolaget efter konkursens avslutande skall upplösas. Enligt gällande rätt skall stämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att

bolaget skall gå i likvidation. Fattar stämman inte något sådant beslut skall PRV förordna om tvångslikvidation. Kommittén föreslår att denna ordning behålls, men att det i lagen öppnas en möjlighet för bolagsstämman att även i detta fall besluta att likvidationen skall upphöra och att bolaget skall fortsätta sin verksamhet, allt under förutsättning att revisor intygar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet och att utskiftning ännu inte ägt rum.

Bilaga 1

Författningsförslagen i delbetänkandet (SOU 1999:36)

Förslag till Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härmed föreskrivs att 7 kap. 2 §, 13 kap., 14 kap. 2 och 20 §§ samt 18 kap. 2, 4, 7 och 7 a §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. **2 §¹**

Aktiebolag får ej förvärva eller såsom pant mottaga egen aktie. Dotterföretag får ej heller förvärva eller såsom pant mottaga aktie i moderbolaget. Avtal i strid mot detta förbud är ogiltigt.

<p>Första stycket utgör inte hinder för aktiebolag eller dotterföretag att vid övertagande av affärsrörelse förvärva aktier som ingår i rörelsen, att lösa in aktier enligt 13 kap. 3 § eller att på auktion ropa in aktier som har utmätts för företagets fordran. En förvärvad aktie skall, om den inte har dragits in genom nedsättning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust, dock senast tre år efter förvärvet.</p>	<p>Första stycket utgör inte hinder för aktiebolag eller dotterföretag att vid övertagande av affärsrörelse förvärva aktier som ingår i rörelsen, att lösa in aktier enligt 13 kap. 18 § eller att på auktion ropa in aktier som har utmätts för företagets fordran. En förvärvad aktie skall, om den inte har dragits in genom nedsättning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust, dock senast tre år efter förvärvet.</p>
---	--

Har aktiebolag blivit moderbolag och innehar dotterföretaget aktier i moderbolaget, skall dessa aktier avyttras enligt vad som sägs i andra stycket.

En aktie, som inte har avyttrats inom tre år från förvärvet, är ogiltig. Bolaget skall sätta ned aktiekapitalet med aktiens nominella belopp. Ett förslag till beslut om nedsättning skall läggas fram på den första bolagsstämma som hålls sedan ogiltighet har inträtt. Nedsättningsbeloppet skall överföras till reservfonden.

13 kap. Likvidation och konkurs

Likvidationsgrunder m.m.

Frivillig likvidation

1 § Bolagsstämman kan besluta att bolaget skall gå i likvidation.

Att bolaget i vissa fall är skyldigt att gå i likvidation föreskrivs i 21 och 22 §§.

¹ Senaste lydelse 1994:802

2 § Beslut av bolagsstämman om likvidation är giltigt om det har biträtts av aktieägare med mer än hälften av de avgivna rösterna, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen.

Även om i bolagsordningen föreskrivits kvalificerad majoritet för beslut om likvidation, fattas giltigt beslut om likvidation med enkel majoritet, när grund för tvångslikvidation enligt 21 eller 22 § föreligger.

3 § Bolagsstämmans beslut om likvidation har verkan omedelbart eller från och med den dag bolagsstämman bestämmer. Denna dag får inte sättas senare än det närmast följande räkenskapsårets första dag. När grund för tvångslikvidation föreligger har beslutet alltid omedelbar verkan.

Förslag till beslut

4 § Om bolagsstämman skall pröva fråga om likvidation, skall styrelsen upprätta ett förslag till beslut.

I förslaget skall anges

1. skälen för att likvidera bolaget och vilka alternativ till likvidation som finns,
2. från vilken dag bolaget föreslås gå i likvidation,
3. den beräknade tidpunkten för skifte,
4. skifteslikvidens beräknade storlek, samt i förekommande fall,
5. vem som föreslås till likvidator i anmälan enligt 9 §.

Redovisningshandlingar

5 § Om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman, skall till förslaget till beslut fogas

1. kopia av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut om bolagets vinst eller förlust, samt kopia av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser, och
2. en av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, vilka inträffat sedan årsredovisningen lämnades.

Revisorsgranskning

6 § Styrelsens redogörelse enligt 5 § 2 skall granskas av bolagets revisorer. Revisorernas yttrande skall fogas till förslaget.

Tillhandahållande av förslaget till beslut m.m.

7 § Förslaget till beslut, i förekommande fall tillsammans med handlingar som avses i 5 § och revisorernas yttrande enligt 6 §, skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst två veckor före den bolagsstämman vid vilken frågan om likvidation skall prövas. En kopia av handlingarna

skall genast sändas till aktieägare som begär det och uppger sin post-adress. Handlingarna skall läggas fram på stämman. Bilaga 2

Kallelens innehåll

8 § Kallelsen till bolagsstämman skall ange likvidationsförslagets huvudsakliga innehåll.

Registrering

9 § När bolagsstämman har fattat beslut om likvidation skall styrelsen, verkställande direktören eller den som stämman utser genast anmäla detta till registreringsmyndigheten.

Täckningskontroll

Skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning

10 § Styrelsen är skyldig att genast upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning så snart det finns skäl att antaga att bolagets eget kapital, beräknat enligt 11 §, understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Samma skyldighet föreligger om bolaget vid verkställighet enligt 4 kap. utsökningsbalken befunnits sakna utmätningsbara tillgångar.

Kontrollbalansräkningen skall skrivas under av samtliga styrelseledamöter och av verkställande direktören. Har en avvikande mening om balansräkningen antecknats till styrelsens protokoll, skall yttrandet fogas till balansräkningen. Kontrollbalansräkningen skall innehålla uppgift om den dag då den undertecknades.

Kontrollbalansräkningens innehåll

11 § Kontrollbalansräkningen upprättas enligt tillämplig lag om årsredovisning under antagande att bolagets verksamhet skall fortsätta. Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek får följande justeringar göras.

1. Tillgångar får redovisas till försäljningsvärdet med avdrag för försäljningskostnaderna eller, beträffande sådana anläggningstillgångar som undergår fortlöpande värdeminskning, anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar.

2. Skuld på grund av statligt stöd för vilket återbetalningsskyldigheten är beroende av bolagets ekonomiska ställning får utelämnas i kontrollbalansräkningen, om stödet – för det fall att bolaget försätts i konkurs eller går i likvidation – skall återbetalas först sedan övriga skulder betalats.

3. Skuld avseende betalning av framtida skatt får tas upp till nuvärde.

4. Obeskattade reserver delas upp på eget kapital och skuld avseende framtida skatt.

5. Pensionsåtaganden som enligt god redovisningssed kunnat utelämnas i årsredovisningen men som upptagits som skuld i balansräkningen får utelämnas i kontrollbalansräkningen. Det gäller dock inte

sådana åtaganden som redovisats under rubriken ”Avsatt till pensioner” och som enligt 7 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. inte får minskas. Bilaga 2

Justeringar enligt 1–5 skall redovisas särskilt.

Första kontrollstämman

12 § Visar kontrollbalansräkningen att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen snarast möjligt utfärda kallelse till bolagsstämma som har att pröva om bolaget skall gå i likvidation (första kontrollstämman). Därvid skall bestämmelserna i 5–8 §§ tillämpas. Kontrollbalansräkningen skall läggas fram på stämman.

Andra kontrollstämman

13 § Har första kontrollstämman inte beslutat att bolaget skall gå i likvidation, skall styrelsen upprätta en ny kontrollbalansräkning och sammankalla bolagsstämma för att inom åtta månader från första kontrollstämman på nytt pröva frågan om bolaget skall gå i likvidation (andra kontrollstämman). Därvid skall bestämmelserna i 5–8 §§ tillämpas. Kontrollbalansräkningen skall läggas fram på stämman.

Ansökan om tvångslikvidation

14 § Godkänner inte den andra kontrollstämman en kontrollbalansräkning som utvisar att det egna kapitalet vid tiden för stämman uppgår till det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om inte stämman beslutar att bolaget skall gå i likvidation, inom två veckor hos rätten ansöka om att bolaget försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av styrelseledamot, verkställande direktör, revisor och aktieägare.

Personligt betalningsansvar

15 § Om styrelsen underlåtit att

1) i enlighet med 10 § upprätta och låta revisorerna granska en kontrollbalansräkning,

2) i enlighet med 12 § sammankalla en första kontrollstämma,

3) i enlighet med 13 § sammankalla en andra kontrollstämma, eller

4) i enlighet med 14 § ansöka hos rätten om att bolaget försätts i likvidation,

svarar styrelsens ledamöter solidariskt för de förpliktelser som därefter uppkommer för bolaget. Om verkställande direktören med vetskap om sådan underlåtenhet handlar på bolagets vägnar, svarar han solidariskt med styrelseledamöterna för de förpliktelser som därigenom uppkommer för bolaget.

Styrelseledamot och verkställande direktör svarar dock inte enligt första stycket 1 för en bolagets förpliktelse med mindre fordringsägaren visar att bolagets aktiekapital vid tiden för förpliktelsens uppkomst inte var täckt av eget kapital i den omfattning som avses i 10 §.

Ansvar enligt första stycket gäller inte för styrelseledamot som visar att underlåtenheten inte beror på att han varit försumlig. Bilaga 2

16 § Solidariskt ansvar för de förpliktelser som uppkommer för bolaget inträder även för aktieägare som, i fall som avses i 14 §, med vetskap om likvidationsplikten deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet.

17 § Ansvarighet enligt 15 § och 16 § gäller inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan har hänskjutits till rättens prövning eller sedan en kontrollbalansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till det registrerade aktiekapitalet, blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman. Sådan ansvarighet gäller inte heller förpliktelser som uppkommit sedan bolagsstämman eller registreringsmyndigheten beslutat om likvidation.

Majoritetsmissbruk

18 § Har aktieägare uppsåtligen genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, kan rätten, om det finns särskilda skäl till det på grund av missbrukets långvarighet eller annan anledning, på talan av ägare till en tiondel av samtliga aktier besluta att bolaget skall gå i likvidation.

Har talan väckts enligt första stycket och finns det påtaglig risk att fortsatt missbruk väsentligt förringar kärandens rätt, får rätten förordna en eller flera sysslomän att i styrelsens och verkställande direktörens ställe förvalta bolaget till dess frågan om likvidation har blivit slutligt avgjord.

19 § I fall som avses i 18 § kan rätten på yrkande av bolaget i stället för att besluta om likvidation ålägga bolaget att inom viss tid lösa in kärandens aktier. Försummar bolaget att lösa aktierna inom den av rätten fastställda tiden, skall rätten på talan av den vars aktier skulle ha lösts in besluta att bolaget skall gå i likvidation.

Vid avgörande av frågan om beslut om likvidation eller beslut om inlösen av aktier skall meddelas skall särskild hänsyn tas till de anställdas och fordringsägarnas intressen. Inlösen enligt första stycket får inte ske, om bolagets eget kapital, beräknat enligt 11 §, efter inlösen skulle understiga hälften av det registrerade aktiekapitalet. Vid beräkningen av bolagets eget kapital skall de aktier som skall lösas in tas upp som tillgång utan värde.

20 § Om en aktieägare, sedan talan enligt 18 § behörigen väckts, för sin del återkallar talan, kan övriga aktieägare som deltagit i väckande av talan fullfölja denna.

Tvångslikvidation

21 § Rätten förordnar att bolaget omedelbart skall gå i likvidation,

1. i fall som avses i 14 §, om bolagsstämman inte fattat beslut som anges där, samt

2. i fall som avses i 18 §, om rätten inte i stället förordnar om inlösen enligt 19 §.

Beslut om likvidation enligt första stycket 1 meddelas inte, om det under ärendets handläggning i tingsrätten visas att bolagsstämman fastställt en kontrollbalansräkning som avses i 14 §. Detsamma gäller om det under angivna tid visas att den i första stycket 2 angivna likvidationsgrunden upphört.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare eller, i fall som avses i nämnda stycke 1, revisor i bolaget.

22 § Registreringsmyndigheten förordnar att bolaget omedelbart skall gå i likvidation, om

1. bolaget inte på föreskrivet sätt till registret har inkommit med anmälan av sådan behörig styrelse, verkställande direktör, delgivningsbar person eller revisor som skall finnas enligt denna lag,

2. bolaget inte har inkommit till registreringsmyndigheten med årsredovisning och revisionsberättelse enligt 8 kap. 3 § första stycket årsredovisningslagen (1995:1554) och, i förekommande fall, koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse enligt 8 kap. 16 § samma lag, inom elva månader från räkenskapsårets utgång, eller

3. likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen.

Beslut om likvidation meddelas dock inte, om likvidationsgrunden har upphört under ärendets handläggning hos registreringsmyndigheten och avgift som påförts enligt 27 § har betalats.

Fråga om likvidation enligt första stycket tas upp av registreringsmyndigheten självmant eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör, aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

23 § Om anmälan som avses i 21 § görs, skall rätten genast kalla bolaget samt aktieägare och borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på utsatt dag, då fråga om skyldighet för bolaget att gå i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges bolaget om det kan ske på annat sätt än enligt 15–17 § delgivningslagen (1970:428). Kallelsen skall genom rättens försorg kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före inställelsedagen.

24 § I ärende enligt 22 § skall registreringsmyndigheten förelägga bolaget att komma in med skriftligt yttrande eller efterfrågade handlingar till myndigheten inom viss tid. Föreläggandet skall delges bolaget, om det kan ske på annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970:428). Föreläggandet skall genom registreringsmyndighetens försorg kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst en månad före utgången av den utsatta tiden.

25 § När en ansökan om likvidation eller om utseende av likvidator har kommit in till rätten skall detta genast anmälas till registreringsmyndig-

heten. Rätten skall också anmäla beslut om likvidation och förordnande av likvidator till registreringsmyndigheten. Bilaga 2

26 § Har sökanden haft kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärende enligt 21 eller 22 §, skall ersättning för detta lämnas av bolagets medel, om bolaget förpliktas att gå i likvidation. Sådan ersättning skall också i andra fall lämnas om rätten, eller i fall som avses i 22 §, registreringsmyndigheten finner det skäligt.

27 § Om registreringsmyndigheten självmant meddelar bolaget ett likvidationsföreläggande enligt 24 § på den grunden att bolaget inte har anmält behörig styrelse, verkställande direktör, delgivningsbar person eller revisor för registrering, skall bolaget förpliktas att betala en särskild avgift för kostnaderna i likvidationsärendet.

Bolaget får förpliktas betala avgift enligt första stycket endast om registreringsmyndigheten senast sex veckor innan föreläggandet meddelades har skickat en påminnelse till bolaget på dess senast anmälda postadress om den brist som föreläggandet avser. Påminnelsen skall ha innehållit en upplysning om att bolaget kan bli skyldigt att betala en avgift om bristen inte avhjälpes.

Kommer det fram i likvidationsärendet att det inte fanns grund för tvångslikvidation när föreläggande enligt 24 § meddelades, skall avgiftsbeslutet upphävas.

Bestämmelserna i 8 kap. 9 och 10 §§ årsredovisningslagen (1995:1554) tillämpas även i fråga om avgift enligt första stycket.

Regeringen får meddela föreskrifter om avgiftens storlek.

Genomförande av likvidation

Utseende av likvidator

28 § När anmälan gjorts om att bolagsstämman fattat beslut om att bolaget skall gå i likvidation skall registreringsmyndigheten genast utse en eller flera likvidatorer.

När en domstol eller registreringsmyndigheten beslutar att bolaget skall gå i likvidation skall en eller flera likvidatorer samtidigt utses.

Saknar aktiebolag, som gått i likvidation, till registret anmäld behörig likvidator, skall registreringsmyndigheten förordna en eller flera likvidatorer.

Registrering

29 § Beslut om likvidation och om förordnande av likvidator skall registreras.

Styrelse och verkställande direktör

30 § Likvidator träder i styrelsens och verkställande direktörs ställe och har i uppdrag att genomföra likvidationen. Bestämmelserna om styrelse

och styrelseledamöter i denna lag och tillämplig lag om årsredovisning gäller även i fråga om likvidator, om inte annat följer av detta kapitel. Bilaga 2

Om bolagsstämman beslutat att bolaget skall gå i likvidation företräds bolaget av styrelsen och, i förekommande fall, verkställande direktören till dess likvidator förordnats.

Revisor

31 § Uppdrag att vara revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare upphör inte genom att bolaget går i likvidation. Bestämmelserna i 10 och 11 kap. skall tillämpas under likvidation. I revisionsberättelsen skall revisorerna uttala sig om huruvida likvidationen enligt deras mening onödigt fördröjs.

Bolagsstämma

32 § I fråga om bolagsstämma under likvidation gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma, i den mån inte annat följer av att bolaget skall gå i likvidation och bestämmelserna i detta kapitel.

Redovisning för tiden före likvidators förordnande

33 § När bolaget gått i likvidation och likvidator förordnats skall styrelsen och verkställande direktören genast avge redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut har lagts fram på bolagsstämma. Redovisningen skall läggas fram på bolagsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning i tillämplig lag om årsredovisning samt om revisionsberättelse enligt denna lag skall tillämpas.

Omfattar den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut har lagts fram på bolagsstämma även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning, i moderbolag i förekommande fall omfattande även koncernredovisning, avges för det året.

34 § Likvidatorerna skall genast söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

Avveckling av rörelsen

35 § Likvidatorerna skall så snart det kan ske genom försäljning på offentlig auktion eller på annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få skälig tid att skaffa sig ny anställning.

36 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge en årsredovisning, som skall läggas fram på ordinarie bolagsstämma för godkännande. I fråga om stämman och redovisningen skall 9 kap. 7 § andra stycket 1 och 2 denna lag samt 5 kap. 17–23 §§, 6 kap. 2 § och bestämmelserna om finansieringsanalys i 2 kap. 1 § tredje stycket och 6 kap. 3 § årsredovisningslagen (1995:1554) inte tillämpas. I förekommande fall behöver inte heller bestämmelserna i 5 kap. 2 § 3 och 6 kap. 3 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag tillämpas.

I balansräkningen tas det egna kapitalet upp i en post. Aktiekapitalet anges särskilt, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

En tillgång får inte tas upp till högre värde än den beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om en tillgång kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna värdet, skall det beräknade beloppet anges särskilt vid tillgångsposten. Om en skuld eller likvidationskostnad kan beräknas kräva ett belopp som väsentligt avviker från redovisad skuld skall det beräknade beloppet anges vid skuldposten.

Bestämmelserna i 8 kap. årsredovisningslagen tillämpas på årsredovisning under likvidation. Vad som där sägs om fastställd årsredovisning gäller i stället den godkända årsredovisningen.

Skifte

37 § När den i kallelsen på okända borgenärer utsatta inställeldagen är förbi och alla kända skulder har betalats, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om en skuld är tvistig eller inte förfallen till betalning eller av annan orsak inte kan betalas, skall erforderliga medel sättas av till betalning av skulden och återstoden skiftas.

Klander av skifte

38 § Aktieägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning enligt 39 § lades fram på bolagsstämma.

Slutredovisning

39 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge slutredovisning för sin förvaltning genom en förvaltningsberättelse rörande likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Till berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden.

Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till bolagets revisorer, som inom en månad därefter skall avge en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall denne genast kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredo-

visningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för och sändas till aktieägare enligt 9 kap. 16 § och läggas fram på stämman. Bestyrkta kopior därav skall ges in till registreringsmyndigheten. Föreskrifterna i 9 kap. 7 § andra stycket 3 och 9 kap. 9 § andra stycket skall tillämpas.

Upplösning

40 § När likvidatorerna lagt fram slutredovisning, är bolaget upplöst. Anmälan därom skall genast göras för registrering.

Preskription

41 § Har aktieägare inte inom fem år efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämma anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet, har han förlorat sin rätt till det som i skiftet tillagts honom. Med tillämpning av 44 § skall kvarvarande tillgångar då skiftas mellan bolagets övriga aktieägare. Är tillgångarna av obetydligt värde, kan rätten på anmälan av likvidator förordna att tillgångarna skall tillfalla allmänna arvsfonden.

Skadeståndstalan

42 § Trots vad som sägs i 40 § kan ägare till en tiondel av samtliga aktier hos likvidator påkalla bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Bestämmelsen i 9 kap. 12 § andra stycket skall tillämpas.

Obestånd

43 § Om likvidatorerna finner att bolaget är på obestånd eller inte kan betala likvidationskostnaderna, skall de ansöka om att bolaget försätts i konkurs.

Fortsatt likvidation

44 § Om en tillgång framkommer för bolaget efter dess upplösning enligt 40 § eller om talan väcks mot bolaget eller det av annat skäl uppkommer behov av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas.

Anmälan om fortsatt likvidation skall genast göras av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall ske enligt bolagsordningen. Dessutom skall skriftlig kallelse sändas till varje aktieägare vars postadress är införd i aktieboken eller på annat sätt känd för bolaget.

Är tillgång som avses i första stycket av obetydligt värde, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att tillgången skall tillfalla allmänna arvsfonden.

45 § Har bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämman beslut enligt 1 § eller, i fall som avses i 14 § och 49 § andra stycket, på grund av rättens beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. Sådant beslut får dock inte fattas, om likvidationsanledning på grund av denna lag eller bolagsordningen föreligger eller om bolagets eget kapital beräknat enligt 11 § enligt revisorernas yttrande inte uppgår till det registrerade aktiekapitalet eller om utskiftning ägt rum.

När bolagsstämman fattar beslut enligt första stycket, skall den samtidigt välja styrelse.

Bolagsstämman beslut om likvidationens upphörande och val av styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän registrering skett.

46 § Om ett likvidationsbeslut som avses i 1, 21 eller 22 § blivit upphävt genom domstols lagkraftätagande dom eller beslut, skall likvidatorerna genast göra anmälan därom för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

47 § När likvidation upphört enligt 45 eller 46 § skall 39 § tillämpas.

Konkurs

48 § Om ett aktiebolag försätts i konkurs eller beslut om företagsrekonstruktion enligt lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion meddelas, skall tingsrätten för registrering underrätta registreringsmyndigheten om beslutet, vem som har utsetts till konkursförvaltare eller rekonstruktör och vilken tillsynsmyndighet som utövar tillsyn över förvaltningen.

Under konkursen företräds bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som finns vid konkursens början. Dock gäller även under konkursen bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, entledigande och nytillsättning.

När en konkurs har avslutats, eller en företagsrekonstruktion enligt lagen om företagsrekonstruktion har upphört, skall tingsrätten för registrering underrätta registreringsmyndigheten samt i det förra fallet ange om överskott finns eller inte. Tingsrätten skall även för registrering underrätta registreringsmyndigheten när högre rätt har upphävt ett beslut att försätta bolaget i konkurs eller ett beslut om företagsrekonstruktion.

49 § Om ett aktiebolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas. Finns det efter konkursens avslutande kvar tillgångar som inte omfattas av konkursen, skall på ansökan av den vars rätt berörs därav en eller flera likvidatorer förordnas av rätten. Kallelse till första bolagsstämman skall ske i enlighet med vad som föreskrivs i 44 §.

Om konkurs avslutas med överskott eller läggs ned efter frivillig uppgörelse eller om egendomen i konkursboet återställs till bolaget till

följd av att ackord fastställts, skall bolagsstämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall gå i likvidation. Bilaga 2

Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, skall likvidationen fortsättas enligt 44 §, om konkursen avslutas med överskott.

14 kap.

2 §²

Fusion får ske utan hinder av att överlåtande bolag har trätt i likvidation, under förutsättning att skifte av bolagets tillgångar inte har påbörjats.

I fall som avses i första stycket skall likvidatorerna, när en fusionsplan har upprättats enligt 4 §, avge slutredovisning över sin förvaltning. Slutredovisningen skall, sedan fusionsplanen har blivit gällande i bolaget, framläggas på stämma. För slutredovisningen och dess granskning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 13 kap. 14 §.

I fall som avses i första stycket skall likvidatorerna, när en fusionsplan har upprättats enligt 4 §, avge slutredovisning över sin förvaltning. Slutredovisningen skall, sedan fusionsplanen har blivit gällande i bolaget, framläggas på stämma. För slutredovisningen och dess granskning gäller i övrigt vad som föreskrivs i 13 kap. 39 §.

Likvidationen skall anses avslutad när anmälan enligt 19 § har registrerats eller registrering enligt 28 § har skett.

20 §³

När en anmälan enligt 19 § har registrerats, är överlåtande bolag upplöst. Överlåtande bolags tillgångar och skulder med undantag för skadeståndsanspråk enligt 15 kap. 1–3 §§ övergår samtidigt till det övertagande bolaget och aktieägare i överlåtande bolag blir, om aktier ingår i fusionsvederlaget, aktieägare i det övertagande bolaget.

Ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i ett överlåtande bolag kan trots bestämmelserna i första stycket hos styrelsen begära att det hålls bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Därvid skall 9 kap. 12 § andra stycket tillämpas. Om sådan talan väcks, gäller 13 kap. 16 § i tillämpliga delar.

Ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i ett överlåtande bolag kan trots bestämmelserna i första stycket hos styrelsen begära att det hålls bolagsstämma för behandling av fråga om talan enligt 15 kap. 7 §. Därvid skall 9 kap. 12 § andra stycket tillämpas. Om sådan talan väcks, gäller 13 kap. 44 § i tillämpliga delar.

18 kap.

2 §⁴

Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införes i aktiebolagsregistret med undantag av registrering av underrättelse

Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införes i aktiebolagsregistret med undantag av registrering av underrättelse

² Senaste lydelse 1994:802.

³ Senaste lydelse 1998:760.

⁴ Senaste lydelse 1985:58.

enligt 13 kap. 20 §. En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall endast ange ändringens art. Bilaga 2

enligt 13 kap. 48 §. En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall endast ange ändringens art.

4 §⁵

Har sökande vid anmälan för registrering ej iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidtaga rättelse. Detsamma gäller, om registreringsmyndigheten finner att beslut som anmäles för registrering eller handling som bifogas anmälan ej har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen eller har i något viktigare hänseende otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att efterkomma föreläggandet, skall anmälan avskrivas. Underrättelse om denna påföljd skall intagas i föreläggande. Föreligger även efter det yttrande avgivits hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om anledning ej förekommer att ge sökanden nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket hindrar inte registrering av ett bolagsstämmobeslut, om rätten till talan mot beslutet har gått förlorat enligt 9 kap. 40 § första stycket.

Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta bolaget när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 13 kap. 6 a eller 18 §, 14 kap. 15 § första stycket, 21 eller 29 § eller 19 kap. 2 §.

Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta bolaget när registreringsmyndigheten fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 13 kap. 27 §, 14 kap. 15 § första stycket, 21 eller 29 § eller 19 kap. 2 §.

7 §⁶

En myndighets beslut i tillståndsärendet enligt 2 kap. 1 §, 8 kap. 8, 26 eller 31 §, 10 kap. 14 § eller 12 kap. 8 § får överklagas till regeringen.

Länsstyrelsens beslut enligt denna lag i annat fall än enligt första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Ett beslut av registreringsmyndigheten att avskriva anmälan eller vägra registrering enligt 4 § första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 a §, 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 13 kap. 18 §, 14 kap. 15 § första stycket, 21 och 29 §§ samt 19 kap. 2 §.

Ett beslut av registreringsmyndigheten att avskriva anmälan eller vägra registrering enligt 4 § första stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 4 a §, 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 14 kap. 15 § första stycket, 21 och 29 §§ samt 19 kap. 2 §.

⁵ Senaste lydelse 1998:760.

⁶ Senaste lydelse 1998:760.

8 §⁷

Beslut av registreringsmyndigheten i ärende enligt 13 kap. 4 a eller 7 § överklagas till tingsrätten i den ort där bolagets styrelse har sitt säte. Skrivelsen med överklagandet skall ges in till registreringsmyndigheten inom tre veckor från dagen för beslutet.

Vid överklaganden av registreringsmyndighetens beslut i ärenden enligt 13 kap. 4 a eller 7 § gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Beslut av registreringsmyndigheten i ärende enligt 13 kap. 22 eller 28 § överklagas till tingsrätten i den ort där bolagets styrelse har sitt säte. Skrivelsen med överklagandet skall ges in till registreringsmyndigheten inom tre veckor från dagen för beslutet.

Vid överklaganden av registreringsmyndighetens beslut i ärenden enligt 13 kap. 22 eller 28 § gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

⁷ Senaste lydelse 1996:256.

2. Förslag till Lag om ändring i årsredovisningslagen
(1995:1554)

Bilaga 2

Härmed föreskrivs att 8 kap. 7 § i årsredovisningslagen (1995:1554) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

7 §

Har registrering skett av beslut om att bolaget försatts i konkurs eller trätt i likvidation, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.	Har registrering skett av beslut om att bolaget försatts i konkurs, får beslut om förseningsavgift inte meddelas.
---	---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Remissinstanser som yttrat sig över delbetänkandet Likvidation av aktiebolag (SOU 1999:36)

Bilaga 3

Remissinstanser som har yttrat sig

Justitiekanslern, Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Västernorrlands län, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren, Revisorsnämnden, Bokföringsnämnden, Finansinspektionen, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Statskontoret, Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Patent- och registreringsverket, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska Handelskammarförbundet, Sveriges Industriförbund, Svensk Handel, Sveriges Ackordscentral, Företagarnas Riksorganisation, Sveriges Försäkringsförbund, OM Gruppen Aktiebolag, Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, Svenska Revisorsamfundet SRS, Sveriges Redovisningskonsulters Förbund SRF, Sveriges advokatsamfund, Konkursförvaltar kollegiernas förening, Sveriges Aktiesparares Riksförbund – Aktiespararna, Advokatfirman Nordia, Sveriges Inkassoorganisation, BDO Feinstein Revision AB och Stockholms Handelskammare.

Remissinstanser som meddelat att de avstår från att yttra sig

Tjänstemännens Centralorganisation TCO, Värdepapperscentralen VPC, Näringslivets nämnd för regelgranskning, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Remissinstanser som inte inkommit med yttrande

Aktiefrämjandet.

Sammanfattning av Bulvanutredningens betänkande Bulvaner och annat (SOU 1998:47)

Uppdraget

Utredningens huvuduppgift har varit att överväga åtgärder som kan förhindra eller försvåra att ekonomisk brottslighet begås med hjälp av bulvaner eller bulvanliknande arrangemang. Uppdraget har emellertid även omfattat frågor som inte kan sägas ha någon omedelbar anknytning till problemen med illojala bulvanskap.

Till de frågor som utredningen enligt direktiven har haft att särskilt uppmärksamma hör hur myndigheter med tillstånds- eller tillsynsuppgifter skall kunna få bättre möjligheter än i dag att förhindra att de regler som gäller i dessa hänseenden kringgås genom användning av bulvaner, hur det kan göras lättare att avslöja illojala bulvanförhållanden i samband med kreditupplysning och om registeruppgifter om brottmålsdomar - i första hand avseende ekonomisk brottslighet - bör göras tillgängliga för affärskontrolländamål, om det finns skäl att införa ett register för information om ägarförhållandena i fåmansbolag samt vilka regeländringar eller andra åtgärder som krävs för att förhindra att ett näringsförbud kringgås genom användning av bulvaner eller på annat liknande sätt. I uppdraget har också ingått att göra en översyn av lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. (rådgivningslagen).

Vissa missbruk av associationsrätten

Flera frågor som har anknytning till det problemområde utredningen har haft att behandla gäller olika slags missbruk av det associationsrättsliga systemet med anknytning till styrelsens roll främst i aktiebolag men även i andra juridiska personer. Hit hör bl.a. de problem som föranleds av att ett stort antal aktiebolag saknar till Patent och registreringsverket (PRV) anmäld styrelse. Eftersom Aktiebolagskommittén torde komma att ta upp problemen med styrelselösa bolag till prövning i hela sin vidd avstår utredningen för sin del från att lägga fram några förslag som tar sikte på denna problematik. Utredningen förordar emellertid att man, när det gäller problemen med retroaktiva anmälningar av förändringar i ett aktiebolags styrelse, i första hand undersöker möjligheten att införa en ordning som innebär att en avgång och möjligen också ett nyval får omedelbar verkan endast under förutsättning att det kan beläggas att anmälan för registrering skett inom viss kortare tid från förändringen.

Ibland uppkommer problem genom vilseledande anmälningar för registrering av styrelseledamöter och andra bolagsföreträdare. I ett antal fall har det sålunda förekommit att fingerade personer som uppges vara bosatta utomlands har anmälts för registrering. Ett arbete som syftar till att åstadkomma en bättre ordning för identitetskontroll av utomlands bosatta bolagsföreträdare som anmäls för registrering pågår för närvarande. Även om en sådan ordning kommer till stånd måste man emellertid räkna med att det även framgent kan inträffa att fingerade personer

anmäls för registrering. Utredningen har övervägt frågan om det finns skäl att införa en straffbestämmelse som riktar sig mot ett sådant missbruk av reglerna. Som utredningen ser saken är emellertid förfarandet redan i dag straffbelagt, bl.a. kan ansvar enligt 15 kap. 11 § brottsbalken för osant intygande eller brukande av osann urkund komma i fråga. Enligt utredningens bedömning är någon ny straffbestämmelse följaktligen inte nödvändig.

En annan form av missbruk av det bolagsrättsliga systemet som leder till stora problem för de myndigheter som har att utreda brott utgör anlitan det av s.k. målvakter, dvs. personer som ställer sig till förfogande som styrelseledamöter för att bära det straffrättsliga ansvaret utan avsikt att delta i bolagets verksamhet.

I syfte att förbättra möjligheterna att ingripa mot bruket av målvakter föreslår utredningen att det i aktiebolagslagen införs en allmän lämplighetsregel för styrelseledamöter och verkställande direktör i vilken det anges att dessa bolagsföreträdare skall ha sådan insikt och erfarenhet som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet samt omständigheterna i övrigt fordras för uppdragets fullgörande enligt aktiebolagslagen. Vidare föreslås att det föreskrivs att den som inte avser att ta del i sådan verksamhet som enligt aktiebolagslagen ankommer på styrelsen eller verkställande direktör inte utan godtagbart skäl får åta sig sådant uppdrag. Den som uppsåtligt och i otillbörligt syfte åtar sig sådant uppdrag i strid med den sist nämnda bestämmelsen skall enligt förslaget kunna dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma skall gälla för deltagare i bolagsstämma och styrelseledamot som i otillbörligt syfte utser någon till styrelseledamot eller verkställande direktör med insikt om att hinder mot detta möter enligt någon av de angivna bestämmelserna.

Ett ytterligare problem i detta sammanhang utgör bruket av generalfullmakter. I utredningens uppdrag har ingått att behandla frågan om generalfullmakter främst när det gäller användningen av sådana fullmakter som ett medel att kringgå näringsförbud. Vi återkommer till denna fråga i det följande. I direktiven har emellertid även angetts att utredningen skall vara fri att behandla frågan om generalfullmakter också i andra brottsliga situationer än i samband med kringgående av näringsförbud.

Generalfullmakter uppges representera ett stort praktiskt problem för de brottsbekämpande myndigheterna. Sådana fullmakter förekommer ofta i styrelselösa bolag. Den ende som företräder bolaget är då innehavaren av generalfullmakten, som i sin tur inte sällan transporterar den på annan. Resultatet blir att man kringgår aktiebolagslagens system för ledning av aktiebolag och att det erbjuder stora svårigheter att identifiera den som skall bära ansvaret för en straffbar gärning vilken företagits i bolagets namn eller med dess medel.

I de sammanhang då problemet uppmärksammas har föreslagits olika slags åtgärder för att minska problemen med generalfullmakter, såsom att generalfullmakter skulle uttryckligen förbjudas, att registrering skulle krävas för att en generalfullmakt skulle få giltighet eller att en generalfullmakt inte skulle få gälla mer än en begränsad tid med förbud att därefter utfärda en ny generalfullmakt.

Dessa förslag är enligt utredningens mening i hög grad beaktansvärda. Som utredningen ser saken lider de dock av den svagheten att det är svårt att på ett meningsfullt sätt definiera det slag av fullmaktshandling som skulle träffas av sådana regler. Generalfullmakt utgör inte någon term som förekommer i lag eller annars har någon allmänt vedertagen innebörd. Alla slags fullmakter kan ju inte förbjudas.

Utredningen föreslår att aktiebolagslagens reglering justeras och förtydligas i vissa hänseenden. Sålunda föreslår vi att det införs en föreskrift om att ett oinskränkt bemyndigande för annan än styrelseledamot eller verkställande direktör att företräda bolaget och teckna dess firma inte medför någon rätt att företräda bolaget förrän registrering har skett. Vidare föreslås att aktiebolagslagens bestämmelse om att styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltning skall kompletteras med en regel i vilken det anges att styrelsen inte får överlåta ansvaret för dessa uppgifter på annan.

Utredningen är emellertid medveten om att de föreslagna båda lagändringarna inte mer än i förhållandevis begränsad mån undanröjer de problem som har gett sig till känna i praktiken. Över huvud taget förefaller det vara svårt att åstadkomma en lösning av problemen genom ingrepp i aktiebolagsrättsliga eller andra civilrättsliga regler. Med hänsyn härtill och till att det associationsrättsliga systemet är så lätt att manipulera i brottsliga sammanhang anser utredningen att det finns skäl för en utvidgning av tillämpningsområdet för brottbalkens medverkansregler. Utredningen föreslår sålunda att den som med uppsåt att främja brottslig verksamhet ger någon ett bemyndigande att företräda juridisk person skall anses medverka till brott som begås med stöd av bemyndigandet. Förslaget innebär att uppsåtet kan vara direkt, indirekt eller eventuellt, men det behöver inte omfatta ett konkret brott och inte endast en bestämd brottstyp utan det bör vara tillräckligt att det avser brottslig verksamhet.

Kontroll i samband med tillståndsgivning m.m.

För närvarande finns det inga författningsregler som mera specifikt tar sikte på en myndighets möjligheter att undersöka vem som i realiteten utövar ledningen i ett företag eller har ett väsentligt ekonomiskt intresse i viss näringsverksamhet.

När det gäller myndigheter med tillstånds- eller tillsynsuppgifter eller med uppgift att besluta om bidrag till näringslivet finns det i allmänhet författningsbestämmelser som mera allmänt reglerar vilka kontroll- och undersökningsåtgärder myndigheten kan vidta. Myndighetens befogenheter i detta hänseende kan vara mer eller mindre långtgående. Vissa av dessa mera allmänt hållna regler kan tillämpas även i fall där en myndighet i sin verksamhet finner anledning att närmare utreda vem som utövar ledningen i ett företag.

Även i avsaknad av särskild författningsreglering kan en myndighet vidta sådana åtgärder som att infordra uppgifter eller be en viss person att infinna sig hos myndigheten. För att myndigheten skall kunna tillgripa någon form av tvångsmedel, t.ex. ett vitesföreläggande, i syfte att förmå personen i fråga att efterkomma myndighetens begäran krävs dock stöd i

ett uttryckligt författningsbemyndigande. Det är vidare diskutabelt om en myndighet i avsaknad av författningsstöd kan anses ha möjlighet att genomföra besök i utrednings- och kontrollsyfte.

Utredningen anser att det finns skäl att ge här aktuella myndigheter bättre möjligheter än i dag att förhindra att regler kringgås genom användning av bulvaner eller bulvanliknande arrangemang. Utredningen föreslår därför att det införs generella bestämmelser som ger myndigheter i verksamhet som består i tillståndsprovning, tillsyn eller lämnande av stöd med avseende på näringslivet vidgade möjligheter att utreda och kontrollera vem som utövar ledningen eller har ett väsentligt ekonomiskt intresse i ett företag som är föremål för myndighetens verksamhet. Under förutsättning att det är av betydelse för myndighetens verksamhet hur det förhåller sig i dessa hänseenden och att myndigheten finner anledning att genomföra en särskild utredning i syfte att klarlägga förhållandena, skall enligt förslaget myndigheten få

- vid vite ålägga ett företag eller någon annan att tillhandahålla uppgifter eller handlingar,
- vid vite ålägga den som kan förväntas kunna lämna upplysningar i saken att inställa sig till förhör på tid och plats som myndigheten bestämmer, eller
- avlägga besök i lokaler som ej utgör bostad.

Affärskontroll

I utredningens uppdrag har ingått att överväga hur det kan göras lättare att avslöja illojala bulvanförhållanden i samband med affärskontroll. Därvid har utredningen bl.a. haft att överväga om registeruppgifter om brottmålsdomar, i första hand rörande ekonomisk brottslighet, bör göras tillgängliga i samband med kreditupplysning eller på annat sätt i samband med affärskontroll.

Med affärskontroll avses här den kontroll av en tilltänkt affärspartner som en näringsidkare före en kredit eller ett avtalsslut kan genomföra i syfte att skydda sig mot oönskade affärsförbindelser och ekonomiska förluster.

Utredningen gör bedömningen att en möjlighet att förmedla uppgifter om ekonomisk brottslighet i samband med affärskontroll borde kunna ge påtagliga brottsförebyggande effekter. Samtidigt står det klart att en sådan uppgiftsförmedling skulle medföra att enskilda fick utstå visst intrång i den personliga integriteten. Tanken på att öppna en möjlighet att lämna ut brottsuppgifter i kreditupplysningssammanhang strider onekligen mot de principer som hittills tillämpats på området, i själva verket i så hög grad att, om en möjlighet till detta i enlighet med våra direktiv skulle öppnas, man måste rubricera det som en betydande systemförändring.

Vid den grannliga avvägning som måste göras mellan intresset av att motverka den ekonomiska brottsligheten och intresset av att bereda enskilda skydd mot intrång i den personliga integriteten har utredningen funnit att det kan anföras goda skäl för att en möjlighet att lämna uppgifter om ekonomiska brott i samband med kreditupplysning bör införas. Utredningen lägger därför för remissinstansernas prövning fram ett sådant förslag.

Förslaget innebär följande. Kreditupplysningsföretagen skall ges möjlighet att förmedla uppgifter om lagakraftvunna domar och godkända strafförelägganden avseende ekonomisk brottslighet. Med ekonomisk brottslighet avses här brott enligt 9 - 11 kap. och 14 kap. brottsbalken samt brott enligt skattebrottslagen (1971:69) och lagen (1960:418) om straff för varusmuggling. Uppgifter skall få lämnas endast om domar och godkända strafförelägganden i vilka annan påföljd än böter har ålagts. Som ytterligare begränsning skall gälla att uppgifter får lämnas endast beträffande den som vid tidpunkten för utlämnandet av uppgiften är näringsidkare eller har en sådan anknytning till en näringsverksamhet att han är att jämställa med näringsidkare i kreditupplysningslagens mening. Sedan fem år förflutit från det att domen vann laga kraft eller strafföreläggandet godkändes skall uppgift om domen eller strafföreläggandet inte längre få lämnas ut. Kreditupplysningsföretagen skall få rätt att för kreditupplysningsändamål erhålla uppgifter från Rikspolisstyrelsens belastningsregister.

Ägarregister i fåmansbolag

Enligt direktiven har utredningen ålagts att se efter om det finns skäl att införa ett register för information om ägare i fåmansbolag. Den förväntade nyttan från ekobrottsbekämpningssynpunkt skall därvid vägas mot kostnader, administrativa insatser, bördor för näringslivet m.m. som behövs för att realisera ett sådant register. I uppdraget ligger enligt direktiven att överväga vilka uppgifter som bör ingå i registret, hur uppgifterna skall samlas in, vem som skall föra registret, hur registret skall användas och hur det skall finansieras.

I fråga om de s.k. avstämningsbolagen - främst publika aktiebolag - registreras ägarförhållandena redan nu i ett kontobaserat system hos Värdepapperscentralen VPC AB. Bestämmelser om detta finns i aktiekontolagen (1989:827).

Utredningen har gjort bedömningen att, om ett ägarregister skall införas för aktiebolag som inte för närvarande omfattas av det kontobaserade systemet, registret rimligen måste omfatta alla sådana bolag och således inte endast fåmansbolag. En annan ordning skulle vara irrationell och dessutom lätt kunna kringgå. En annan utgångspunkt för utredningens överväganden har varit att ett ägarregister, av hänsyn bl.a. till de kontrollsvårigheter som annars skulle uppstå, bör konstrueras så att det blir en civilrättslig förutsättning för ett giltigt aktieförvärv att anteckning härom sker i registret. Detta innebär att ett ägarregister enligt utredningens mening förutsätter att man övergår till en ordning enligt vilken inte längre aktiebrev utan en registrering blir bärare av aktierättigheterna.

En nyordning av detta slag medför vissa fördelar för brottsbekämpningen liksom för skattekontrollen och annan offentlig kontroll. Dessutom uppkommer fördelar för bolagen själva; man slipper bl.a. bestyret med att föra aktieböcker och nyemissioner och pantsättning underlättas. Ett ökat underlag för affärskontroll tillskapas.

Vid en samlad bedömning av de fördelar och nackdelar som skulle vara förknippade med att övergå till ett system med obligatorisk aktie-

ägarregistrering har utredningen funnit att fördelarna väger så tungt att övervägande skäl talar för att arbetet med att utveckla ett sådant system bör drivas vidare. Utredningen förordar därför att riksdagen fattar ett principbeslut om en övergång till ett sådant system.

Uppgiften att svara för registreringarna avseende de bolag som inte har avstämningsförbehåll bör enligt utredningens mening anförtros PRV.

PRV:s aktieägarregister bör enligt utredningens uppfattning omfatta samtliga aktier i de bolag som inte har avstämningsförbehåll liksom teckningsrätter vid ny- och fondemissioner i sådana bolag. Frågan, om registreringen även bör omfatta konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning, får övervägas närmare under det fortsatta arbetet.

I fråga om ägarregistrets närmare innehåll förordar utredningen att motsvarande uppgifter skall registreras som de som enligt aktiekontolagens bestämmelser skall anges i avstämningsregister för avstämningsbolag.

Som redan torde ha framgått anser utredningen att de rättsverkningar som för närvarande är knutna till innehavet av ett aktiebrev i ett bolag som inte har avstämningsförbehåll i stället bör knytas till registreringen i PRV:s aktieägarregister. Härvid bör samma principer tillämpas som de som för närvarande gäller för avstämningsbolag enligt 6 kap. aktiekontolagen.

Utredningen förordar att uppgifterna i PRV:s aktieägarregister blir offentliga. Innehållet i en utskrift av aktieboken bör dock begränsas till att avse endast aktieposter som svarar mot minst en viss angiven andel av bolagets registrerade aktiekapital. Denna begränsningsregel bör ha generell räckvidd och alltså omfatta även bolag med avstämningsförbehåll. Det finns enligt utredningens uppfattning anledning att under det fortsatta beredningsarbetet överväga ett förtydligande av de regler som gäller för VPC:s uppgiftslämnande beträffande annat än ägarförhållanden.

Enligt utredningens uppfattning bör motsvarande skadeståndsansvar som gäller för VPC och kontoförande institut enligt 7 kap. aktiekontolagen gälla för staten i ett system där PRV svarar för registreringarna.

Eftersom införandet av ett ägarregister framför allt syftar till att öka möjligheten till insyn bör någon motsvarighet till institutet förvaltarregistrering i den utformning detta har för närvarande inte införas i det förordade systemet för ägarregistrering.

En central fråga vid en reform av aktuellt slag är hur övergången till det nya systemet skall ske. Utredningen förordar att en övergångstid om två år får förflyta från antagnadet av ny lagstiftning om ägarregistrering till dess att denna börjar tillämpas. Vid övergångtidens slut bör aktierna i samtliga bolag som då saknar avstämningsförbehåll omedelbart genom lagen bli registerbaserade. Utredningen anser vidare att det bör vara en förutsättning att ett aktiebrev i ett befintligt bolag företes för att innehavaren skall kunna registreras som ägare.

När det gäller den författningstekniska lösningen förordar utredningen att det av PRV administrerade registreringssystemet och rättsverkningarna av registrering i detta system regleras i aktiebolagslagen.

Kostnaderna för att utveckla och driva det av utredningen förordade systemet med obligatorisk aktieägarregistrering bör täckas av avgifter som PRV har att ta ut av de berörda bolagen. Några kostnader i denna del skulle alltså enligt utredningens bedömning inte komma att belasta det allmänna.

Ett nytt system med obligatorisk aktieägarregistrering måste tillgodose särskilt höga krav på säkerhet, eftersom registreringen kommer att bli avgörande för aktieägares och panthavares rätt. Det är angeläget att säkerhetsfrågorna bearbetas metodiskt vid systemutvecklingen. Enligt utredningens mening skulle det vidare vara en fördel om säkerhets- och sårbarhetsfrågorna med jämna mellanrum granskades av fristående konsultföretag som erhållit certifiering för ändamålet.

När det gäller frågans vidare behandling förordar utredningen att principerna för en övergång till ett system med obligatorisk aktieägarregistrering först läggs fast av riksdagen och att PRV därefter får uppdraget att utarbeta ett systemförslag. Eftersom det kan förutsättas att ett obligatoriskt registreringssystem kommer att innebära ett väsentligt ökat antal avstämningsbolag, bör även VPC få i uppdrag att redovisa sina överväganden med anledning av ett sådant system.

De författningsändringar som behövs bör utarbetas först sedan det står klart hur systemet skall utformas i sina detaljer. Utredningen har för sin del inte ansett det meningsfullt att på frågans nuvarande stadium utarbeta några författningsförslag.

Hinder mot att kringgå näringsförbud

Utredningen har också haft att överväga vilka regelförändringar eller andra åtgärder som bör vidtas för att hindra att ett meddelat näringsförbud kringgås genom användning av bulvaner eller på annat sätt. I direktiven framhålls att särskild uppmärksamhet därvid bör ägnas åt det i dessa sammanhang förekommande bruket av generalfullmakter och andra typer av fullmakter.

Näringsförbudsutredningen tog i sitt betänkande Ett renodlat näringsförbud (SOU 1995:1) upp problemet med kringgående av näringsförbud genom användning av generalfullmakt. Näringsförbudsutredningens överväganden utmynnade i ett förslag om att den som meddelats näringsförbud skulle vara förbjuden att ha generell fullmakt att företräda juridisk person. Förslaget ledde i denna del inte till lagstiftning. Som skäl för sitt ställningstagande anförde regeringen i huvudsak att termen generell fullmakt inte hade någon entydig definition i bolagsrättslig eller i annan associationsrättslig lagstiftning och därför kunde ge upphov till tolkningsproblem samt att ett förbud mot att företräda juridisk person med hjälp av generell fullmakt lätt skulle kunna kringgås genom att en eller flera fullmakter ställs ut som inte blir att beteckna som generella men som ändå ger ett vidsträckt utrymme för den förbudsålagde att verka genom bulvan.

Enligt vår uppfattning är det knappast möjligt att skapa invändningsfria kriterier enligt vilka tillämpningsområdet för en förbudsregel kan avgränsas, om förbudet enbart skall träffa fullmakter som i en eller annan mening kan sägas ha generell karaktär. Vi har kommit till den slutsatsen,

att om man vill hindra den som meddelats näringsförbud från att inneha fullmakt som möjliggör ett kringgående av näringsförbudet, så måste en ordning införas enligt vilken denne mera generellt förbjuds att inneha fullmakt för näringsidkare.

Utredningen gör den bedömningen att övervägande skäl talar för att införa en förbudsregel av ovan angivet slag. Utredningen föreslår alltså att den som ålagts näringsförbud skall vara förbjuden att inneha fullmakt att företräda en enskild näringsidkare eller en sådan juridisk person i vars styrelse han enligt 6 § första stycket 4 näringsförbudslagen är förhindrad att ingå. När det gäller fullmakt att företräda en enskild näringsidkare föreslås att förbudet begränsas till att avse fullmakt som ger den förbudsålagde behörighet att företräda näringsidkaren i dennes näringsverksamhet. Förslaget innebär vidare att förbudsregeln inte omfattar s.k. ställningsfullmakt.

Utredningen har inte funnit skäl att föreslå några ytterligare åtgärder för att hindra kringgående av näringsförbud.

Rådgivningslagen

Till förebyggande av onödiga gränsdragningsvårigheter föreslår utredningen att rådgivningslagens bestämmelser skall omfatta allt slags yrkesmässigt biträde i juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Förutsättningarna för meddelande av rådgivningsförbud regleras i 3 § rådgivningslagen. En första förutsättning för ett sådant beslut är att rådgivaren har gjort sig skyldig till brott, som inte är ringa. För att ett brottsligt förfarande skall kunna läggas till grund för ett förbud fordras dessutom att det har skett i rådgivningsverksamheten. Brott som inte har samband med vederbörandes agerande just som rådgivare kan alltså inte beaktas i detta sammanhang.

Det har förekommit fall då den som ägnat sig åt rådgivningsverksamhet har begått brott under sådana förhållanden att det kan vara föremål för tvekan om det skett i rådgivningsverksamheten. Omständigheterna torde i allmänhet vara sådana att det sakligt sett borde vara likgiltigt om brottet skett i eller i anslutning till rådgivningsverksamheten - vare sig det förhåller sig på det ena eller andra sättet föreligger skäl för rådgivningsförbud. Men lagen medger i gällande lydelse bara att förbud meddelas om brottet begåtts i rådgivningsverksamheten. Till förebyggande av avgränsningsvårigheter på denna punkt föreslår utredningen att förbud skall få meddelas om brottet har begåtts vid rådgivningsverksamhet. Detta bör läsas så att brottet skall ha begåtts i anslutning till denna verksamhet.

Utredningen föreslår vidare att det införs en regel i vilken det anges att domstolen vid bedömning av om rådgivningsförbud bör meddelas skall beakta brottslighetens straffvärde och om den som förbudstalan avser tidigare gjort sig skyldig till brott vid rådgivningsverksamhet.

För att säkerställa att rådgivningsförbud regelmässigt meddelas i de fall där rådgivaren har gjort sig skyldig till grov brottslighet föreslår utredningen att det införs en särskild presumtionsregel av den innebörden att rådgivningsförbud skall anses påkallat med hänsyn till brottets straffvärde, om den som talan om rådgivningsförbud avser har gjort sig

skyldig till brott för vilket det lägsta föreskrivna straffet är fängelse i sex månader.

I fråga om förbudstiden föreslår utredningen att maximitiden höjs från nuvarande fem år till tio år. Vi föreslår också att ansvaret för registret över rådgivningsförbud förs över från Riksskatteverket till PRV samt att rådgivningsförbud skall kungöras av PRV. Slutligen föreslår vi att det av lagtexten skall framgå att förbudstiden skall förlängas vid en överträdelse av ett rådgivningsförbud, om det inte finns särskilda skäl att underlåta förlängning.

Bulvanlagen och tillsynen över de finansiella företagen

De lagregler om ägarprövning i banker och andra finansiella företag som har införts under senare år aktualiserar frågan om det är påkallat med särskilda åtgärder mot att dessa regler kringgås med hjälp av bulvanarrangemang.

Reglerna om lämplighetsprövning av ägare i banker och andra finansiella företag syftar till att förhindra att den som är olämplig att ha ett väsentligt inflytande över verksamheten i ett sådant företag får tillfälle att äga aktierposter eller andelar som ger ett sådant inflytande. Med hänsyn till de finansiella företagens centrala betydelse för samhälls-ekonomin har lagstiftaren valt att ställa förhållandevis stränga krav på större ägare i dessa företag.

För den som söker kringgå en regleringen av det slag som här är i fråga torde det ligga nära till hands att begagna sig av någon form av bulvanarrangemang. Även om illojala bulvanskap hitintills inte tycks ha utgjort något praktiskt problem i sammanhanget, finns det därför enligt utredningens uppfattning skäl att uppmärksamma risken för sådana kringgåenden.

Utredningen föreslår att reglerna om ägarprövning i finansiella företag skall omfattas av den nuvarande lagen (1985:277) om vissa bulvanförhållanden. Om ett bulvanförhållande används för att kringgå reglerna om ägarprövning i finansiella företag, skall alltså huvudmannen och bulvanen kunna straffas och bulvanförhållandet upplösas tvångsvis såvitt avser de aktier eller andelar som medför att ett kringgående föreligger.

Som regel torde det vara olämpligt att den som kringgått reglerna om ägarprövning får tillfälle att utöva inflytande över verksamheten i företaget under den tid som kan komma att förflyta från det att talan om tvångsförsäljning har väckts till dess att bulvanförhållandet har avvecklats. Utredningen föreslår därför att domstolen i ett mål om tvångsförsäljning skall kunna besluta att bulvanen vid stämma inte får företräda aktier eller andelar som kan bli föremål för ett förordnande om försäljning. Som förutsättning för ett sådant beslut skall enligt förslaget gälla att det visas sannolika skäl för att ett kringgående genom bulvan av ägarprövningsreglerna föreligger.

Ett förbud att rösta för aktier eller andelar kan ibland vara förenat med olägenheter även för andra än bulvanen och huvudmannen. Bli röstförbud avseende en större aktiepost bestående under en längre tid kan detta leda till en osäkerhet i företagets ledning, majoritetsförhållandena vid stämman kan komma att förändras på ett drastiskt sätt osv. Med

hänsyn härtill föreslår utredningen att domstolen skall ha möjlighet att förordna en förvaltare med uppdrag att företräda aktier eller andelar som bulvanen på grund av domstolens beslut inte får företräda. Bilaga 4

Genomförande

Utredningens förslag - bortsett från förslaget beträffande ägarregister - bör kunna träda i kraft den 1 januari 1999. Enligt utredningens bedömning medför förslagen inte några statsfinansiella konsekvenser av betydelse.

Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs i fråga om aktiebolagslagen (1975:1385)

dels att 8 kap. 4 och 6 §§ samt 19 kap. 1 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 8 kap. 16 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

4 §

Verkställande direktören och minst halva antalet styrelseledamöter skall vara bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall tillåter annat. Den som är underårig eller i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken kan ej vara styrelseledamot eller verkställande direktör. Att detsamma gäller den som är underkastad näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

Styrelseledamot och verkställande direktör skall ha sådan insikt och erfarenhet som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet samt omständigheterna i övrigt fordras för uppdragets fullgörande enligt denna lag. Den som inte avser att ta del i sådan verksamhet som enligt denna lag ankommer på styrelsen eller verkställande direktör får inte utan godtagbart skäl åta sig sådant uppdrag.

6 §

Styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Finnes verkställande direktör, skall han handha den löpande förvaltningen enligt riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Verkställande direktör får därjämte utan styrelsens bemyndigande vidtaga åtgärd som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse, om styrelsens beslut ej kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sådant fall skall styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

Styrelsen skall tillse att organisationen beträffande bokföringen och medelsförvaltningen även innefattar en tillfredsställande kontroll. Verkställande direktör skall sörja för att bolagets bokföring fullgöres i

överensstämmelse med lag och att medelsförvaltningen skötes på ett tryggsätt. Bilaga 5

Det ansvar och den tillsynsskyldighet som enligt första och andra stycket åvilar styrelsen kan styrelsen inte överlåta på annan.

16 §

Fullmakt eller annat bemyndigande för den som inte är styrelseledamot eller verkställande direktör att företräda bolaget och att teckna dess firma som lämnats utan annan inskränkning än sådan som avses i 11 § tredje stycket första meningen medför ej behörighet att företräda bolaget, förrän bemyndigandet har registrerats.

19 kap.

1 §

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som

1. uppsåtligen bryter mot 1 kap. 4 §,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,
3. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 8 § andra stycket andra meningen eller 9 § första stycket andra eller tredje meningen,
4. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 7 eller 9 §.

Till straff som anges i första stycket döms också deltagare i bolagsstämma eller styrelseledamot som i otillbörligt syfte utser någon till styrelseledamot eller verkställande direktör med insikt om att hinder för detta möter enligt 8 kap. 4 §. Detsamma gäller den som uppsåtligen och i otillbörligt syfte åtar sig sådant uppdrag i strid med 8 kap 4 § andra stycket andra meningen.

Utän hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket 4 mot 12 kap. 7 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

I fall som avses i 10 kap. 13 § första stycket skall inte följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Remissinstanser som yttrat sig över Bulvanutredningens betänkande (SOU 1998:47)

Remissinstanser som har yttrat sig

Justitiekanslern, Riksdagens ombudsmän, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Malmö tingsrätt, Jönköpings tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Göteborg, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Riksskatteverket, Generaltullstyrelsen, Riksrevisionsverket, Statskontoret, Domstolsverket, Brottsförebyggande rådet, Finansinspektionen, Datainspektionen, Patent- och registreringsverket, Konkurrensverket, Närings- och teknikutvecklingsverket NUTEK, Konkursförvaltarcollegiernas förening, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Svenska Bankföreningen, Sveriges Industriförbund, Sveriges advokatförbund, Föreningen Auktoriserade Revisorer, Svenska Revisorsamfundet, Sveriges Redovisningskonsulters Förbund, Revisornämnden, Företagarnas Riksorganisation, ALMI Företagspartner AB, Kooperativa Förbundet KF, Sveriges Försäkringsförbund, Svenska Kreditmannaföreningen, Sveriges Allmänna Hypoteksbank, Finansbolagens Förening, StyrelseAkademien Västsverige, Värdepapperscentralen VPC AB, Upplysningscentralen UC AB, Svenska Inkassoföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska Arbetsgivareföreningen SAF, Hotell och Restaurang Facket HRF och Ekobrottsmyndigheten.

Remissinstanser som inte inkommit med yttrande

Svensk Handel, Tjänstemännens Centralorganisation TCO, Landsorganisationen i Sverige LO, Fristående Sparbankers Riksförbund, Sveriges Inkassoorganisation, Dun & Bradstreet Soliditet AB, Svensk Upplysnings tjänst och Stockholms Handelskammare